

1. Jogi alapok

Társadalmi normák, jogi normák

A jog szónak a magyar nyelvben háromféle jelentése is van: jogszabály, jogosultság és szabadság. A jog egryszt jelenti azt a szabályt, parancsot, magatartási normát, amelyet az állam alkot, és amelynek végrehajtását állami kényszerrel is biztosítja. A jog tehát ebben az értelemben kötelező magatartásszabály, kikéneszéríthető **norma**.

A második jelentésében a jog szó jogosultságot jelent, vagyis azt, hogy akinek joga, jogosultsága van valamire, az egy másik személytől **valamit követelhet**. (Egy szerződés esetén az egyik felnök joga van ahhoz, hogy a másik féltől a szolgáltatás teljesítését követelje.)

A jog szó harmadik jelentése azt fejezi ki, hogy valakinek **joga van szabadon dönteni**, a véleményét **szabadon elmondani**, illetve **valamit szabadon megtenni**. (választójog, sajtószabadság, gyülekezési jog)

A jogról leggyakrabban, mint követendő magatartásszabályról, mint normáról szoktunk beszélni.

1. A norma fogalma:

A norma általános jelentése szerint **magatartási szabály**, amely a lehetséges cselekedetek közül előírja a helyeset, a követendőt. A társadalmi normák léte **egyidős az emberi társadalommal**. A jogon kívül léteznek másfajta társadalmi normák is, tekintsük át, melyek ezek, és miben különböznek a jogi normától.

2. A normák típusai:

A társadalmi fejlődés során kezdetben a meghatározó normatípus a **szokás**, az **erkölcs** és a **vallási norma** volt.

2.1. Szokás

Az emberek megfigyelték magatartásaik következményeit, és a számukra **előnyös magatartásokat** apáról fiúra örökítették, így azok **nemzedékről nemzedékre** szokásként rögzítést nyertek az adott közösségen. A számukra hátrányosakat vagy kikerülték, vagy tiltották tabuk formájában. A különböző földrajzi, éghajlati viszonyok között élő népek, embercsoportok szokásai jelentős eltéréseket mutattak és mutatnak.

2.2. A **vallás** normarendszerei

(Az egyik vallás szerint nem lehet **fedetlen fővel** belépni a szertartások helyszínére, egy másik szerint viszont éppen, hogy így kötelező. Egyik vallás megtiltja, egy másik pedig éppen előírja **bizonyos ételek** fogyasztását. Általánosságban azt mondhatjuk, hogy a vallási normák nagyon különbözőek lehetnek, nincsenek közös, általánosan elfogadott értékek és elvek.

2.3. Erkölcs

Az erkölcs normái minden valamilyen idealizált „jóra” törekszenek, sok közös vonás fedezhető fel a különböző népek erkölcsi szabályaiban. Kívánatos volna egy közös erkölcsi minimum létezése és elfogadása. A jogelmélet szerint a jognak minden esetben erkölcsi megalapozottsággal kell(ene) rendelkeznie.

Az időben előre haladva számos további társadalmi norma alakult ki. Ilyenek az illem, a divat, a szakmai-technikai előírások. Végül legkésőbb a politikai és szervezeti normák megjelenését figyelhetjük meg.

2.4. Az illem és a divat

(Étkezési, viselkedési elvárások, színek, anyagok, formák elvárt összhangja stb.)

2.5. Technológiai normák

(Szabványok megjelenése a kompatibilitás érdekében. Az ilyen típusú normák a társadalmi munkamegosztás fejlődésével együtt jelentek meg. Gondolunk például arra, amikor több szakma képviselője együttesen készített el egy szekeret, és az egyes alkatrészeknek megfelelően illeszkedniük kellett. Ezek a normák nem jelentek meg mai értelemben vett jogi normákban, de ha valaki nem tartotta be őket, attól a többiek nem vásároltak alkatrészt.)

2.6. A politikai-szervezeti normák

(A tagoknak a szervezethez, például párthoz, vállalathoz jogálisnak kell lenniük. Úgy kell megnyilatkozni és cselekedni, ahogy a szervezet elvárja a tajaitól.)

A jogi normák (a mai jogszabályok) tartalmukat tekintve sok esetben hasonlítanak a fenti normák valamelyikére, de van olyan jellemzőjük, amely alapvetően megkülönbözteti őket minden más társadalmi normától, ahogy alább látni fogjuk.

3. A normák közös jellemző vonásai

- **érvényesség:** a társadalmi együttélés eredményeként a közösség életét szabályozó normákat adott körben be kell tartani és általában be is tartják. Ha egyre többen nem tartják be a normát, azt mondjuk, hogy a norma elveszíti az érvényességét.
- **általánosság:** amennyiben a címzettek számára azonosan állapítja meg a magatartás zsinórértékét és cselekvési módját (mindenki számára egyenlően állapít meg jogokat és kötelezettségeket)
- **ismételtség:** a norma sohasem egyszer előforduló eseményre vagy magatartásra vonatkozik, hanem gyakran előforduló helyzeteket szabályoz.
- **hipotetikus szerkezet:** a norma érvényesülésére meghatározott feltételek megléte esetén kerül sor („ha – akkor” típusú megfogalmazás jellemző rájuk)
- **jövőre irányultság:** a norma a múltból tanulva, de a jövőre irányulóan írja elő a követendő magatartási szabályt, amit meghatározott feltételek fennállásakor, visszatérően követni kell.
- **szankció:** a norma érvényesülését kényszer biztosítja, aki nem tarja be a normát az valamelyen büntetésre számíthat.
- **kölcsönösségg:** a normák jogosultságok és kötelezettségek kölcsönösségeként értelmezhetők (kapunk cserébe valamit a norma betartásáért)
- **értékviszony:** a normák a követendő magatartás tételezésével értékelést fejeznek ki, hogy mi a jó és mi a rossz

4. A társadalmi normák lényeges mozzanatai:

- a magatartás leírása, megfogalmazása
- a magatartás normatív minősítése (tilos, kötelező, megengedett, ajánlott stb.)
- a normasértés következményeinek a leírása (szankció)

5. A hatékony és hatástalan normák

- létezhetnek olyan normák, amelyeknek a konkrét társadalmi szituációban minden nemű hatóerejük hiányozhat, mert nem tartják be őket
- egy norma akkor hatékony, ha a társadalom tagjai nagy arányban önkéntesen is betartják

A jogi norma

A jogi norma a társadalmi normák egy sajátos fajtája. Jogi normáról csak egy bizonyos fokú társadalmi szervezettség megjelenése után beszélhetünk. Ez a fajta szervezettség feltételezi valamilyen felsőbb hatalom létrejöttét (ez kezdetben lehetett valamilyen fejedelem, vagy uralkodó, később pedig az állam), aki megalkotja a jogi normákat, és aki valamilyen kényszerrel gondoskodik is azok betartásáról.

A mai általánosan elfogadott jogi elméletek szerint a jog fogalma szorosan kötődik az állam fogalmához, vagyis attól fogva beszélhetünk egyáltalán jogról, amikor kialakul az állam fogalma. (ókori államok, római birodalom, feudális állam stb.)

A jogi normák megkülönböztető jegyei más társadalmi normákkal szemben: általános jellegű, mindenki kötelező magatartási szabályt jelent, melyet az állam (vagy állami szerv) alkot és érvényesülését is az álam biztosítja.

A mai jogi oktatásban az egyetemek megfelelő szervezeti egységét általában nem is csupán jogtudományi karnak (vagy intézetnek), hanem Állam- és Jogtudományi Karnak (vagy intézetnek) nevezik.

A jog kialakulását az ókori Római Birodalom időszakára szokták időben elhelyezni. Korábban is léteztek már úgynevezett törvénykönyvek (pl. Hamurabi törvényei), de a Római Birodalomban alakult ki az a rendszerezett jogi fogalomrendszer, amelyre sok esetben a mai jogtudomány is épít. A jogi egyetemeken a római jog még ma is fontos alapozó téma.

A jog fogalma

A jog:

- olyan magatartási szabályok összessége,
- amelyek keletkezése állami szervekhez kötődik, azaz azokat vagy az állam bocsátja ki, vagy szankcionálja azokat, vagyis a már kialakult magatartásszabályok nem követéséhez, megsértéséhez államilag kényszerítézkedésekkel, hátrányokat fűz.
- amelyek ennél fogva az adott társadalomban általánosan kötelezők (érvényesek),
- amelyek érvényesülését az állami szervek végső soron kényszerrel biztosítják.

A jog és más társadalmi normák kapcsolata (jog és erkölcs; jog és vallás, jog és méltányosság)

A jog más társadalmi normákkal kölcsönhatásban érvényesül, érdemes áttekinteni, hogyan hatnak a jogra ezek a másfajta társadalmi normák.

1. A jog és erkölcs

A jog és erkölcs viszonya a társadalomfejlődés és a tudományos gondolkodás ōsi, mondhatni öröök dilemmája (ld.: Antigoné. A dilemma lényege: eltemesse-e testvérét, noha a király ezt megtiltotta.). mindenféleképpen jó az, ha a jogszabályoknak erkölcsi alapja van. Ebben az esetben az emberek hatékonyabban követik a jogszabályokat. Viszont nem minden jogszabálynak kötelező, hogy erkölcsi alapja legyen.

A történetileg kialakult jogrendszerekben az alapvető társadalmi viszonyok rendezése elsősorban (ha nem is kizárolagosan) államilag szankcionált normák révén nyert szabályozást.

A társadalmi viszonyok egyes területeinek a jogi szabályozás tárgyaként való jelentkezése természetesen nem jelent kizárolagosságot, mert ugyanazokat a társadalmi viszonyokat az erkölcsi normák is szabályozhatják a jogi normákkal párhuzamosan, éspedig a jogi normákkal tartalmilag egyezően, esetleg ellentétes módon is. (Kövessünk-e olyan jogi normát, amely ellentétes az erkölcsi felfogásunkkal? Pl. menjünk-e háborúba, ha az állam ara kötelez katonai szolgálat formájában.)

Az erkölcsi kényszer általános súlya, szigora általában enyhébb a jogi kényszerhez képest. Tipikus megnyilvánulási formája a megvetés, a közvélemény előtérbe állásfoglalása, rosszallása, kiközösítés stb. Az erkölcs normái a megfogalmazás pontossága, követelményeinek általánossága és egységessége tekintetében messze a jogi normák mögött maradnak.

Példa:

Ha nem adok a szegényeknek pénzt -> erkölcsi normasértés (mennyit kellene adni?)
Ha nem fizetem be az előírt adót -> jogi norma megsértése (mennyit kell fizetni?)

Az erkölcsi normák mit szabályoznak?

Az erkölcs az embereknek a jóról, a rosszról, a helyesről, a helytelenről való felfogásával foglalkozik. Célja, hogy az emberek önkéntesen kövessék az erkölcsi szabályokat. Az erkölcsi szabályokhoz nem szükséges az állam, amely a betartásukról gondoskodik.

A jogi norma és az erkölcsi norma

Jogi norma	Erkölcsi norma
Dinamikus jellegű (gyorsan meg lehet változtatni, egyszerűen hozunk egy új jogszabályt)	Statikus jellegűek (nehezen és lassabban lehet megváltoztatni, hisz az emberek erkölcsi felfogása nem változik egyik napról a másikra)
Az emberek külső, formális magatartására irányulnak. (Nem számít, hogy mit gondol, ha eleget tesz a kötelezettségeknek.)	A belső, szubjektív akaratra, meggyőződésre kívánnak hatni, azért, hogy önként kövessék. Ha számításból segítek, az nem erkölcsös.
A jogi norma szankciórendszerét az állami kényszerrel biztosított szankciók jellemzik.	A társadalmi nyomás jellemzi a szankciórendszerét (pl.: kiközösítés, kinevetés, kibeszélés, kigúnyolás stb.).

2. Jog és vallás

Kapcsolatuknak vizsgálata ma elsősorban azon országokban fontos, amelyekben nem valósult meg a szekularizáció, azaz az államnak az egyháztól való elválasztása (pl.: iszlám országok, hindu országok).

Ezekben az országokban még ma is sokszor igazak az alábbiak:

Vallás = Jog

Vallási szabályok = Jogszabályok

Évezredekkel (évszázadokkal) ezelőtt a vallási előírások és jogi előírások egymásba fonódtak, nem voltak könnyen megkülönböztethetők. Különösen igaz (volt) ez azokra a népcsoportokra, ahol a követendő szabályok isteni kinyilatkoztatásból eredtek (Korán - Mohamed, Biblia - Mózes) Gondolunk például Mózes törvényeire. Az alábbi előírás jogi vagy vallási előírásnak tekinthető? (Mózes 5. könyve, 16. fejezet, 18. szakasz)

Állíts törzsenként bírákat és elöljárókat minden lakóhelyeden, ... és ezek ítéjék a népet igaz ítélettel.

A fenti előírás egy kezdetleges jogi jellegű útmutatásnak tűnhet, amelyik a bíráskodásról szól. A kipontozott részen azonban az alábbi szerepel, ami után már sokkal inkább tűnik vallási előírásnak, mert az ÚR parancsának kell megfelelni:

Állíts törzsenként bírákat és elöljárókat minden lakóhelyeden, amelyet Istened, az ÚR ad neked és ezek ítéjék a népet igaz ítélettel.

A modern nyugati demokráciákban **ma már elkülönülnek a vallási alapú normák a jogi normáktól**. Ennek egyik oka, hogy ezekben az országokban általában különböző vallású állampolgárok élnek, és így nem lenne célszerű olyan jogi normákat előírni, amelyek csak egyik vagy másik vallás normáiban gyökereznek.

3. Jog és méltányosság

A méltányosság egy olyan döntési mód, amely eltér a szigorú „kinek pontosan mi jár” elvétől. Méltányos jog: a merev jog következtében született igazságtalan döntések orvoslására alakult ki az ókori Rómában, a római jogban. Később a középkori Angliában játszott fontos szerepet, és az angolszász jogrendszerekben ma is nagyobb a jelentősége, mint a kontinentális jogrendszerekben. A bíró a döntései során a méltányosság elvét is alkalmazta, és alkalmazza ma is. Napjainkban ismét növekvő szerepe van, lásd például a közvetítői eljárást (**mediáció**) vagy a választott bíróságokat, amelyek sokkal szabadabban, kevesebb formai kötöttséggel dönthetnek az úgynevezett rendes, állami bíróságoknál.

A jog keletkezése, a jogforrás fogalma, fajai és a jogforrási hierarchia

1. A jogképződés módjai

1.1. A szokásjogi jogképződés

A jogképződés legősibb módja a társadalmi gyakorlat, szokás. A szűkebb vagy tágabb közösségek együttélése során kialakult szokásnormák egy részét az állami szervek elismерik, és megsértésükkel jogilag szankcionálják. A szokásnak szokásjoggá való

alakulása **történeti folyamat** eredménye; elsősorban a bíróságok voltak azok, amelyek adott konkrét ügyek eldöntése során **bizonyos szokásoknak** állami elismerést adtak.

1.2. Jogalkalmazói (bírói) jogképződés (esetjog vagy precedensjog)

A jogképződés ezen formájának alapvető vonása, hogy a jogalkalmazó a társadalmi viszonyuktól a jogi normához egy meghatározott konkrét eset kapcsán jut el, s eme elője került konkrét jogeset eldöntésének folyamatában és annak eredményeként alkotja az új jogi normát. Precedenst teremt. Ezért szokás az ilyen módon képződött jogot precedensjognak nevezni. Ennek következtében a jogalkotást végző jogalkalmazó ezekre a konkrét, egyedi esetekre koncentrál.

A társadalmi viszonyok utólagos szabályozását nyújtó bírói jogalkotásnak egyedisége és konkrétsága mellett még két, a tipikus sajátosságából fakadó, egymással szoros összefüggésben levő jellemzője emelhető ki: egyfelől rendkívüli hajlékonysága, a társadalmi változásokhoz való gyors igazodása és hozzásimulása, másfelől pedig; e jogképzési folyamat kevéssé rögzített és szilárd volta, bizonytalansága (hiszen nincs törvényben, jogszabályban rögzítve).

1.3. A jogalkotói hatáskörrel felruházott apparátus jogképző munkája

A törvényhozó és rendeletalkotó szervek jogalkotó tevékenysége – szemben a jogalkalmazás szférájával – eleve jogi normák létrehozására irányul, az tehát működésük során nem egyfajta „melléktermékként” jelenik meg.

A társadalmi viszonyok jövőbeni és előre történő szabályozására hivatott eme jogalkotási folyamat alapvető sajátossága: általánossága és absztraktsága. (Ezért nehéz néha megérteni a jogszabályokat.) Amikor ugyanis a jogalkotó valamely társadalmi viszonyt vagy ennek valamely, vonatkozását rendezni kívánja, akkor nem (mint a jogalkalmazó) egy konkrét, egyedi esetből indul ki, nem egy individuális tényállást akar eldönten, hanem a szabályozásra kerülő társadalmi viszony egyedi mozzanataitól elvonatkoztatva, e viszonyokat és a bennük megnyilvánuló emberi magatartásokat általánosságukban igyekszik megragadni. Ezek legáltalánosabb, legjellegzetesebb vonásait sűrítve és koncentráltan fejezi ki, teszi a jogi norma tartalmává. (Pl. minden 14. életévét be nem töltött személy cselekvőképtelen. Nincs egyedi mérlegelés.)

A törvényi jog merev, a bírói jog hajlékonysabb!

2. A jogforrás fogalma és fajai

A jogforrás fogalmát többféle értelemben említi a jogi szakirodalom. Ennek megfelelően beszélhetünk **anyagi** és **alaki** jogforrásról, **elsődleges** és **másodlagos** jogforrásról, **írott** és **nem írott** jogforrásról.

a) az anyagi és alaki jogforrás

anyagi jogforrás: a jogi normát létrehozó állami szerv, amelytől a jog ered (ebben az értelemben anyagi jogforrás az **országgyűlés**, a kormány, a helyi önkormányzat stb.)

alaki jogforrás: az a forma, amelyben a jogi norma megjelenik, ahonnan megtudhatom, hogy mik a jogaim (alaki jogforrás a **törvény**, kormányrendelet, önkormányzati rendelet stb.)

b) elsődleges és másodlagos jogforrás

elsődleges jogforrás: maga a jogalkotó hatalom, az **állam**, mely a jognak ősforrása.

másodlagos jogforrás: az **összes többi** jogforrás, mert állami felhatalmazáson alapul a jogalkotói tevékenysége. (Például a kormányrendeletek vagy miniszteri rendeletek elején mindenig az szerepel, hogy a ... törvény felhatalmazása alapján a kormány az alábbi rendeletet alkotja. Felhatalmazás hiányában nem alkothatná.)

c) írott és nem írott jogforrás

írott jogforrás: az állam jogalkotó szervei által létrehozott és általános kötelező magatartásszabály formájában kifejezett **jogszabályok** (pl.: törvény, rendelet stb.)

nem írott jogforrás: az állam jogalkalmazó szervei döntéseiben keletkezett jog; ennek formája mindenig **valamely jogalkalmazói döntés**, amely az ismétlődő követés, illetve kikényszerítés és az állam jogalkotó szerveinek hozzájárulása folytán általánosan **kötelező jogi szabállyá válik** (legtípusabb esete: a **bírósági gyakorlat**). A bírósági gyakorlat alakította ki például a feltűnő értékaránytalanság mértékét, ami nincs jogszabályban leírva.

3. A jogforrások hierarchiája, jogi normák ütközésének vagy hiányának feloldása

A jogforrások nem azonos erősséggűek. A jogalkotó szervek által létrehozott jogszabályok egyfajta **hierarchiába** vannak szervezve. Ez a hierarchia a jogszabályt létrehozó állami szervek hierarchiájához igazodik. Ennek megfelelően vannak alacsonyabb és magasabb szintű jogszabályok. A törvény például magasabb szintű jogszabály, mint a kormányrendelet.

Mi történjen, ha két jogforrás egymásnak ellentmondó szabályt fogalmaz meg? Az ilyen helyzetek feloldásának alapelvei az alábbiak. Ezeket az alapelveket már az ókori Rómában, a római jog elvei között megfogalmazták, és még a mai jogirodalom is az akkor kialakult latin nevükkel hivatkozik rájuk.

- Alacsonyabb szintű** jogszabály nem ellenkezhet magasabb szintű jogszabállyal. Ha mégis ellenkezik, akkor az alacsonyabb szintű semmis, érvénytelen lesz. (**Lex superior** derogat legi inferiori, vagy röviden csak lex superior alapelv)
- A **később megalkotott** jogszabály a korábbi jogszabály hatálját, alkalmazhatóságát lerontja. (**Lex posterior** derogat legi priori alapelv)
- Amennyiben két jogforrás azonos szinten, ám ezek közül az egyik általánosan, míg a másik speciálisan szabályoz egy társadalmi viszonyt, akkor a **speciális** jogszabályt kell alkalmazni. (**Lex specialis** derogat legi generali elve)

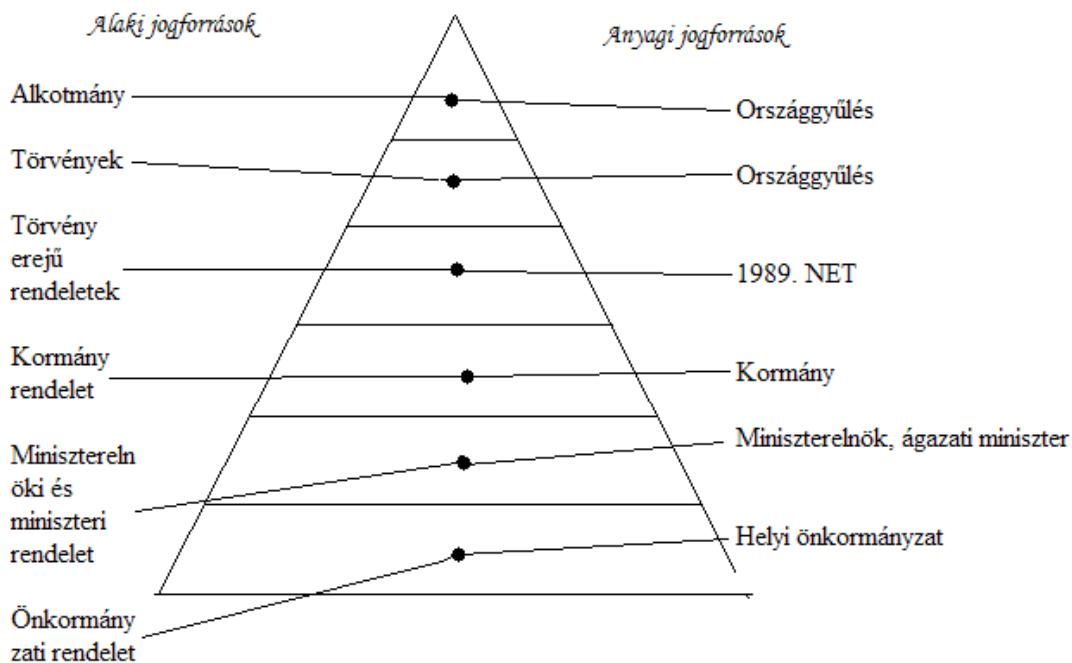
Joghézagok

A jogalkotói előrelátás sohasem tökéletes, továbbá olyan élethelyzetek is előfordulhatnak, amelyeket a jogalkotó nem is láthat előre. Így előállhatnak szabályozatlan jogterületek. Azt a helyzetet, **amikor a jog nem tartalmaz választ egy adott kérdésre**, pedig tartalmaznia kellene, joghézagnak nevezzük. A bíróságnak azonban ilyen esetekben is el kell döntenie a jogvitákat. A bíróság ilyen esetekben **analógia** alkalmazásával (egy hasonló tényállásra

vonatkozó szabály alkalmazásával) tulajdonképpen jogot alkot. Vannak olyan jogterületek, ahol tilos az analógia alkalmazása. Ilyen például a büntetőjog.

A jogforrások hierarchiája

Az alábbi ábra a legfontosabb jogszabály típusokat, és azok hierarchikus viszonyát mutatja meg. Magyarország Alaptörvénye felsorolja az összes ma megalkotható jogszabály típust. Az alábbi ábrában van olyan típus (**törvényerejű rendelet**), amit ma már nem lehet alkotni (mert Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1989-ben megszűnt), de vannak még ma is hatályos, vagyis alkalmazandó törvényerejű rendeletek.

A jog funkciói

1. Az integráló funkció

A társadalom normális életéhez szükséges **rend** (jogrend) és **biztonság kialakítása** és **fenntartása**. E funkció arra szolgál, hogy a jogszertéseket elbírálja és szankcionálja, a jogszertő, a társadalmi szabályokat be nem tart, **kilögő személyeket** pedig **megpróbálja** beilleszteni, **integrálni** a társadalomba. E funkció legfontosabb **szervei** a **rendvédelmi szervek**, legfontosabb szabályai a szabálysértésekre, büntetőjogra és büntető eljárásjogra vonatkozó szabályok.

2. Konfliktus feloldó funkció

Az állampolgárok és a szervezetek egymás közti, valamint az államhoz fűződő kapcsolatainak alakításában és az e kapcsolatokból adódó konfliktusok (érdekkellentétek)

megoldásában való közrehatás. A konfliktusok és viták kezelésére a jogi rendszer legfontosabb szervezete a bíróság, legfontosabb szabályai a polgári jogra és a bírósági eljárásokat szabályozó polgári eljárásjogra vonatkozó szabályok.

3. A társadalomszervező funkció

A társadalom tudatos alakításában, tervezésében, különböző folyamatainak „szervezésében” való közreműködés, a jogok és kötelezettségek realizálása (pl. építésügyi szabályok, környezetvédelmi szabályok). Ennek legfontosabb szervei a közigazgatási hatóságok, legfontosabb szabályai a közigazgatási anyagi jogra és eljárásjogra vonatkozó szabályok.

A jogrendszer fogalma és tagozódása

A jogrendszer fogalma

A jogrendszer egy adott állam hatályos jogszabályainak rendezett összessége, mely jelenti a jogszabályok meghatározott elvek szerinti tagozódását.

A jogrendszer tagozódása

Az egyes jogrendszerekben a belső tagozódás a történelmi körülményeknek és a jogi szabályozás hagyományainak, sajátosságainak megfelelően alakult.

Az ún. kontinentális jogrendszerekben a joganyag rendszerezésének alapjává hagyományosan a közjog és a magánjog megkülönböztetése vált. E felosztást történetileg a római jogra szokták visszavezetni, ahol különbséget tettek a közjog és a magánjog között annak alapján, hogy a jog a közérdeket vagy magánérdeket szolgálja-e. Később az áratermelő társadalmakban, amikor a politikai és tulajdoni viszonyok elválnak egymástól, még inkább eltávolodik egymástól a közjog és a magánjog.

Közjog (Ius Publicum)

A közjogi szabályozás tárgya a közösség, a társadalom, a társadalmi rend, az államszervezet, az állami szervek létrehozatala és működési rendje, e szervezetek hatásköre és az egyes állampolgároknak az államhoz való viszonya. A közjogi jogviszonyban általában az alá-fölérendeltségi viszony a jellemző. Az állam, mint a köz akaratát hordozó szervezeti rendszer, hatalommal bír, kikényszerítheti az egyénektől a közösség által meghatározott magatartást, büntethet, jutalmazhat. Az állam korlátoz, kötelez, kényszerít, de mindezeket csak olyan keretek között teheti, amit a jogszabályok biztosítanak számára. Ez jelenik meg a jogállamiság fogalmában. Ha az államot nem korlátozzák a jogszabályok, ott nem beszélhetünk jogállamról. A történelem során ilyen államok voltak a despotikus birodalmak (az uralkodó, despota, hatalma isteni eredetű, nem korlátozza semmi), az abszolút monarchiák (az uralkodó nem hívta össze a parlamentet, amely korlátozhatta volna), és ilyenek voltak a totalitárius (fasiszta, kommunista) rendszerek, ahol az egyszemélyi vezető hatalma korlátlan volt.

A hagyományos felosztásban a közjoghoz tartozó jogágak az alkotmányjog, a közigazgatási jog, a büntetőjog stb.

Magánjog (Ius Privatum)

A magánjog szűkebb értelemben a tulajdonosi autonómia szféráját szabályozza, tágabb értelemben pedig a jogalanyok személyi és vagyoni viszonyait. A jogalanyok között a mellérendeltségi viszony jellemző, ennek megfelelően jogvitákat nem hatalmi eszközökkel oldják meg, hanem független szerv, a bíróság dönt ügyeikben. Magánjogi jogágak a polgári jog, családjog, kereskedelmi jog, munkajog stb.)

A jog tagozódása befolyásolja a jogtudomány rendszerét, a jogalkotás és a jogalkalmazás szféráját, valamint a jogi oktatás rendjét.

A jogág

1. A jogág fogalma

A jogrendszer és a jogszabály közötti közvetítő szint a jogág. A jogrendszer jogágakra tagozódik, és pedig a jogi szabályozás tartalmi különbségei szerint. S e tartalmi különbségekhez kapcsolódik a jogi szabályozás sajátos módszere, jogi dogmatikája. A kialakult jogági tagozódás változhat, amennyiben új jogágak jelenhetnek meg, vagy a hagyományos jogágak új joganyaggal bővülhetnek.

A jogág definíciója:

Azonos vagy hasonló társadalmi viszonyokat ugyanazon módszerrel rendező jogszabályok összessége. minden egyes jogágnak megvan a saját szabályozási területe, alapelvei és módszerei.

Nem minden jogszabálycsoport tekinthető jogágnak. A jogág jogszabályok minőségileg elkülönült, meghatározott struktúrával rendelkező csoportja, amely sajátos tartalommal és módszerrel szabályozza a jogalanyok magatartását a társadalmi együttélés jogilag meghatározott körében. Pl. büntetőjog, munkajog, polgári jog, eljárásjogok, közigazgatási jog stb. Ezek az azonos jellegű jogszabályok külön felelősségi alakzattal, szankcióformával rendelkeznek. A jogágak a jogviszonyok sajátos fajtáival és külön jogalkalmazási eljárásokkal rendelkeznek.

A jogági besorolásnak az a legfontosabb következménye, hogy az eljáró bíró az adott jogágra **kidolgozott alapelveket** fogja alkalmazni egy ügy megítélése során.

Anyagi jog és alaki jog

A jogrendszer szabályai a tartalmi felosztástól függetlenül feloszthatók anyagi és alaki (eljárás) jogi szabályokra is.

Az anyagi jog azoknak a szabályoknak az összessége, amelyek a jogviszonyt **tartalmilag** rendezik. Az anyagi jogszabályok meghatározzák, hogy az egyes jogalanyokat milyen jogok és kötelezettségek illetik, illetve terhelik. Pl.: „Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni.” (Ptk. 6: 519. §). A követendő magatartás tehát az, hogy nem szabad jogellenesen kárt okozni. A norma megsértésének szankciója a kártérítési kötelezettség beállta. Anyagi jogi jogágak a büntetőjog, polgári jog, munkajog stb.

Az **alaki jog** vagy másképpen eljárási jog azoknak a jogi normáknak az összessége, amelyek meghatározzák, hogy a jogalanyok jogaikat milyen **eljárási rend** keretében érvényesíthetik. Az eljárási jogok határozzák meg a beadványok tartalmát, a bizonyítás szabályait, az eljáró szervek hatáskörét és illetékességét, a jogorvoslatok fajtait stb. Pl.: „A kártérítési per a károkozás helyének a bírósága, illetve az előtt a bíróság előtt is megindítható, amelynek területén a kár bekövetkezett.” (Pp. 37. §) Ez a jogi norma tehát azt szabályozza, hogy melyik bíróság előtt lehet érvényesíteni a jogot. Alaki jogi jogágak a **büntető eljárásjog, polgári eljárásjog, közigazgatási eljárásjog (általános közigazgatási rendtartás)** stb.

A legfontosabb jogágak

Alkotmányjog

Az alkotmányjog az államhatalom gyakorlásának jogi rendjére vonatkozó szabályokat foglalja egybe. Az alkotmányjog tárgykörébe tartoznak az állami berendezkedés legfontosabb szabályai, az **állami szervek** létrehozására és működésére vonatkozó szabályok (**országgylés, kormány, miniszteriumok, köztársasági elnök, bíróság, ügyészség, helyi önkormányzatok**). Az alkotmányjog témakörébe tartozik az állampolgár államhoz való viszonyának szabályozása is, ezen belül az **állampolgári jogok és kötelezettségek** (**egyesülési jog, gyülekezési jog, véleménynyilvánítási jog, választójog**).

Polgári jog

A polgári jog a személyek alapvető **vagyoni** és **személyi** viszonyait szabályozza a mellérendeltség és egyenjogúság elve szerint. A polgári jog területére tartoznak többek között a **tulajdonjogra, a szerződésre** és **kártérítésre**, a **szellemi alkotások** jogvédelmére és az **öröklésre** vonatkozó szabályok.

Büntetőjog

A büntetőjog szabályozza a büntetőjogi normák alkalmazásának feltételeit (szándékosság, gondatlanság, büntethetőséget kizáró okok), valamint az **egyes bűncselekmények** pontos meghatározását (törvényi tényállását) és büntetési tételeit.

Munkajog

A munkajog a munkaviszonnyal, közalkalmazotti és közszolgálati jogviszonnyal kapcsolatos jogi normákat szabályozza. A szabályok egy része a munkavállaló és a munkáltató közötti **kétszemélyes viszonyokat** szabályozza, más része a dolgozók **kollektív** (együttes) **jogait**, pl. szakszervezetek, dolgozói részvétel a vállalat vezetésében.

Közigazgatási jog

A közigazgatási jog normarendszere határozza meg a közigazgatási szervek feladatait és azokat az eszközöket, amelyek igénybevételével a közigazgatási szervek feladataikat ellátják. A közigazgatási jog rendkívül szerteágazó, mivel az állam által szabályozott szakterületek mindeneknek saját szervezeti rendszere és saját jogszabályai vannak. Ilyen területek például a **vízügy, építésügy, környezetvédelem, egészségügy** stb.

Eljárásjogok (büntetőeljárás, polgári eljárás, közigazgatási eljárás)

A különböző jogágaknak jelentősen eltérő eljárásjogi szabályozása van, ezek is külön jogágaknak tekinthetők. A büntetőeljárás és a polgári eljárás bíróság előtt zajlik - ezek peres eljárások (lásd **Be.**, **Pp.** a jogszabályok között -> **Jogszabalyok.txt**) -, a közigazgatási eljárás azonban a közigazgatósági hatóság előtt, vagyis ez nem peres eljárás (**Ákr.**). Jogorvoslat igénybevétele esetén azonban ez utóbbi eljárás is perben folytatódhat, ez a közigazgatási peres eljárás (**Kp.**).

Jogcsaládok

A jogcsalád a jogrendszerek azon (általában több országot magába foglaló) csoportja, amely azonos fejlődési sajátságokat mutat. Az egyes jogcsaládok áttekintésének azért van jelentősége, mert ezáltal megértjük, hogy miként gondolkodnak a jogról, az egyes jogcsaládba tartozó országokban élő emberek. Arról, hogy mi a „jogos”, „jogszerű”, teljesen másként gondolkodik egy muszlim, egy hindu, egy vietnámi, de még egy angol vagy német jogrendszerben szocializálódott ember is.

1. A római-germán jogcsalád (kontinentális jogrendszerek)

1.1 A jogcsalád történeti háttere és helyszínei

A világ első jogcsaládja a római-germán család, melynek története a messzi múltba nyúlik vissza. Az ókori Róma jogához kötődik, de a több mint ezeréves fejlődés során nem csak az anyagi és eljárási szabályok, hanem a jogról és a jogszabályról alkotott koncepció is jelentékenyen eltávolodott az Augusztusz és Jusztiniánusz császárok idején uralkodó felfogástól. A római-germán család jogrendszerei a római jog továbbvívői, fejlődésének befejezői, tökéletesítői voltak; sok elemük azonban más forrásból ered, mint a római jog.

Európában – Nagy-Britanniát leszámítva – ma már minden jogrendszer idetartozik. Ugyanakkor a római-germán császárság határait messze túllépve, meghódította különösen egész Latin-Amerikát, Afrika egy tekintélyes részét, a Közel-Kélet országait, Japánt és Indonéziát. Ezt az elterjedést részben a gyarmatosítás, részben azok az előnyök okozták, amelyeket a jog átvételénél a XIX. századi romanista jogokban általánosan elfogadott kodifikáció jogi technikája nyújtott. Vagyis könnyebb volt a jogot, a jogszabályokat ilyen módon kialakítani.

1.2. A jogcsalád jellegzetességei

- a) Viszonylagos **absztraktság**, mely azt jelenti, hogy egy adott jogszabály nem egy vitás ügy eldöntésekor keletkezik, és aztán így alkalmazzák más esetekre – mint pl. az angolszász jogrendszerekben, hanem az egyes esetek konkrét körülményeitől függetlenül ír le egy magatartásmintát.
- b) E jogrendszerek **pillérei az írott jogforrások** (törvények, rendeletek), a törvény elsőbbséget élvez más jogforrásokkal szemben.
- c) A **jogszabályok optimális általanossággal** rendelkeznek, azaz nem túlságosan általánosak, mert akkor megnehezítenék a jogalkalmazást, ám elég általánosak ahhoz, hogy bizonyos típus-helyzetekre alkalmazhatók legyenek.

d) A jog alkotásának és alkalmazásának szférája mereven elválik egymástól, szemben az angolszász jogrendszerekben tapasztalható gyakorlattal.

e) A jogászok feladata ezekben, az országokban főleg a jogszabályok értelmezése. minden közelebbi megjelölés, ami kimarad a jogszabályból, automatikusan növeli a bíró értelmezési feladatát. A római-germán jogcsaládban tehát a jogot nemcsak a törvényalkotó által megfogalmazott jogszabályok alkotják, hanem a joggyakorlat által kialakított „másodlagos szabályok” is.

f) A joganyag önálló, zárt rendszert alkot, amelyben mindenfajta kérdés – legalább is elméletben – egy létező jogszabály „értelmezésével” megoldható, illetve megoldandó. (nincs joghézag)

2. A common law jogcsalád (angolszász jogrendszerek)

2.1. A common law jogcsalád története és helyszínei

- az Angliára és Wales-re kiterjedő angol jog (az ír jog „korrigált” angol jog, míg a skót jog „vegyes” jellegű)
- az USA (Luisiana és Puerto Rico kivételével) és Kanada joga
- a volt Brit Nemzetközösség országai (Ausztrália, Új Zéland)
- a volt angol gyarmatok jogrendszerei (pl.: India)

A jogcsalád modellje az angol jog.

2.2. A common law jogcsalád jellegzetességei

a) Az angol jog a XV. és XVI. században – önálló fejlődése folytán – ellenállt a kontinensen általánossá vált római jogi recepciónak (befogadásnak).

b) A másik lényegi jegye az angol jognak, hogy nem kodifikált, azaz szabályainak jelentős része nincs törvénybe foglalva.

c) Az angol jog bíró alkotta jog.

d) Előbbiből fakad, hogy szabályai kevésbé elvontak és általánosak, mint a kontinentális jogrendszereké, hiszen mindenkor egy konkrét eset előírására vonatkoznak.

e) Az angol jog nyílt rendszert képez. Olyan módszer felhasználását jelenti, amely mindenfajta kérdés megoldását lehetővé teszi, de nem tartalmaz olyan anyagi jogszabályokat, amelyeket minden körülmények között alkalmazni kellene.

f) Végül, de nem utolsósorban a római-germán jogcsaláddal szemben, az angol jog történeti jellegű, fejlődése nem tört meg, egységes volt. Nem beszélhetünk tehát régi és új angol jogról; minden jogszabály, bármilyen régi keletű, ma is jogszabály, hacsak ellenkező törvény vagy szokás le nem rontotta; sőt, minél régebbi a jogszabály, annál nagyobb a tekintélye.

Az angol jogfejlődés a XIII. századtól kezdve a bírói jogalkotásnak nyitott utat, a precedensrendszeret téve meg a jogfejlesztés motorjának.

3. A szocialista jogcsalád

A szocialista világrendszer néhány évtizeddel ezelőtti összeomlásával a jogcsalád jelentősége lecsökkent. Napjainkban a valamikori szocialista országok egyre nagyobb számban alakulnak vissza demokratikus politikai rendszert működtetni kívánó polgári társadalmakká.

A volt szocialista jogcsaládon belül három csoportot lehet elkülöníteni a történelmi fejlődés sajátosságai alapján: a szovjet, az európai és az Európán kívüli szocialista jogrendszereket.

Később csatlakozott: Kína, Észak-Korea, Vietnam, Kuba.

A Szovjetunió, mint az első szocialista ország, **mintául szolgált** a többiek számára, egyben neki volt a leggyengébb történeti kapcsolata a kontinentális jogrendszerekkel.

Az európai szocialista országok joga korábban a római-germán családhoz tartozott. Meg is őriztek néhány jellemző vonást, mint pl. a jogszabály általános magatartásszabályként való felfogását, jogi felosztásokat és jogászi terminológiákat.

Az Európán kívüli szocialista országok jogfejlődését alapvetően két tényező befolyásolta: egyfelől a gyarmatosításukat megelőzően kialakult tradicionális jog, másfelől a gyarmatosítás által bevezetni kívánt jog (római-germán vagy common law).

A szocialista jogcsalád főbb jellegzetességei az alábbiak:

A szocialista jog politikailag erősen kötött, illetve a politika által közvetlenül befolyásolt jog (több országban a párthatározatok jogforrási szerepet töltöttek be).

E jogrendszerekben a magánjog elveszítette jelentőségét, és a jogi viszonyok közjogiassá váltak. A szocialista állam – Lenin nyomán – nem ismert el a gazdaságban semmit, ami „magán”. Szélsőséges nézetei szerint a magántulajdon az önzés és kiszákmányolás alapja.

Jogi túlszabályozás (a „quasi” jogforrások elburjánzása) jellemző: gyakran felesleges jogszabályokat alkottak, amelyek gyengítették a többi helyes, szükséges jogszabályok erejét. Kiküszöbölésére szolgál a dereguláció. -> A felesleges jogszabályok hatályon kívül helyezése.

A „szocialista törvényesség”: gumi fogalom. Ha a jogalkalmazó szervek egy döntés indokolására nem tudtak megfelelő jogi indokot (jogszabályt) találni, akkor azt mondták: „a szocialista törvényesség nevében” így kell lennie. Így például valakit megfosztották valamilyen vagyontárgyától akkor is, ha ennek nem volt semmilyen törvényes alapja, vagy elítélhettek valakit olyan cselekményért, amely az elkövetésekkel nem volt bűncselekmény.

4. A vallási és tradicionális jogcsalád

A vallási jogok családjának két legjelentősebb tagja a muzulmán és a hindu jog.

4.1. A muzulmán jog

A muzulmán jog tulajdonképpen az iszlám vallás egyik oldala. Ez **egyrészt a teológiából áll**, amely rögzíti a dogmákat és meghatározza, hogy **mit kell hinnie a muzulmán embernek; másrészt** áll a **sariából**, amely előírja a hívőknek, hogy **mit kell és mit nem szabad tenniük**. A muzulmán jog csak muzulmánok közti jogviszonyokra alkalmazható!

Az iszlám lényegében a törvény vallása.

A muzulmán jognak négy forrása van:

- a) a **Korán**, az **iszlám szent könyve**,
- b) a **Szunna**, az Isten küldöttére vonatkozó **hagyomány**, (lásd -> szunniták)
- c) az **Idzsma**, amely a muzulmán közösség egységes megállapodása, s végül
- d) a **Kijász**, az analógiával való érvelés.

Főbb változások a muzulmán jogban

Az a körülmény, hogy a muzulmán jogtudomány a korai középkorban alakult ki és szilárdult meg, megmagyarázza a muzulmán jog néhány sajátos vonását, mint pl. egyes intézményeinek archaikus jellegét, kazuisztikus (túlzottan a részletekbe menő) szemléletét és a rendszerezés hiányát. De a leglényegesebb elem a muzulmán jog **teljesen sajátos, eredeti jellege**, a többi jogrendszerhez viszonyítva. Rendszerének **alapja a Korán**, Allah kinyilatkoztatását tartalmazó könyv.

A muzulmán országokban a XIX. és XX. században a jogot illetően három említésre méltó jelenség tapasztalható.

Az első, amely a másik kettőnek is forrása, a **közigazgatási szabályozás** példátlan **fejlődése**, melynek korábban alig volt szerepe. (Ha nincs egységes közigazgatás, úgy nagyon nehéz hatékonyan igazgatni, szervezni egy ország életét.)

A másik a **nyugati jogok recepciója** (befogadása) egyes területeken és egyes országokban.

Végül, a harmadik a muzulmán jog alkalmazásával addig megbízott **különleges bíróságok megszüntetése** néhány államban. A kodifikáció – mint a modernizáció szimbóluma – nehezen tudott utat törni magának a muzulmán világban, ám számos országban végül mégis győzedelmeskedett.

A muzulmán jog kodifikálásának a családi és az öröklési jog területén első eredménye az Iránban 1927 és 1935 között kibocsátott polgári törvénykönyv volt. Ezt a példát azóta több állam követte. A személyi státusz szabályozó törvénykönyveket alkottak Szíriában (1953), Tunéziában (1956), és Marokkóban (1958), valamint Irakban (1959), Algériában, Jordániában (1951), Libanonban és Pakisztánban (1961), mélyre ható reformokat hajtottak végre a családi és öröklési jogban.

A muzulmán jog valóban gyökeres átalakítását Törökország valósította meg maradéktalanul, leginkább következetesen. Kemal Atatürk (a Török Köztársaság első miniszterelnöke) vezetésével három év alatt nyolc teljességgel idegen kódexet vezettek be. A fontosabbak közül Svájcóból importálták a polgári és kötelmi törvénykönyvet (1926), továbbá a végrehajtási kódexet (1929); Neuchatel kantonból a polgári törvénykönyvet (1927) és Németországból a büntető eljárási kódexet. Ezek a hagyományos hatályos jogot szinte teljesen felváltották.

4.2. A hindu jog

A hindu jog annak a közösségnak a joga Indiában és Délkelet-Ázsia egyéb országaiban, amely a hinduizmushoz tartozónak vallja magát.

A hinduizmus számára csak „emberek” léteznek, akiket az a társadalmi kategória minősít, amelyhez tartoznak. A különböző kasztokhoz tartozó embereknek sajátos jogaik, kötelességeik, sőt erkölceik vannak, s egyben meghatározott hierarchiát is jelent a különféle kategóriák között.

Az emberek magatartására vonatkozó szabályokat a szasztrák fejtik ki, melyek egyike a dharma. Ez azon a hiten alapul, hogy létezik egy, a dolgok természetében rejlő egyetemes rend, amely a világ megóvásához szükséges, s az istenek csak őrzői e rendnek. A dharma azokat az örökkötéves törvényeket fejezi ki, amelyek fenntartják a világot. A dharma tengelyében a kötelesség gondolata áll, nem a jog. Mindenkinek előírja, hogyan kell viselkednie, ha tisztességes ember akar lenni, s törödik a túlvilággal. Az így előírt kötelességek kinek-kinek a körülményei s az egyének kora szerint is változók, különösen szigorúak a magasabb rangú emberek számára.

A dharma kifejtését a dharmaszasztráknak nevezett kézikönyvekben és e kézikönyvek rövid kommentárjaiban, a nibandhákban találhatjuk meg.

Mivel a dharma képtelen a világi élet egyedüli szabályozására, ezért a hindu jognak további két forrása van: a szokások és a méltányosság.

A törvényhozást és a bírói precedenst a dharma és a hindu elmélet nem tekinti jogforrásoknak.

A brit hódítók a jogrendszerbe való be nem avatkozás elvét hirdették meg, azaz nem törekedtek arra, hogy alattvalóikra ráerőszakolják az angol jogrendszert. India lakosságára, különösen a magánjog területén, annak saját szabályait alkalmazták. Az angol uralom azonban mégis erősen hatott a hindu jog fejlődésére.

Egyfelől pozitíve, mert kiemelte a hindu jogot háttérbe szorítottságából, s hivatalosan elismerte értékét, tekintélyét és érvényét.

Másfelől ugyanakkor a hagyományos hindu jogot bizonyos jogviszonyok (öröklés, házasság, kasztok, valamint a vallással összefüggő szokások és intézmények) szabályozására szorította vissza. Kodifikációra került sor az eljárási jogok, a büntető és polgári jog területén (1859-1882). Ezt több jelentős törvényhozási aktus követte, melyek eredményeként Indiában végbement az angol jog igazi recepciója (a precedens szabály is érvényes).

2. Jogszabálytan

A jogszabály, a jogi norma fogalma és szerkezeti elemei

A **jogszabály** alatt egyrészt a **jogforrási típusok egy adott halmozát értjük** (a kormányrendelet például jogszabály, a kormányhatározat viszont nem), másrészt a jogszabály általános érvényű, mindenire kötelező magatartási szabályt jelent, amelyet az állam vagy valamely állami, illetve önkormányzati szerv alkot és amennyiben szükséges, érvényesülését végső soron a kényszer eszközével biztosítja.

Jogi norma: a jog **legkisebb, még önmagában is értelmezhető** önálló része, amely egy értelmezhető, alkalmazható **teljes magatartásszabályt** alkot.

A jogszabályok, amelyek általában tartalmilag összefüggő társadalmi viszonyokat rendeznek, **egy vagy több jogi normából**, formai értelemben szakaszokból (paragrafusokból) **állnak**. A jogi norma mindenkor az általánost ragadja meg, elvonatkoztat a valóságtól és csupán a jog által lényeges körülményeket emeli ki.

A jogi norma szerkezeti elemei és tartalma

A tipikus jogi normának három szerkezeti eleme van:

1. **hipotézis** (feltétel),
2. **diszpozíció** (rendelkezés),
3. **jogkövetkezmény** (szankció).

Vannak olyan jogi normák, amelyeknél a fenti 3 elem valamelyike hiányzik (ilyenkor általában a jogszabály más rendelkezéseiből ki lehet következtetni), és olyan is előfordul, hogy a 3 elem nem egy bekezdésen belül helyezkedik el, hanem a jogszabályon belül különböző helyeken.

Hipotézis

A tényeknek olyan összessége, amelyhez valamilyen joghatás fűződik. Azon körülményeket határozza meg, amelyek bekövetkezése esetén kell, vagy tilos az adott magatartást tanúsítani. A tények összességét tényállásnak nevezzük, az egyes elemeit tényállás elemeknek.

Példa:

Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni.

Másnak.

Jogellenesen

Kárt okoz

A kártérítési kötelezettség tehát csak akkor áll be, ha a fenti feltételek mindegyike teljesül. Ha a magatartás kárt okoz ugyan, de nem jogellenes, vagy jogellenes, de nem keletkezik kár, akkor nem áll be a kártérítési kötelezettség.

A szóba jövő tényállások köre lehet zárt és nyitott.

- a) **Zárt tényállás:** a jogalkotó tételesen, pontosan, kimerítően, taxatíve felsorolja azokat a tényálláselemeket, amely esetén szükséges (vagy lehetséges) a normában írott magatartást tanúsítani.

Példa: A **kisajátításról** szóló törvény tételesen felsorolja, hogy mely célokból lehet ingatlant kisajátítani. Más, ezektől eltérő célokból tehát nem lehet kisajátítani.

- b) **Nyitott tényállás:** a jogalkotó nem írja körül pontosan a jogszabály alkalmazási területeit. **Példálózó felsorolással** jelzi a jogalkalmazók számára azt a szándékot, hogy milyen körben kell alkalmazni a normát. Pl. vagyoni viszonyok szabályozása polgári jogban (erre utaló kifejezések: „legalább”, „legfeljebb”, „**különösen**”)

Diszpozíció

Az a **magatartási szabály**, amelyet a **jogalkotó** a jogalany számára előír, ha a hipotézisben foglalt feltételek fennállnak.

3 féle magatartást írhat elő:

- Valamilyen magatartástól való tartózkodást. Az ilyen a **tiltó** jogi norma. (Szerződésben jogszabálytalálkozásban alkalmazni tilos.)
- Valamilyen magatartási forma megvalósítását parancsolja. Az ilyen a **parancsoló** jogi norma. (Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni.)
- Megengedhet bizonyos magatartást az egyén számára. **Engedő** vagy jogi szakkifejezéssel kifejezve **diszpozitív** jogi norma. (Amennyiben a felek eltérően nem rendelkeznek ... Ez azt jelenti, hogy másképp is rendelkezhetnek.)

Jogkövetkezmény

A jogkövetkezmény fajtái: **szankció, jutalom vagy joghatás**

- a) **Szankció:** a büntetést, joghátrányt jelenti, amit a törvény a rendelkezés megsértése miatt kilátásba helyez

Szankció lehet:

- **Vagyon:** a jogszabály által jogon általánosan alkalmazott hátrány (ingatlan adásvétel 30 napon túli földhivatalhoz benyújtása mulasztási bírságfizetéssel jár.)
- **Személyi:** a jogszabály által jogon általánosan alkalmazott hátrány (aki lopást követ el, akár szabadságvesztéssel is büntethető)
- **Érvénytelenségi:** a jogszabály által jogon általánosan alkalmazott hátrány (a jogszabály által kötött adásvételi szerződés érvénytelen)

Vannak olyan jogszabályok, ahol a **szankció vegyes jellegű, egyszerre több** típusú joghátrány alkalmazását teszi lehetővé. (pl. szabadságvesztés plusz vagyonelkobzás)

- b) **Jutalom:** pl. adókedvezmény.

- c) **Joghatás:** akkor áll be, ha valaki a rendelkezésnek megfelelő magatartást tanúsít. Pozitív dolog éri semmiképpen nem hátrányos az alany számára.

Példák:

A büntetőjogban nagyon fontos a tényállási elemeknek (a hipotézisnek) a pontos vizsgálata, mivel itt a legsúlyosabb szankció kapcsolódik a norma megsértéséhez.

Aki jogtalan haszonszerzés végett mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, bűntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (Btk. 367. § zsarolás)

A fenti esetben a (büntetőjogi) tényállásnak fontos része a jogtalan haszonszerzés és a vagyoni hátrány okozása. Ha ezek valamelyike nem következik be, akkor arra az esetre egy másik (alábbi) jogi normát kell alkalmazni. Ez esetben tehát nem a zsarolás, hanem a kényszerítés bűncselekménye valósul meg.

Aki mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, és ezzel jelentős érdeksérelmet okoz, ha más bűncselekmény nem valósul meg, bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (Btk. 195. § kényszerítés)

Aki idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el. (Btk. 370. § lopás)

A lopást csak más tulajdonában álló dologra lehet elkövetni. Ha bérbe adok valamit, majd a dolgot jogtalanul visszaveszem, azzal szerződésszegést követek el, de nem követem el a lopás bűncselekményét.

A hipotézis-diszpozíció-szankció hármas a tipikus jogi normák felépítése. A jogszabályok azonban számos nem tipikus normát is tartalmaznak.

Ilyen például a fogalom meghatározó (értelmező) vagy az alapelvet megállapító norma. További különleges jogi norma a vélelem és a fikció.

Példa: fogalom meghatározó norma

közeli hozzátartozó: a házastárs, az egyenes-ágbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbefogadó-, a mostoha- és a nevelőszülő és a testvér; (Ptk. 8:1. § (1))

Példa: alapelvet megállapító norma

A jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek a jóhiszeműség és tisztelesség követelményének megfelelően kötelesek eljárni. (Ptk. 1:3. § (1))

Bizonyítás, vélelem, fikció

A konkrét eset jogilag releváns tényeinek megállapítása háromféle módon történhet: bizonyítási eljárással, vélelemmel, illetve fikcióval.

Nagyon fontos kérdés, hogy kinek, melyik félnek kell bizonyítania a vitássá tett tényeket. Sok esetben nem könnyű bizonyítani egy tényt, de az ellenkezőjét sem könnyű. Mi történik, ha egyik fél sem tudja bizonyítani az állítását, illetve a másik fél annak ellenkezőjét?

Vélelemről akkor beszélünk, ha a jogszabály valószínűnek fogad el egy olyan tényállást, amelynek valódisága az esetek többségében nem szokott vitás lenni. Megkülönböztetünk

megdönthető és **megdönthetetlen** vélelmet. Az első típusnál a jogszabály lehetőséget ad a vélelem megdöntésére, azaz a vélelmezett tényel szemben az ellenbizonyításra.

A vélelem legfontosabb jogi következménye a **bizonyítási teher megfordításában** van. A fő szabály szerint annak kell egy tényt bizonyítania, aki a tényt állítja. Ha a tényt a jogszabály vélelmezi, azt bizonyítani nem kell, aki az ellenkezőjét állítja, annak viszont azt bizonyítania kell. A megdönthetetlen vélelem esetén a jogszabály nem engedi meg az ellenbizonyítást.

Egy kis észrevétel a bizonyítási teherrel kapcsolatban: ha veszek egy nagyobb értékű árut, akkor alá kell írnom, hogy az árut átvettem. Ez a papír a boltnál (eladónál) marad. A fizetéskor kapok egy nyugtát (vagy számlát), ami nálam, a vásárlónál marad. Ez nem véletlen. Mindkét felnél olyan igazolás marad, amivel az ő saját teljesítését tudja bizonyítani. A másik fél teljesítésének igazolása a másik fél érdeke.

Példa: apasági vélelem

Az apasági vélelem egy olyan törvényi vélelem, amely az ellenkező bizonyításáig megmondja, kit kell a gyermek apjának tekinteni. Az apasági vélelemnek több fajtája létezik, a legfontosabb a **házasságon alapuló** apasági vélelem, amely alapján a házasságban vagy nyilvántartott élettársi kapcsolatban élő anya gyermeke apjának az anya férjét vagy élettársát kell tekinteni. Az apasági vélelmet bírósági perben **meg lehet döntení**.

Példa: cselekvőképtelenség vélelme

A Ptk. cselekvőképtelennek tekint minden 14. életévét be nem töltött kiskorú személyt, nincs lehetőség a kiemelkedő tehetségek esetében sem a belátási képesség bizonyítására. Ez egy **megdönthetetlen** vélelem.

A magyar büntetőjogban az egyik büntethetőségi előfeltétel a beszámítási képesség megléte. A törvényhozó jelenleg ennek alsó határát általában 14 éves korban, egyes súlyos bűncselekmények esetén 12 éves korban határozta meg. Eme törvényhozói döntés **megdönthetetlen vélelmen alapul**: főszabály szerint **14 éves kor felett az elkövető rendelkezik** a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez **szükséges belátással**.

Egy másik példa megdönthetetlen vélelemre

Btk. 22. §

(2) A jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az a védekező **életének kioltására** is irányult volna, ha

- a) azt személy ellen
- aa) éjjel,
- ab) fegyveresen,
- ac) felfegyverkezve vagy
- ad) csoportosan

követik el,

- b) az a lakásba
- ba) éjjel,
- bb) fegyveresen,
- bc) felfegyverkezve vagy
- bd) csoportosan

történő jogtalan behatolás.

(A jogszabály logikai értelmezése kapcsán – lásd lejjebb - térjünk majd vissza erre a példára!) A fenti vélelem célja a jogos védelmi helyzet kiszélesítése, a fenti esetek megvalósulása megalapozza a védekezés teljes szabadságát. Ez azt jelenti, hogy ezekben az esetekben a védekező a jogtalan támadó életét védelmi cselekményével akár ki is olthatja és a cselekménye a jogos védelmi helyzetből adódóan nem lesz büntethető. A jogos védelemi helyzetnek egyik alapvető eleme az arányosság követelménye. Ez azt jelenti, hogy ha a jogtalan támadás vagyon ellen irányul, azzal szemben nem lehet fellépni az élet kioltására alkalmas módon, jogos védelmi helyzet címén. A fenti vélelem hiányában a jogos védelmi helyzetben lévőnek kellene bizonyítania, hogy az ellene irányuló támadás az élete kioltására irányult. Ezt bizonyítani nem könnyű.

A fikció azt jelenti, hogy egy tényállásról azt mondjuk ki, hogy azonos egy másik tényállással – holott tudjuk, hogy ez nem így van – azért, hogy valamely jogkövetkezményt alkalmazni lehessen, anélkül, hogy hosszadalmas bizonyítási eljárást kellene lefolytatni. A fikció a jogalkalmazást segíti, de alapvetően egy jogalkotás-technikai eszköz. A vélelem és a fikció annyiban közös, hogy a jogszabály minden esetben egyes tényállási elemeket adottnak ír elő, és ezekhez automatikus jogkövetkezményt kapcsol. A vélelem és a fikció megkülönböztethetőségét a valósággal való kapcsolat, illetve a megtámadhatóság adja. A vélelem esetén egyszerűbb a valószínűsége annak, hogy a vélelemben szabályozott tényállás ténylegesen megfelel a valóságosnak. Másrészről pedig egyes vélelmek ellen van helye bizonyításnak, míg a fikció esetén soha.

Példa: kézbesítési fikció

A kézbesítési fikció eseteiben úgy kell tekinteni, hogy a postai úton megküldött hatósági iratok kézbesítése megtörtént, vagyis mintha sikeres lett volna.

Ha az irat a hatósághoz "nem kereste" jelzéssel érkezik vissza, akkor az iratot a postai kézbesítés második tényleges megkísérésének napját követő 5. munkanapon kézbesítettnek kell tekinteni.

Ennek a határidők szempontjából van jelentősége, hiszen bizonyos eljárási cselekményeket (pl. fellebbezés) a kézbesítéstől számított adott határidőn belül lehet megtenni.

Megjegyzés: A korábbi eljárásjogi törvények (Pp., Be.) még kézbesítési vélelemként említették ezt az esetet, amit meg lehetett dönten. A hatályos törvények már fikcióként tekintenek rá, amit értelemszerűen nem lehet megdönten, de kifogást lehet ellene benyújtani.

Példa: a természeti erők dolognak tekintése

A dologra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell ... a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre. (Ptk. 5:14. § (2))

A természeti erő az nem dolog (a jog definíciója szerint dolog a birtokba vehető testi tárgy), de úgy kell tekinteni, mintha az lenne.

A fikcióra egy másik példa az eljárásjogokban alkalmazott intézmény, az igazolási kérelem. Ennek benyújtására akkor van lehetőség, ha az érintett fél a határidőben való cselekvést önhibáján kívül mulasztotta el. Ugyanakkor, ha valószínűíti a vétlenségét, az önhiba hiányát, akkor az eljáró állami szerv azzal a fikcióval él, mintha az érintett fél határidőn belül eleget tett volna valamely eljárási kötelezettségének.

Már a római jogban is alkalmazták, hogy így elkerüljék a merev bírói jogértelmezést, jogalkalmazást. **Fikció** alapján például a **méhmagzatot már megszületettnek tekintették**, valahányszor érdekeinek védelméről volt szó, a hadifogságban meghalt római polgárt pedig úgy kellett kezelni, mint aki a **hadifogságba eséskor**, azaz élete utolsó szabad pillanatában **halt meg**, mivel a hadifoglyot a rómaiak rabszolgának tekintették, aki után nem lehetett örökölni. A fikció alkalmazásával azonban még szabad emberként meghalt, tehát örökölni lehet a vagyonát.

A jogszabályok megnevezése, jelölése

Zárójelben a megjelenés (kihirdetés) ideje szerepel

Magyarország **Alaptörvénye** (2011. április 25.)

2013. évi V. **törvény** a Polgári Törvénykönyvről

1979. évi 13. **törvényerejű rendelet** a nemzetközi magánjogról

87/2015. (IV. 9.) **Korm. rendelet** a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról

1/2014. (VI. 6.) **ME rendelet** a miniszterelnök-helyettes kijelöléséről

27/2016. (IX. 16.) **EMMI rendelet** az emberi erőforrások minisztere ágazatába tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről

35/2016. (IX. 2.) **MNB rendelet** a "Szigetvári vár" rézötözetű emlékérme kibocsátásáról

12/2016. (VI. 22.) **AB határozat** az Országgyűlés 8/2016. (V. 10.) OGY határozatának helybenhagyásáról

Budapest főváros Közgyűléssének 30/2010. (VI. 4.) **önkormányzati rendelete**

Budapest főváros közigazgatási területén a járművel várakozás rendjének egységes kialakításáról, a várakozás díjáról és az üzemképtelen járművek tárolásának szabályozásáról

Ez **utóbbi** egy sokak életét érintő, úgynevezett **parkolási rendelet**, amelyet érdemes ismerni, ha az ember Budapesten autóval közlekedik.

A jogszabályok hatályos állapotának elérhetősége:

Nemzeti Jogszabálytár: njt.hu

Egy jogszabályra kattintva, felül a jogszabály sorszáma alatt azt is láthatjuk, hogy mikortól (esetleg meddig) hatályos a jogszabály.

A jogszabályok érvényessége és hatálya

A jogszabály érvényessége

A jogszabály érvényessége a norma kötelező erejét jelenti. A jogszabály érvényességének 3+1 általános és együttes feltétele van, bármelyik hiánya a jogszabály érvénytelenségehez (semmisségéhez) vezet.

Az érvényességi feltételek a következők:

- A jogszabályt csak arra **feljogosított állami (önkormányzati)** szerv alkothatja (pl. törvényt csak az Országgyűlés);
- A jogszabály megalkotására vonatkozó általános és speciális **eljárási szabályokat be kell tartani** (pl. törvényalkotás során az Országgyűlés Házszabályát);
- A megalkotott jogszabály **illeszkedjen a jogforrási hierarchiába** (pl. egy rendelet ne legyen ellentétes egy törvénnnyel);
- Megfelelő módon **ki legyen hirdetve** (pl. Magyar Közlönyben).

A jogszabályok megalkotására vonatkozó eljárási szabályok pontosan és részletesen meg vannak határozva. Például, hogy kik terjeszthetnek elő törvényjavaslatot, milyen bizottságoknak kell a javaslatot támogatniuk, milyen plenáris vitáknak kell az elfogadást megelőznie, milyen szavazati aránnyal kell a törvényt elfogadni, stb.

A jogszabály érvényességtől el kell határolni a jogszabály hatállyának a fogalmát. Csak érvényes jogszabály esetén vizsgálhatjuk a jogszabály hatállyát. A jogszabály hatállyá azt mutatja meg, hogy az érvényes jogszabály, milyen területi vonatkozásban, azaz **hol** érvényesül, ezt nevezük területi hatálynak, milyen jogalanyokra, azaz **kikre** terjed ki, ezt nevezünk személyi hatálynak, **milyen időpontban** érvényesül, ez a jogszabály időbeli hatállyá, és végül, hogy **milyen jogviszonyokra** alkalmazható, ezt nevezünk tárgyi hatálynak.

A jogszabály hatállyának típusai

Időbeli hatállyá

A jogszabály időbeli hatállyá azt határozza meg, hogy **mikor alkalmazható** a jogszabály és milyen időbeli korlátok között érvényesül. Az időbeli hatállyá kezdete általában a **kihirdetés napja**. Előfordulhat azonban, hogy bonyolultabb jogszabály esetén az időbeli hatállyá kezdete a kihirdetést követő 30., 60., 90., vagy akár későbbi meghatározott napon történik.

A jogirodalom ismeri a **visszaható hatállyal** megalkotott jogszabályok problémáját is, ebben az esetben a jogszabályt már a megalkotását megelőző időponttal rendeli a jogalkotó alkalmazni. A visszaható hatállyal azonban csak akkor nem sérti a jogbiztonság követelményeit, ha egy adott jogszabály a kihirdetését **megelőző időre nem állapít meg kötelezettséget**, és nem nyilvánít valamely magatartást jogellenessé. Az időbeli hatállyá végének általában azt az időpontot tekintjük, amikor az adott tárgykörre újabb jogszabály születik.

Területi hatállyá

A jogszabály területi hatállyá azt a földrajzi térséget mutatja meg, ahol a jogszabályt **alkalmazni kell**. Általában a magyar jogszabályokat **Magyarország területén** kell alkalmazni (kivétel ez alól a Büntető törvénykönyv, amelynek van egy úgynévezett országhatáron átívelő jellege, ez azt jelenti, hogy magyar állampolgár által külföldön elkövetett bűncselekményt is lehet büntetni, akkor is, ha az adott ország joga szerint a cselekmény nem büntetendő). Vannak olyan jogszabályok, amelyek csak kisebb földrajzi térségekben

alkalmazandók, ilyenek pl. az önkormányzati rendeletek, melyek csak az adott település illetékességi területén belül végrehajtandók (Debrecen város önkormányzatának rendeletei például Debrecen illetékességi területén belül alkalmazhatóak).

Személyi hatály

A jogszabály személyi hatálya a címzettek körét jelöli, azaz, hogy kikre vonatkozik a jogi előírás. Itt a főszabály az, hogy a magyar jogszabályokat Magyarország területén tartózkodó valamennyi jogalanyra alkalmazni kell, azaz nemcsak magyar, hanem a külföldi állampolgárokra is. (Vannak olyan jogszabályok, mint a Polgári törvénykönyv, amely minden állampolgárra vonatkozik, míg a Közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény csak a közalkalmazotti jogviszonyban álló személyekre vonatkozik.)

Tárgyi hatály

A jogszabályok tárgyi hatálya azokat a jogviszonyokat határozza meg, amelyeket a jogalkotó szabályozni kíván.

A jogalkalmazás fogalma és szakaszai

Jogalkalmazáson egyszerűt a jogalanyok jogkövető magatartását értjük (a jogalanyok a jogi normákban foglaltakat önként betartják), másrészről az állami szervek olyan tudatos magatartását, amelynek során az állami szervek egyedi jogviszonyt keletkeztetnek, módosítanak, vagy megszüntetnek, és az e tevékenység során létrehozott döntés kikényszerítésére végső soron állami kényszerítő apparátus vehető igénybe

Példák:

A bíróság érvénytelennek mond ki egy szerződést, ezzel egy szerződéses jogviszonyt megszüntet.

Az egyetem beiratkoztatja a hallgatót és ezzel hallgatói jogviszonyt hoz létre.

A jogalkalmazás lényege: az absztrakt módon megfogalmazott jogi normának (anyagi és eljárási jogi normának egyaránt) konkrét életviszonyokra való rávetítése, vagyis az egyes tényállási elemeknek és a valós élethelyzeteknek a megfeleltetése.

A jogalkalmazói tevékenység két funkciót valósít meg:

- az általánosan kötelező jogszabályok minden esetben való érvényesítésének biztosítását,
- a meghatározott egyedi konkrét ügy rendezését.

A jogalkalmazás szervei

	Bíróságok	Közigazgatási szervek
célja	A már bekövetkezett jogszerelem orvoslása	Általában jövőbeni joghatás kiváltása
szervezet	Független bírói szervezet	Hierarchikus szervezetrendszer
eljárás megindítása	Csak kezdeményezésre (vádemelés, keresetlevél benyújtása)	Hivatalból, vagy az ügyfél kérelmére (kezdeményezésre).

A jogalkalmazás folyamata

1. A tényállás megállapítása

Úgy kell feltárni a tényeket, hogy az a valóságnak megfeleljen, mert csak így lehet megvalósítani az objektív igazságosság követelményeit. A tények feltárása után meg kell keresni azt a jogszabályt (jogi normát), aminek a hipotézise (tényállása) illeszkedik a feltárt tényekre.

2. A jogszabály értelmezése

Ennek célja a jogalkotó akaratának feltárása. A jogalkotó szándéka és a norma szövegéből az átlagember számára kiolvasható jelentés között komoly eltérés lehet. Az alanyai szerint, vagyis a szerint, hogy ki végzi, 3 csoportba sorolhatjuk az értelmezést:

- **Jogalkotói** jogszabály értelmezés: a jogszabály értelmezését a jogalkotói hatáskörrel felruházott szerv maga végzi, az értelmezés jogszabályban történik, és a jogszabály címzettjeire (vagyis minden ügyben, mindenki) nézve **kötelező**. (Például a Ptk. értelmező rendelkezései között szereplő, a közel hozzáartozó fogalmát meghatározó értelmezés.)
- **Jogalkalmazói** jogszabály értelmezés: jogalkalmazó végzi (bíró) az értelmezést, mely határozataiban jelenik meg, s csak az adott ügyben, az abban érintett szervekre, és személyekre **kötelező**. (Például a bíró dönti el, hogy **feltűnő értékáránytalanság** volt-e a szolgáltatások között egy szerződésben. Történt-e **jelentős érdeksérelem**.)
- **Tudományos (jogirodalmi)** értelmezés: megfelelő végzettséggel, jogtudósok által, a tudomány módszerével való feltárás. **Kötelező ereje nincs**.

3. Határozathozatal (döntés)

A határozat szükségszerű elemei:

- Tényállás normatív minősítése
- Jogkövetkezményekre való utalás

A jogszabályok érvényre juttatásának módja a hivatalos jogalkalmazás, mely a többi hatalmi ágtól független bíróságok feladata. A **bíróság** a döntését törvényben szabályozott **kétfokozatú eljárásban** hozza meg. Az első fokon hozott határozattal (ítéettel) szemben rendes jogorvoslatnak van helye. Ezt hívjuk **fellebbezésnek**. (Létezik rendkívüli jogorvoslat is, de ez csak speciális esetekben vehető igénybe, míg a rendes jogorvoslat általános.)

Mi biztosítja, hogy két különböző bíróság azonosan bíráljon el egy ügyet?

A bírósági **jogalkalmazás egységéről a Kúria** (korábban Legfelsőbb Bíróság volt a neve) gondoskodik jogegységi határozattal.

A jogszabály-értelmezés négy módszere:

Az alábbi értelmezési módokat nem egymástól függetlenül, hanem együttesen, **egymásra épülve kell alkalmazni** a jogi norma legteljesebb értelmének megtalálása érdekében.

1) Nyelvtani

A nyelvtani értelmezés a jogszabályok tartalmának a nyelvtani, a magyar nyelv szabályai szerinti feltárása. A szöveg pontos elemzését tételezi fel, ahol **akká egyetlen betűnek vagy**

írásjelnek is jelentős következményei vannak vagy lehetnek. Így például lényeges lehet a „vagy” (alternatív), „avagy”, „és” (konjunktív) közötti különbség.

Fontos a jogi nyelv, mint szaknyelv, a jogi kifejezések pontos, egyértelmű használata, mert egyes kifejezések jelentése **eltér a köznyelvi jelentéstől**. (Például: jutalom-e a prémium)

2) Logikai

A formális logika szabályainak alkalmazását jelenti a jogszabály valóságos tartalmának feltárásában. **A és B vagy C.** (A és B) vagy C, illetve A és (B vagy C)

Példa: Elemezzük azt a korábbi példát, amely arról a vélelemről rendelkezett, hogy a jogtalan támadást bizonyos esetekben úgy kell tekinteni, hogy az az élet kioltására irányult.

a) és [aa) vagy ab) vagy ac) vagy ad)]

A nyelvtani és logikai értelmezés a jogértelmezés első szakasza.

3) Rendszertani értelmezés

A jogi norma elhelyezkedését vizsgálja a jogrendszeren, jogágon, jogszabályon belül. Attól függően, hogy melyik részterületet szabályozó fejezetben helyezkedik el, mászt és mást jelenthet.

Például a büntetőjogban

Fegyveres elkövetés: lőfegyver vagy robbanóanyag

Felfegyverezve: az élet kioltására alkalmas eszköz

4) Történeti értelmezés

A jogszabály keletkezési körülményeit, fejlődését, társadalmi körülményeit vizsgálja, ebből következtet a valódi tartalmára. A történeti értelmezés **leginkább a tudományos** alapú **értelmezés eszköze**.

A rendszertani és a történeti értelmezés a jogszabály-értelmezés második szakasza.

A jogszabály **értelmező művelet eredménye** háromféle lehet:

- **megállapító:** megállapító értelmezésről beszélünk minden olyan esetben, amikor értékelést igénylő tényállási elemek meglétéről vagy hiányáról kell dönten. (Például arról, hogy súlyos-e a kötelességszegés, **jelentős-e az érdeksérelem**.)
- **megszorító:** megszorító értelmezésről beszélünk olyan esetekben, amikor a jogszabály alkalmazási körét a látszólagosnál szűkebben állapítják meg.
- **kiterjesztő:** a kiterjesztő értelmezés az ellentéte a megszorító értelmezésnek, itt a jogszabály alkalmazási körét a látszólagosnál tágabb vonják meg, vagyis a nyelvtani értelmezéshez képest tágabban. (Például a jogszabály azt mondja ki, hogy a kávéházakra kell valamilyen szabályt alkalmazni, de az értelmezést végző ezt a szabályt a **játéktermekre is** érvényesnek tekinti.)

A jogviszony fogalma és elemei

Az emberek a közösségen való együttélésük során igen sokféle társadalmi kapcsolatba, azaz társadalmi viszonyba kerülnek egymással. **A jognak nem feladata az összes létező társadalmi viszonyt szabályozni** csak a legfontosabb társadalmi viszonyokat kell szabályoznia. Jogviszonynak azokat a társadalmi viszonyokat nevezzük, amelyeket a jog valamilyen módon szabályoz.

A jogviszony tehát jogilag szabályozott társadalmi viszony.

A jogviszonynak három szerkezeti elemét különíthetjük el:

- a jogviszony alanya
- a jogviszony tárgya
- a jogviszony tartalma

A jogviszony alanyai azok, akik között a jogviszony fennáll.

A jogviszony tartalma alatt a jogviszony alanyait terhelő jogokat és kötelezettségeket értjük.

A jogviszony tárgya alatt minden jogviszony alanyát terhelő jogokat és kötelezettségeket értjük.

Példa: Adásvételi szerződéssel létrehozott kötelmi jogviszony esetén

A jogviszony alanya az eladó és a vevő

A jogviszony tartalma a tulajdonjog átruházása, illetve a vételár kifizetése.

A jogviszony tárgya: az a doleg, aminek a tulajdonjogát az eladó átruházza és az a pénzösszeg, amit a vevő kifizet.

A **jogviszony szerkezete** szerint lehet abszolút szerkezetű és relatív szerkezetű.

Abszolút szerkezetű jogviszonyok esetén csak a jogosult személye van konkrétan meghatározva, vele szemben mindenki más, mint kívülálló, kötelezettséges. A kívülállók kötelesek az adott jogosultságot elismerni, a jogosult joggyakorlását tűrni és tartózkodni annak bármiféle zavarásától.

Példa: tulajdonjog

A relatív szerkezetű jogviszonyokban minden fél (több pólus esetén minden alany) név szerint meg van határozva, és ők csupán egymással szemben jogosultak és kötelezettségekkel.

Példa: kötelmi jog (kötelelem, kötelezettség, pl. szerződés)

Az abszolút jogviszonyokból eredő jogok megsértése esetén a konkrét jogszabályval szemben a jogviszony alakul ki, például a tulajdonos tulajdonában kárt okozó kártérítési kötelezettség terheli a tulajdonossal szemben, ami már egy relatív jogviszony.

A jogviszonyok alanyai

- Természetes személyek. A jog nyelvén az embert természetes személynek nevezik, megkülönböztetve a jog által létrehozott jogi személytől. Vannak olyan jogviszonyok, amelyeknek alanya – jellegükönél fogva csak az ember lehet, illetve vannak olyan jogok és kötelezettségek, amelyek kizárálag az emberhez fűződhettek. Például házasságkötés, gondnokság, választójog stb.
- Jogi személyek. A jogi személyek azok az állami, önkormányzati, társadalmi és gazdasági szervezetek, amelyeket jogszabály felhatalmazás alapján az állam a vagyoni forgalomban való részvétel céljából, vagy más okból jogképességgel ruház fel. Az állami elismerésnek kétfajta módja lehetséges:
 - jogszabály által (pl: MTA, Kereskedelmi Kamarák),
 - hatósági nyilvántartásba vétellel (cégbírósági és társadalmi szervezetek bírósági nyilvántartása).

Példák jogi személyekre: gazdasági társaságok, egyetem, párt, alapítvány, egyesület.

Az egyetem tehát jogi személyiséggel rendelkezik, de például egy kar vagy egy tanszék nem. Tehát ez utóbbiak nem is lehetnek jogviszonyok alanyai.

A jogi személyek, a természetes személyekkel ellentétben nem tudnak jognyilatkozatot tenni, nem tudnak például egy szerződést aláírni, szükséges tehát,

hogy ezt valaki megtegye helyettük. Ezt hívjuk képviselőnek. A jogi személynek mindenig **kell, hogy legyen képviselője**.

A jogi személynek saját névvel, **székhellyel**, tagjaitól, illetve alapítójától elkülönített vagyonnal, valamint az ügyvezetését és **képviseletét** ellátó szervezettel kell rendelkeznie. (Ptk. 3:1. § (5))

(1) A jogi személy jogképes: jogai és kötelezettségei lehetnek.

(2) A jogi személy jogképessége kiterjed minden olyan jogra és kötelezettségre, amely jellegénél fogva nem csupán az emberhez fűződhet. (Ptk. 3:1. §)

- **Az Állam.** A Magyar Állam jogi személy.

„Az állam a polgári jogi jogviszonyokban jogi személyként vesz részt. Az államot a polgári jogi jogviszonyokban az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter képviseli.” (Ptk. 3:45. §)

- **Jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek.** Ezek olyan szervezetek, amelyek nem jogi személyek, de valamilyen jogszabály felhatalmazása alapján bizonyos jogokat szerezhetnek, bizonyos kötelezettségeket vállalhatnak, vagyis jogviszonyok alanyai lehetnek. Ilyen például a **társasház**.

„A társasház tulajdonostársainak közössége (a továbbiakban: közösség) az általa viselt közös név alatt az épület fenntartása és a közös tulajdonnal kapcsolatos **ügyek intézése során jogokat szerezhet** és **kötelezettségeket vállalhat**, önállóan perelhet és perelhető, gyakorolja a közös tulajdonnal kapcsolatos tulajdonosi jogokat, viseli a közös tulajdon terheit.” (2003. évi CXXXIII. törvény a társasházakról)

A jogalanyok száma és érdekállása a jogviszonyokban

A tipikus jogviszonyok **kétpólusúak**, amelyekben két ellentétes érdekű fél szerepel jogalanyként. Például eladó és vevő, bérbeadó és bérző, hitelező és adós, megrendelő és vallalkozó, károkozó és károsult.

Vannak **többpólusú** jogviszonyok is, amelyekben a jogalanyok kettőnél több érdekállásban helyezkednek el. Ilyen például a fuvarozási szerződés alapján létrejött jogviszony.

„Fuvarozási szerződés alapján a **fuvarozó** a küldemény rendeltetési helyére történő továbbítására és a **címzettnek** történő kiszolgáltatására, a **feladó** díj fizetésére köteles.” (Ptk. 6:257. §)

Ilyen a biztosítási szerződés is. Ebben a jogviszonyban jogalanyként szerepel a **biztosító**, a **szerződő fél**, a **biztosított**, és a **kedvezményezett**.

Végül vannak **egypólusú** jogviszonyok, amelyekben a jogalanyok azonos érdekállást foglalnak el. Ilyen jogviszonyok az **alapító szerződések**, például egy társasági szerződés.

Vannak úgynevezett **járulékos jogviszonyok**, amelyek feltételeznek egy másik jogviszonyt (alap jogviszony), és ehhez kapcsolódóan jönnek létre. Ilyen például a **zálogjogviszony** legtipikusabb esete. Itt az alapjogviszony **A** és **B** között áll fenn, például **A tartozik B-nek**. A **zálogjogviszony C és B között** jöhet létre, amelyben C egyfajta biztosítékot nyújt B-nek. Ha A nem teljesíti a kötelezettségét B felé, abban az esetben C a zálogtárggyal nyújt fedezetet.

A fenti esetek mindegyikében előfordulhat, hogy a jogviszony egyazon pólusán egyszerre többen is szerepelhetnek. Ilyen például a közös tulajdon, amikor több tulajdonosa van egy dolognak. Ilyen esetekben nagyon fontos kérdés, hogy a jogok és kötelezettségek hogyan jogosítják, illetve terhelik az azonos érdekállású jogalanyokat.

Együttes jogosultság esetén valamennyi jogosult egyidejűleg, de osztottan gyakorolhatja a jogosultságot.

Egyetemleges jogosultság esetén bármelyik jogosult az egész jogosultságot gyakorolhatja.

Együttes kötelezettség esetén a kötelezettek egyidejűleg, de arányosan kötelesek teljesíteni.

Egyetemleges kötelezettség esetén bármelyik kötelezettségtől az egész kötelezettség teljesítése követelhető a jogosult részéről. (Ez utóbbi esetben a teljesítő kötelezettség a többiekkel szemben megtéríthesi igényt támaszthat.)

Példa: adós és kezes egyetemleges kötelezettek a hitelért. Ez sokkal kedvezőbb helyzetbe hozza a hitelezőt.

A jogviszonyok keletkezése, módosulása és megszűnése

Azokat az emberi, társadalmi, természeti jelenségeket, körülményeket, amelyek jogviszonyt keletkeztetnek, módosítanak vagy megszüntetnek, jogi tényeknek nevezünk.

Általában több egymással összefüggő jogi tény szükséges valamilyen jogkövetkezmény kiváltásához. A jogi tényeket négy fő csoportba osztjuk:

- **Emberi magatartások.**

Az emberi magatartásnak, mint jogi ténynek az alapja, hogy az ember felelős tetteiért. Emberi magatartás például a jogügylet. A jogügylet a jogviszonyok alanyainak joghatás kiváltását célzó akaratnyilatkozata. Egyoldalú jogügylet például a végrendelet, két vagy többoldalú a szerződés. A jogellenes emberi magatartás is ebbe a körbe tartozik, ez is keletkeztethet jogviszonyt, például a jogellenes károkozás.

- **Emberi és társadalmi körülmények.**

Ilyen például a születés, a halál, a 18. életév betöltése. Ide sorolható a jóhiszeműség és rosszhiszeműség is.

Jóhiszemű az, aki nem tud és gondos körültekintés mellett sem tudhatott a látszattal ellentétes valóságról vagy jogi helyzetről. (Lásd például a közhiteles nyilvántartások jelentőségét.)

Rosszhiszemű az, aki tud vagy a kellő körültekintés mellett tudhatott a látszattal ellentétes valóságról.

- **Közhalalmi aktusok.**

A közhalalmi aktusokat az állami és önkormányzati szervek alkotják, ilyenek a jogszabályok és a jogalkalmazók döntései. Például a bíróságok, közjegyzők, hatóságok (földhivatal, gyámhatóság, építésügyi hatóság stb.) határozatai.

- **Külső körülmények.**

Ez alatt az embertől független külső körülményeket értjük. Ilyen például az „elháríthatatlan külső ok” (vis maior), ami a felelősségi alóni mentesülést eredményezheti. Ilyen az idő műlása is, ami például elévülést eredményezhet, vagy elbirtoklással tulajdonjogot keletkeztet.

3. Személyek Joga

Polgári jog

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, szokásos rövidítése: Ptk.

A törvény hatálya:

E törvény a mellérendeltség és egyenjogúság elve szerint szabályozza a személyek alapvető vagyoni és személyi viszonyait.

A törvény fenti mondata a polgári törvénykönyv tárgyi hatálját adja meg, ami azt határozza meg, hogy a jogszabályt milyen jogviszonyok esetén kell alkalmazni. A polgári jog tehát a személyi és vagyoni viszonyokat szabályozza.

A természetes személy és a jogi személy

A jogviszonyok alanyait tekintjük személyeknek. Ezek lehetnek természetes személyek (ez az ember) vagy a jog által létrehozott jogi személyek. A jogviszony alanya lehet még az Állam, ami szintén jogi személy, és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek, amelyek sok tekintetben hasonlítanak a jogi személyekre.

Jogképesség

A jogviszonyban részt vevőket a jogviszony alanyainak vagy röviden jogalanyoknak nevezzük. A jogviszony alanyai azok, akik jogok és kötelezettségek hordozói lehetnek, vagyis akiket a hatályos jogrendszer szerint alanyi jogosultságok illethatnek, és jogi kötelezettségek terhelhetnek. A jogalanyoknak ezt a sajátosságát általános fogalommal jogképességnak nevezzük.

A modern jogrendszerben a jogképesség általános és egyenlő: minden személyt megillet, és azonos módon illet meg. A jogképesség általánosságán és egyenlőségén nem változtat, ha bizonyos konkrét alanyi jogok megszerzéséhez vagy kötelezettségek vállalásához (például termőföld vásárlása) további feltételekre van szükség.

Az elmúlt évszázadok során a jogképesség nem volt mindig általános és pláne nem volt egyenlő. A különböző társadalmi osztályok eltérő jogokkal rendelkeztek, és még a 20. század első felében is a legtöbb országban a nők nem rendelkeztek választójoggal.

Minden ember jogképes: jogai és kötelezettségei lehetnek.

A jogképességet korlátozó jognyilatkozat semmis.

A jogképességet tehát nem lehet korlátozni. Egyes jogairól lemondhat a személy, de a jogképességéről nem.

Mettől meddig tart a jogképesség?

A jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásvának időpontjától illeti meg.

Honnan tudjuk, hogy mikor történt a fogamzás?

A fogamzás időpontjának a születéstől visszafelé számított háromszázadik napot kell tekinteni; bizonyítani lehet, hogy a fogamzás korábbi vagy későbbi időpontban történt.

A magzatnak feltételes a jogképessége. Ha élve születik (majd), akkor van jogképessége. A magzat például örökölhet is, ha megszületése előtt (még magzat korában) meghal egy rokona, például az apja. Ezért fontos a fogamzás időpontjának meghatározása. Az időpont egy vélelem, amely megdönthető.

A jogképesség a halállal szűnik meg.

Az eltűnt személyt a bíróság kérelemre holtnak nyilvánítja, ha eltűnésétől öt év eltelt anélkül, hogy életben létre uraló bármilyen adat ismert volna. A holtnak nyilvánított személyt az ellenkező bizonyításáig halottnak kell tekinteni.

Ennek a rendelkezésnek az a célja, hogy a bizonytalan jogi helyzetet rendezze. Az örököslábon lehessen, a házastárs új házasságot köthessen stb. A halál beállta is egy vélelem, amely megdönthető.

Ha a holtnak nyilvánított előkerül, a holtnak nyilvánító határozat hatálytalan, és az annak alapján beállott jogkövetkezmények semmisek.

Mi történjen az örökséggel, ha a holtnak nyilvánított személy előkerül? Mi történjen, ha a vagyon már nincs meg, mert az örököslábon elköltötte? (lásd később: jogalap nélküli gazdagodás. A jóhiszeműség vizsgálata is fontos lesz ebben az esetben!)

Cselekvőképesség

A természetes személy jogképességtől meg kell különböztetni cselekvőképességet. A cselekvőképesség a természetes személynek az a képessége, hogy saját cselekményével szerezhet jogokat és vállalhat kötelezettséget. A jogi előírások a cselekvőképességet általában meghatározott életkorhoz és a tudatos cselekvéshez szükséges egészségi és szellemi állapothoz kötik.

A jogképesség és a cselekvőképesség tehát nem összekeverendő fogalmak. Az, hogy valaki jogképes, azt jelenti, hogy jogokat szerezhet, lehet például tulajdonra. De ha nem cselekvőképes, akkor nem lehet önállóan jognyilatkozatot, tehát nem kötheti meg az adásvételi szerződést. Ezt valaki másnak a segítségével, egy képviselő útján teheti meg. A képviselő fogja megtenni a nyilatkozatot (ő írja alá a szerződést), de a képviselt (a cselekvőképtelen) szerzi meg a jogokat, ő lesz a tulajdonos.

Minden ember cselekvőképes, akinek cselekvőképességét e törvény (Ptk.) vagy a bíróság gondnokság alá helyezést elrendelő ítélete nem korlátozza.

A cselekvőképességet tehát akár maga a törvény akár a bíróság korlátozhatja. A törvény olyan módon korlátozza a cselekvőképességet, hogy kimondja, bizonyos életkor alatt nem rendelkezik cselekvőképességgel (illetve korlátozott cselekvőképességgel rendelkezik) az ember. A bíróság pedig olyan módon korlátozhatja a cselekvőképességet, hogy ítéletével gondnokság alá helyezi a személyt.

Aki cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot.

Cselekvőképtelen állapot.

Semmis annak a személynek a jognyilatkozata, aki a jognyilatkozat megtételekor olyan állapotban van, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik.

A cselekvőképtelen állapotban tett jognyilatkozat – a végintézkedés kivételével – a cselekvőképtelenség miatt nem semmis, ha tartalmából és megtételének körülményeiből arra lehet következtetni, hogy a jognyilatkozat megtétele a fél cselekvőképessége esetén is indokolt lett volna.

Vagyis a cselekvőképtelen állapotban tett jognyilatkozat – fő szabály szerint – semmis.

Kivétel: nem semmis, ha egyébként is indokolt lett volna.

A kivétel kivétele: a cselekvőképtelen állapotban tett végintézkedés mindenképpen semmis.

Látható, hogy a jogalkalmazónak (bíróságnak) van bőven értelmeznivalója egy esetleges konkrét ügyben.

1. Cselekvőképtelen állapotban volt az illető?

2. Egyébként is indokolt lett volna a nyilatkozata?

A cselekvőképesség és az életkor kapcsolata

Kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be. A kiskorú a házasságkötéssel nagykorúvá válik. (Ha a házasságot a gyámhatóság engedélyével kötötte.)

Ha a házasságot nem a szabályok betartásával kötötte meg valaki, például hiányzott a gyámhatóság engedélye (ami épp a kiskorúság miatt szükséges), akkor a házassággal sem válik nagykorúvá. A gyámhatóság a 16. életév betöltése után adhat ilyen engedélyt. Az engedély megadásához nem szükséges a szülő vagy törvényes képviselő hozzájárulása, tehát a 16. életévet betöltött kiskorú a szülő akarata ellenére is házasságot köthet, ha a gyámhivatal úgy látja, hogy ez az ő érdekelben áll, és megadja az engedélyt.

Korlátozottan cselekvőképes az a kiskorú, aki a tizenegyedik életévet betöltötte és nem cselekvőképtelen. (Cselekvőképtelen lehetne például azért, mert gondnokság alá helyezték.)

A korlátozottan cselekvőképes kiskorú jognyilatkozatának érvényességehez - fő szabály szerint - törvényes képviselőjének hozzájárulása szükséges. Van néhány jognyilatkozat, amit önállóan is megtehet:

- Megkötheti a minden nap élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket.
- Rendelkezhet munkával szerzett jövedelmével, annak erejéig kötelezettséget vállalhat.
- Köthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárolag előnyt szerez. (Pl. elfogadhat ajándékot, méghozzá tetszőleges értékben, így akár egy lakást is.)
- Ajándékozhat a szokásos mértékben. (Adni nem adhat tetszőleges értékű ajándékot, csak az adott kapcsolatnak megfelelő, szokásos mértékűt.)

A fentiekben látható, hogy csak olyan jognyilatkozatokat tehet meg önállóan a korlátozottan cselekvőképes kiskorú, aminek következetében nem csökken jelentősen a vagyon. Ezzel a kiskorú vagyonát és érdekeit védi a jogalkotó, és megakadályozza, hogy könnyelmű döntéseket hozzon.

Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a tizenegyedik életévét nem töltötte be.

A cselekvőképtelen kiskorú jognyilatkozata semmis; nevében a törvényes képviselője jár el.

A cselekvőképtelenség miatt nem semmis a cselekvőképtelen kiskorú által kötött és teljesített csekély jelentőségű szerződés, amelynek megkötése a minden nap életben tömegesen fordul elő, és különösebb megfontolást nem igényel.

Tehát, ha vásárol valamit a boltban – ami egy adásvételi szerződés – az nem lesz semmis.

Cselekvőképességében részlegesen korlátozott az a nagykorú, akit a bíróság ilyen hatállyal gondnokság alá helyezett.

A bíróság cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá azt a nagykorút helyezi, ainek belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökken. A bíróságnak meg kell határoznia azokat a személyi, illetve vagyoni jellegű ügycsoportokat, amelyekben a cselekvőképességet korlátozza

A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személynek a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportokra vonatkozó jognyilatkozatának érvényességéhez gondnokának hozzájárulása szükséges. Van néhány jognyilatkozat, amit önállóan is megtehet. Ezek köre lényegében megegyezik azzal, amit a korlátozottan cselekvőképes kiskorú is megtehet önállóan.

Cselekvőképtelen az a nagykorú, akit a bíróság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezett. A bíróság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá azt a nagykorút helyezi, ainek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan, teljes körűen hiányzik

A cselekvőképtelen nagykorú jognyilatkozata semmis, nevében gondnoka jár el.

Ki a kiskorú gyermek törvényes képviselője?

A kiskorú gyermek szülői felügyelet vagy gyámság alatt áll. A szülői felügyelet (többek között) gondozásának, nevelésének, vagyona kezelésének, törvényes képviseletének jogát és kötelességét foglalja magában.

Az a kiskorú, aki nem áll szülői felügyelet alatt, gyámság alá tartozik. a gyám a gyermek gondozója, nevelője, vagyonának kezelője és törvényes képviselője.

Jogi személyek

A jogi személy jogképes: jogai és kötelezettségei lehetnek.

A jogi személy jogképessége kiterjed minden olyan jogra és kötelezettségre, amely jellegénél fogva nem csupán az emberhez fűződhet.

A jogi személy törvényben meghatározott típusban, törvény által nem tiltott tevékenység folytatására alapítható.

Ez azt jelenti, hogy a különböző törvényekben ténylegesen felsorolt, nagyjából 20-30 különböző típusú jogi személy hozható létre. Néhány példa ezek közül: gazdasági társaságok (pl. Kft.), egyesület, alapítvány, köztestület, párt, szövetkezet stb.

A jogi személynek saját névvel, székhellyel, tagjaitól, illetve alapítójától elkülönített vagyonnal, valamint az ügyvezetését és képviselést ellátó szervezettel kell rendelkeznie.

A jogi személy kötelezettségeiért saját vagyonával köteles helytállni; a jogi személy tagai és alapítója a jogi személy tartozásaiért nem felelnek.

Ez utóbbi egy általános szabálynak tekinthető, vannak ettől eltérő speciális esetek, amikor ez a szabály nem érvényesül.

A jogi személy létrehozásáról a személyek szerződésben, alapító okiratban vagy alapszabályban (a továbbiakban együtt: létesítő okirat) szabadon rendelkezhetnek, a jogi személy szervezetét és működési szabályait maguk állapíthatják meg.

A diszpozitív alapelv

(Az eltérést megengedő általános szabály)

Ptk. 3:4. § (2)

A jogi személy tagjai, illetve alapítói az egymás közötti és a jogi személyhez fűződő viszonyuk, valamint a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása során a létesítő okiratban – a (3) bekezdésben foglaltak kivételével – eltérhetnek e törvénynek a jogi személyekre vonatkozó szabályaitól.

A fenti egy nagyon fontos alapelv. Vagyis a törvény fő szabály szerint lehetővé teszi, hogy a szabályaitól az érintettek eltérjenek. Csak azokat az eseteket sorolja fel kivételként, amikor nem lehet eltérni. Ezek a következők:

- (3) A jogi személy tagjai, illetve alapítói nem térhetnek el az e törvényben foglaltaktól, ha
 - a) az eltérést e törvény tiltja; vagy
 - b) az eltérés a jogi személy hitelezőinek, munkavállalónak vagy a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti, vagy a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza.

A fent felsorolt esetek is bőven adnak jogértelmezési feladatot a jogalkalmazó szervek részére. Meg kell állapítani egy konkrét esetben, hogy a törvénytől való eltérés vajon sérti-e a jogi személy munkavállalónak, hitelezőinek jogait.

A jogi személy a jogi személy típusnak megfelelő létesítő okiratán alapuló bírósági nyilvántartásba vétellel jön létre. (Ez a megállapítás a polgári jog szabályai alapján létrejövő jogi személyekre vonatkozik. A közig jogi személyeket általában valamilyen jogszabály hozza létre.)

A gazdasági társaságokat a cégbíróság veszi nyilvántartásba, az egyéb szervezeteket pedig a rendes bíróság.

A létesítő okiratban meg kell határozni a következőket:

- a jogi személy nevét
A név nem lehet összetéveszthető más jogi személyek nevével.
- a jogi személy székhelyét
Itt kell fogadni a hivatalos leveleket, itt kell őrizni az iratokat.

- a jogi személy **célját** vagy fő **tevékenységét**
Minden olyan tevékenység végezhető, amit jogszabály nem tilt.
- a jogi személyt **létesítő személyek** nevét, lakóhelyét (vagy székhelyét)
- a jogi személy részére teljesítendő **vagyoni hozzájárulásokat** (értékét, rendelkezésre bocsátásának módját és idejét)
A vagyoni hozzájárulást nem lehet visszakövetelni, az a jogi személy tulajdona lesz.
- a jogi személy első **vezető tisztségviselőjét**.

A jogi személyek **nyilvántartása nyilvános** (abba bárki betekinthet) és **közhitelés**. Ez utóbbi azt jelenti, hogy vélemezni kell, hogy az abban szereplő adatok valósak. Senki nem hivatkozhat arra, hogy a nyilvántartott adatról nem tudott.

Mi ennek a jelentősége?

Ha valaki valamilyen szerződést köt a jogi személlyel, akkor tudnia kell, hogy mekkora vagyona van a jogi személynek, mi a tevékenysége, ki a vezető tisztségviselője (az írja-e alá a szerződést) stb.

A jogi személy szervezete

A döntéshozó szerv

A tagok (vagy alapítók) a döntési jogköröket a tagok összességeből (**közgyűlés**) vagy a tagok által maguk közül választott küldöttekből álló testületben (**küldöttgyűlés**) gyakorolják.

A döntéshozó szerv ülése akkor **határozatképes**, ha azon a leadható szavazatok több mint felét képviselő szavazásra jogosult részt vesz.

A határozatokat a jelenlevő szavazatok többségével kell meghozni. Egyes kérdésekben a törvény magasabb szavazati arányt is megállapíthat.

A döntéshozó szerv a **stratégiai fontosságú döntéseket** hozza meg.

Vezető tisztségviselő

A jogi személy irányításával kapcsolatos olyan döntések meghozatalára, amelyek nem tartoznak a tagok vagy az alapítók hatáskörébe (**ügyvezetési tevékenység**), egy vagy több vezető tisztségviselő vagy a vezető tisztségviselőkből álló testület jogosult.

Vezető tisztségviselő jogi személy is lehet, ez esetben köteles kijelölni azt a természetes személyt, aki a feladatokat ellátja.

A vezető tisztségviselő a tevékenységével okozott károkért felelős a jogi személlyel szemben.
A vezető tisztségviselő a **napi szintű** irányítási és vezetési **feladatokat** látja el.

A tulajdonosi ellenőrzés szerve

A tagok vagy az alapítók a létesítő okiratban **felügyelőbizottság** létrehozását rendelhetik el azzal a feladattal, hogy az ügyvezetést a jogi személy érdekeinek megővása céljából ellenőrizze.

A felügyelőbizottság a jogi személy irataiba betekinthet, fizetési számláit, szerződéseit megvizsgálhatja. A felügyelőbizottság a határozatait a jelenlévők szótöbbségével hozza.

A felügyelőbizottság létrehozása nem kötelező, de ha létrehozták, akkor a célja az, hogy a tulajdonosok érdekeit képviselje a cég vezetőinek folyamatos ellenőrzésével, mivel a tulajdonosok közössége (vagy küldöttei) csak ritkán ülnek össze.

Képviselet

A jogi személy törvényes képviseletét a vezető tisztségviselő látja el.

A létesítő okirat vagy belső szabályzat képviseli joggal járó tisztséget is meghatározhat, ez esetben az ezt betöltő személy is a jogi személy képviselője.

A törvényes működés felügyelete

A jogi személyek feletti általános törvényességi felügyeletet a jogi személyt nyilvántartó bíróság látja el. Ez a felügyelet csak arra irányul, hogy a jogi személy a jogszabályokat betartja-e, a működés gazdaságossági, célszerűségi felülvizsgálatára nem terjedhet ki. Ez a felügyelet tehát a tulajdonosok érdekeinek védelmére nem alkalmas, mert előfordulhat, hogy a vezetők jogilag szabályos, de gazdaságilag előnytelen szerződéseket kötnek, amivel veszélyeztetik a céget, és így a tulajdonosok érdekeit. A tulajdonosok érdekeit, ahogy korábban láttuk, a felügyelőbizottság tudja képviselni, ellenőrizni.

A jogi személy átalakulása, egyesülése, szétválása, megszűnése

Átalakulás

Jogi személy más típusú jogi személyé történő átalakulása esetén az átalakuló jogi személy megszűnik, jogai és kötelezettségei az átalakulással keletkező jogi személyre, mint általános jogutódra szállnak át.

Egyesülés

A jogi személy más jogi személyekkel összeolvadás vagy beolvadás útján egyesülhet. Összeolvadásnál az összeolvadó jogi személyek megszűnnék, és új jogi személy jön létre általános jogutódlás mellett. Beolvadásnál a beolvadó jogi személy szűnik meg, általános jogutódja az egyesülésben részt vevő másik jogi személy.

Szétválás

A jogi személy különválás vagy kiválás útján több jogi személyé szétválhat. Különválás esetén a jogi személy megszűnik, és vagyona a különválással létrejövő több jogi személyre, mint jogutódra száll át. Kiválás esetén a jogi személy fennmarad, és vagyonának egy része a kiválással létrejövő jogi személyre, mint jogutódra száll át.

Jogutód nélküli megszűnés

A jogi személy jogutód nélkül megszűnik, ha

- határozott időre jött létre és a meghatározott időtartam eltelt;
- megszűnese meghatározott feltétel bekövetkezéséhez kötött és e feltétel bekövetkezett;
- a tagok vagy alapítók kimondják megszűnését; vagy
- az arra jogosult szerv megszünteti

A fennmaradt vagyon a tagjait, illetve az alapítói jogok gyakorlót illeti meg.

A megszűnés mindenkorának fenti esetben akkor következik be, amikor a vagyoni viszonyok rendezésére irányuló eljárás befejezését követően a bíróság a jogi személyt a nyilvántartásból törlí.

Jogi személy szervezeti egység létrehozása és megszűntetése

A létesítő okirat rendelkezhet a jogi személy egyes szervezeti egységeinek jogi személlyé nyilvánításáról, feltéve, hogy a szervezeti egység az alapítóktól és a jogi személytől elkülöníthető szervezettel és vagyonnal rendelkezik.

A szervezeti egység jogi személyiségenek megszűnése esetén jogai és kötelezettségei a jogi személyre szállnak át.

Az egyesület

Az egyesület a tagok közös, tartós, alapszabályban meghatározott céljának folyamatos megvalósítására létesített, nyilvántartott tagsággal rendelkező jogi személy.

Egyesület nem alapítható gazdasági tevékenység céljára.

Az egyesület vagyonát nem oszthatja fel tagjai között, és a tagok részére nyereséget nem juttathat.

Az egyesület létrehozásához alapszabály elfogadása, az alapszabály elfogadásához legalább tíz személy egybehangzó akaratnyilatkozata szükséges.

A tagok – a tagdíj megfizetésén túl – az egyesület tartozásaiért saját vagyonukkal nem felelnek.

A tagok személyére vonatkozó adatok nem nyilvánosak.

Az egyesület döntéshozó szerve a közgyűlés. (Az alapszabály küldöttgyűlés működését is előírhatja, ez esetben meg kell határoznia a választás módját.)

A közgyűlés évente legalább egy alkalommal ülésezik

A közgyűlés hatáskörébe tartozik (többek között)

- az alapszabály módosítása
A jelen levő tagok háromnagyedes szótöbbsége szükséges
- az egyesület megszűnésének elhatározása
A szavazati joggal rendelkezők háromnagyedes szótöbbsége szükséges
- a vezető tisztségviselő megválasztása

Az egyesület ügyvezetését az ügyvezető vagy az elnökség látja el.

Felügyelőbizottság létrehozásának kötelező esetei:

- ha a tagok több mint fele nem természetes személy
- ha a tagság létszáma a 100 főt meghaladja

Egyesület más jogi személlyé nem alakulhat át, csak egyesülettel egyesülhet, és csak egyesületekre válhat szét.

A jogi személy jogutód nélküli megszűnésének általános esetein túl az egyesület jogutód nélkül megszűnik, ha

- az egyesület megvalósította célját, vagy
- az egyesület céljának megvalósítása lehetetlenné vált, vagy
- tagjainak száma hat hónapon keresztül nem éri el a tíz főt

Jogutód nélküli megszűnése esetén a fennmaradó vagyont céljával megegyező vagy hasonló cél megvalósítására létrejött közhasznú szervezetnek kell átadni.

Az alapítvány

Az alapítvány az alapító által az alapító okiratban meghatározott tartós cél folyamatos megvalósítására létrehozott jogi személy. Az alapító az alapító okiratban meghatározza az alapítványnak juttatott vagyon és az alapítvány szervezetét.

Alapítvány nem alapítható gazdasági tevékenység folytatására.

Több személy együttesen is létesíthet alapítványt.

Az alapítvány alapító okiratában meg kell határozni (többek között) az alapítványi vagyon kezelésének és felhasználásának szabályait.

Nyilvántartásba vett alapítványhoz csatlakozni vagyoni juttatás teljesítésével, az alapító okiratban meghatározott feltételekkel lehet.

Az alapító és a csatlakozó az alapítvány részére juttatott vagyon nem követelheti vissza

Alapítói jogok gyakorlása

Ha az alapító meghalt (vagy megszűnt) az alapítói jogokat az alapító okiratban kijelölt szerv gyakorolja. Ha nincs az alapítói jogok gyakorlására jogosult személy, azt a nyilvántartó bíróság gyakorolja.

A kuratórium az alapítvány ügyvezető szerve. A kuratórium tagjai az alapítvány vezető tisztségyviselői.

A kuratórium évente legalább egyszer ülést tart, amelyet az elnök hív össze.

Felügyelőbizottság

Ha működik felügyelőbizottság, tevékenységét az alapító részére végzi, évente beszámol neki.

Az alapítvány más jogi személlyé nem alakulhat át. Alapítvány csak alapítvánnyal egyesülhet, és csak alapítványokra válhat szét.

Az alapítvány megszűnik, ha

- az alapítvány a célját megvalósította
- az alapítvány céljának megvalósítása lehetetlenné vált vagy
- három éven át a célja megvalósítása érdekében nem folytat tevékenységet.

Az alapító nem szüntetheti meg az alapítványt.

Az alapítvány jogutód nélküli megszűnése esetén megmaradó vagyon az alapító okiratban megjelölt személyt illeti, de az alapítót, a csatlakozót és az egyéb adományozót, továbbá ezek hozzáartozóit megillető vagyon nem haladhatja meg az alapító, a csatlakozó és az egyéb adományozó által az alapítványnak juttatott vagyon.

Ez utóbbi rendelkezés célja, hogy megakadályozza azt, hogy valaki egy alapítvány által gazdagodjon.

Civil társaság

Természetes személyek nem gazdasági érdekű közös céljaik elérése és közösségi célú tevékenységük összehangolására polgári jogi társasági szerződéssel létrehozhatnak társaságot.

A civil társaság jogi személyiséggel nem rendelkezik, vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozható. A civil társaság gazdasági-vállalkozási tevékenységet nem végezhet.

A szövetség

A szövetség olyan egyesület, amely két tag részvételével is alapítható, működtethető. A szövetség tagja egyesület, alapítvány, egyéb jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vagy civil társaság lehet; szövetség tagja természetes személy nem lehet.

Civil szervezet

A civil szervezet egy gyűjtő fogalom. Civil szervezet az alapítvány, az egyesület és a civil társaság.

4. Társasági Jog

Gazdasági társaságok

A gazdasági társaságok legfontosabb jellemzői

- A gazdasági társaságok a **magánjog**, vagyis a privát autonómia **területére tartoznak** ezért meg kell őket különböztetni a közhatalmi jogalanyuktól, például a **köztestületektől** (MTA, szakmai kamarák), amelyek közfeladatot látnak el.
- A gazdasági társaság **szabadon és önkéntesen keletkezik**, a társaságban részt vevők jogügyleti akaratából, fő szabály szerint szerződéssel (társasági szerződés). Ezzel szemben **léteznek úgynevezett kényszertársaságok**, amelyek létrehozását jogszabály kötelezően előírja, például **vízközmű-társulat**, amelyben a vízparton lévő ingatlanok tulajdonosai kötelesek részt venni. Szintén hiányzik a jogügyleti akarat az úgynevezett **objektív jogközösségek** esetében, amelyben a tagok valamelyen objektív tény miatt válnak „társakká”. Ilyen például a **társasházközösség**, vagy az örököstársi közösség (közös örökösek esetén).
- A **közösségi jelleg** dominál. Kivételnek tekinthető az **egyszemélyes társaság**. Egyszemélyes társaság csak azoknál a társasági formáknál lehetséges, ahol a tagok nem felelnek a társaság tartozásaiért a hitelezők felé. (Kft., Rt.) Az **egyszemélyes társaság célja**, hogy a magánvagyon és az üzleti vagyon elválasztásának a lehetőségét megadja, ezáltal lehetővé válik az **üzleti kockázat korlátozása**.
- A társaságot létrehozó **társasági szerződés többalanyú, többoldalú, tartós megállapodás**, amely eltér a szokásos kétszemélyes szerződésektől. A kétszemélyes szerződésekben a felek (eladó-vevő, megrendelő-vállalkozó, bérző-bérbeadó) jogai és kötelezettségei szemben állnak egymással, kapcsolatuk általában rövid idejű. A társaságokra a tagok nagy száma és a társaság hosszú élettartama a jellemző.
- A gazdasági társaságokra a **szervezeti jelleg** a jellemző. Ez azt jelenti, hogy a taguktól elkülönült szervezet épül ki (**közgyűlés, ügyvezetés, felügyelőbizottság, könyvvizsgáló** stb.)

A történeti fejlődés során a különböző jogrendszerben a társasági jog is lényegesen eltérő módon fejlődött.

Az angol-amerikai társasági modell jellemzői

Erősen **megosztott tulajdonosi szerkezet**, nincsenek meghatározó tulajdonosok. Ennek megfelelően számos, a tulajdonosztól gátló intézmény van jelen.

Csekély a társasági **formaválaszték**. Lényegében csak egy forma, a részvénytársaság a domináns. Van nyilvánosan működő (public company) és zártan működő (private company). A társasági jog szorosan **összefonódik a tőkepiac intézményeivel**, a részvénnyel valójában nem társasági tag, hanem befektető.

A társaság vezetési rendszere is leegyszerűsített, **egységes vezető szerve** van (Board), amely legfőbb döntéshozó, ügyvezetési és ellenőrző funkciót is betölt.

A könyvvizsgáló az egyedüli ellenőrzési forma, így nagy a szerepe és felelőssége.

A német (kontinentális) társasági modell jellemzői

Jellemző a meghatározó tulajdonosok jelenléte. Ennek megfelelően a hitelezővédelmi és a kisebbségvédelmi szabályok jelenléte jellemző.

Széles körű társasági formaválaszték. (Kkt., Bt., Kft., Rt.) Típuskeveredés is tovább bővíti a társasági formák számát, pl. betéti részvénytársaság, csendes társaság stb.

A társasági jog elkülönül a tőkepiac jogától.

A társasági szervek élesen elkülönülnek, és önálló funkcióval rendelkeznek. (közgyűlés, ügyvezetés, felügyelőbizottság, könyvvizsgáló)

Alapelvek a magyar társasági jogban

- **Társulási szabadság.**
Mindenki szabadon eldöntheti, hogy kivel, milyen társasági formában és milyen tevékenységet szeretne végezni.
Az állam csak törvényességi felügyeletet gyakorol, jellemzően bírói (és nem közigazgatási) úton. Tehát a célszerű működésbe nem szól bele az állam.
- **Közérdek és magánérdek összeegyeztetése.**
Magánérdeket szolgálja:
Diszpozitív (eltérést engedő) szabályozás jellemző;
Jogviták elődöntésére a bírósági út mellett a választott bírósági eljárás is igénybe vehető
Közérdeket szolgálja:
Társasági formakényszer
Cégjogi nyilvánosság elve (cégnyilvánosság elve)
- **Tulajdon- és szektorsemlegesség**
Azonos jogok és kötelességek a magántulajdonú és állami tulajdonú társaságokra.
- **Kisebbségvédelem**
Egyéni: egy tag bíróságnál támadhatja meg a társaság határozatát
Kollektív: a tagok meghatározott csoportja, pl. a legfőbb szerv összehívását kezdeményezheti
- **Hitelezővédelem**
Az üzleti partnerek érdekeit is figyelembe kell venni. Csalárd döntések (pl. vállalat kiürítése) esetén a döntéshozók felelőssége is korlátlanná válik.
- **Munkavállalói részvétel**
Nagyobb társaságok esetén a munkavállalók kötelező részvételre egyes társasági szervekben (pl. felügyelőbizottság).

A gazdasági társaságokra vonatkozó jogi szabályozás

A Ptk.-ban három nagyobb rész foglalkozik a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályokkal:

- A jogi személyekre vonatkozó általános szabályok. Ezek a szabályok minden jogi személyre, így a gazdasági társaságokra is vonatkoznak.
- A gazdasági társaságok közös szabályai. Ezek a rendelkezések minden gazdasági társaságra vonatkoznak.
- Az egyes társasági formákra vonatkozó rendelkezések. A törvényben meghatározott minden a 4 társasági formára külön-külön le vannak írva az adott társasági formára vonatkozó szabályok.

Egy gazdasági társaság esetén alkalmazni kell az adott társasági típusra vonatkozó speciális szabályokat, ezzel párhuzamosan a gazdasági társaságok általános szabályait, valamint a jogi személyek általános szabályait is. Mindezeket a **lex specialis** derogat legi generali (a speciális szabály elsőbbséget élvez az általánossal szemben) elv figyelembevételével.

A fenti részek alkotják a gazdasági társaságokra vonatkozó **anyagi jogi** jogszabályokat. A gazdasági társaságok **alaki jogát**, vagyis az eljárási szabályokat a cégtörvény tartalmazza.

Cégtörvény: 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról

A gazdasági társaság fogalma

A gazdasági társaságok **üzletszerű** közös gazdasági **tevékenység** folytatására, a **tagok vagyoni hozzájárulásával** létrehozott, jogi **személyiséggel** rendelkező vállalkozások, amelyekben a tagok a **nyereségből** közösen **részeselek**, és a **veszteséget közösen viselik**.

A tag a többi taggal és a társaság szerveivel köteles együttműködni.

Formakéneszer

Gazdasági társaság **közkereseti társaság**, **betéti társaság**, **korlátolt felelősségű társaság** vagy **részvénytársaság** (Zrt.) formájában alapítható.

Nézzük meg az egyes fogalmi elemeket külön-külön részletezve.

Üzletszerű gazdasági tevékenység

A gazdasági társaságok esetében **kötelező**, hogy **nyereség elérésére törekedjenek**, üzletszerű tevékenységet végezzenek. Nem üzletszerű tevékenység végzésére a civil szervezetek hivatottak, amelyek két legfontosabb formája az egyesület és az alapítvány. Ettől függetlenül **kivételesen** (az eltérést megengedő általános szabály értelmében), létrehozható és működtethető úgynevezett **nonprofit gazdasági társaság** is, de erről nem a Ptk. rendelkezik, hanem a cégtörvény. Az a gazdasági társaság minősül nonprofit gazdasági társaságnak, amelynek létesítő okirata tartalmazza, hogy a gazdasági társaság tevékenységeből származó nyereség a tagok között nem osztható fel, hanem az a gazdasági társaság vagyonát gyarapítja. Nonprofit gazdasági társaság **bármely társasági formában** alapítható és működtethető.

Tagok vagyoni hozzájárulása

Minden tagnak **kötelező** vagyoni hozzájárulást teljesítenie. A tagok együttesen a társaság **tulajdonosai**. Ha egy tag nem teljesíti határidőben (majd felszólításra további 30 napon belül) a vagyoni hozzájárulását, akkor a tagsági jogviszonya a törvény erejénél fogva (tehát mindenféle további eljárás nélkül) megszűnik.

A vagyoni hozzájárulás teljesítése után a gazdasági társaság vagyona elkülönül a tagok vagyonától. A **társaság vagyonának a tulajdonosa** már nem a tagok összessége, hanem **maga a gazdasági társaság**, mint önálló jogi személy.

Mi lehet a vagyoni hozzájárulás?

Lehet pénz, és nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás (**apport**). A nem pénzbeli hozzájárulás lehet valamelyen **dolog** (tárgyi eszköz, pl. autó, gép stb.), **szellemi alkotás** (pl. találmány),

vagyoni értékű jog (pl. üzletrész) vagy követelés. A követelés csak bizonyos esetekben lehet nem pénzbeli vagyoni szolgáltatás. Az például nem elég, hogy egy szerződés alapján áll fenn a követelés, vagyis e szerződés alapján tartozik nekem valaki. Ennek az az oka, hogy ez lehet egy vitatott követelés is, amit majd egy esetleges bírósági eljárás során nem tudok érvényesíteni, vagy nem abban a mértékben tudok érvényesíteni. Ha azonban a követelés bírósági határozaton alapul (vagyis a bíróság mondta ki, hogy a másik fél köteles teljesíteni), vagy az adós elismerte a tartozását egy tartozáselismerő nyilatkozattal, akkor ez már lehet nem pénzbeli hozzájárulás.

Ki mondja meg, hogy mennyi az értéke a nem pénzbeli hozzájárulásnak?

A társaság tagai fogadják el az apport számításba vett értékét, de a felülértékelés tilos. Ha ezt mégis megteszik, akkor a rosszhiszeműen eljáró tagok (tehát, akik tudták, hogy az apportnak kisebb az értéke), az apport szolgáltatójával egyetemlegesen felelnek az ebből adódó károkért a társasággal szemben.

Jogi személyiségek

Ma már minden gazdasági társaság jogi személyiséggel rendelkezik. A régi Ptk.-ban a közkereseti társaság és a betéti társaság nem rendelkezett jogi személyiséggel. Ezt az indokolta a korábbi szabályozásban, hogy e két társaság esetében nem különül el olyan élesen a társaság vagyona a tagok vagyonától, mivel a tag (Bt. esetén a beltag) mögöttes felelősséggel rendelkezik, amely korlátlan, vagyis a tag a teljes vagyonával felel a cégtartozásaiért. A jogalkotó mára megszűntette e különbségtételt a jogi személyiséggel rendelkező, illetve nem rendelkező társaságok között.

Nyeréség, veszteség felosztása

Egyik tagot sem lehet kizární a nyereségből, és a veszteséget is közösen kell viselni. Az adózott eredményből lehet további kifizetést teljesíteni vagy valamilyen szolgáltatást nyújtani a tag részére, ami végső soron azt eredményezheti, hogy a tagok nem a hozzájárulásuk arányában részesednek a nyereségből, de teljesen kizártak.

Együttműködési kötelezettség

A tag nem fejthet ki olyan tevékenységet, amely a társaság célainak elérését veszélyeztet.

Kik lehetnek a társaság tagjai?

Tag lehet természetes személy és jogi személy is. Tehát egy gazdasági társaság lehet egy másik gazdasági társaságnak a tagja. Ilyen módon egészen bonyolult céghálók alakulhatnak ki. Vannak azonban korlátok a tagok személyére vonatkozóan, ez pedig elsősorban a felelősség vállalás mértékéhez igazodik. Egyes társaságok tagjai (közkereseti társaság tagjai és betéti társaság beltagjai) ugyanis korlátlan felelősséggel rendelkeznek a társaság tartozásaiért.

Korlátok:

Természetes személy egyidejűleg egy gazdasági társaságban lehet korlátlanul felelős tag. Kiskorú személy nem lehet korlátlanul felelős tag.

Közkereseti társaság és betéti társaság nem lehet korlátlanul felelős tag.

A fenti korlátozások minden esetben azt a célt szolgálják, hogy egy személy ne rendelkezhesse (még áttételesen sem) korlátlan felelősséggel egyszerre több helyen.

Választott bírósági út lehetősége

Társasági jogi jogvitára a létesítő okiratban vagy a jogvitában érintett személyek megállapodásában **választott-bírósági eljárás** köthető ki.

A választott bíróság általában a szakmai kamarákon belül (vagy mellett) működik, és sokkal **gyorsabb, egyszerűbb** eljárást követ, mint a rendes bíróságok. Egy jogvitát akkor lehet választott bíróság előtt rendezni, ha ebbe a felek előzetesen beleegyeztek, vagyis önként lemondattak az állami bírósági út igénybevételének lehetőségéről. A gyorsabb és egyszerűbb vitarendezés a felek érdekeit szolgálja.

Gazdasági társaság alapítása

A gazdasági társaság létesítő okirata – a részvénytársaság és az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság kivételével – a **társasági szerződés**. A részvénytársaság létesítő okirata az **alapszabály**, az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaságé az **alapító okirat**.

A létesítő okiratot **valamennyi alapító tagnak alá kell írnia**.

A létesítő okiratot közjegyzői okiratba vagy ügyvéd, illetve valamelyik alapító jogtanácsosa által **ellenjegyzett** magánokiratba kell foglalni.

Gazdasági társaság **alapítását** a létesítő okirat közjegyzői okiratba foglalásától számított **harminc napon belül** be kell jelenteni a nyilvántartó bíróságnak.

Mit jelent az ellenjegyzés?

Az okirat ellenjegyzésével az ügyvéd (közjegyző, jogtanácsos) azt igazolja, hogy az ellenjegyzett szerződés a felek kinyilvánított akaratának és a jogszabályoknak megfelel, és az okiratban megjelölt felek az okiratot saját kezűleg, előtte írták alá, vagy aláírásukat saját kezű aláírásnak ismerték el. Ügyvéd csak olyan okiratot láthat el ellenjegyzéssel, ami a közreműködésével jött létre.

Gazdasági társaságot **szerződésminta** alkalmazásával is lehet alapítani. Ebben az esetben a jogszabály (21/2006. (V. 18.) IM rendelet) mellékletében szereplő szerződésmintába csak a hiányzó részeket kell kitölteni. A mintát módosítani nem szabad. Ezt is ügyvédi ellenjegyzéssel kell ellátni. (A honlapra feltettem néhány szerződésmintát, a jogszabály mellékleteit kimásolva.)

Kisebbségvédelem

- **Legfőbb szerv összehívásának kezdeményezése**
A gazdasági társaság azon tagjai, akik együttesen a **szavazati jogok** legalább **öt százalékával** rendelkeznek, bármikor kérhetik a társaság legfőbb szerve ülésének összehívását. Ha az ügyvezetés nem hívja össze, kérelemre a bíróság teszi ezt meg.
- **Egyedi könyvvizsgálat kezdeményezése**
A **szavazati jogok** legalább **öt százalékával** rendelkező tagok kérhetik a társaság legfőbb szervét, hogy az ügyvezetés tevékenységével kapcsolatos valamely gazdasági eseményt vagy kötelezettségvállalást egy ezzel külön megbízandó könyvvizsgáló vizsgálja meg. Ha legfőbb szerv a kérésnek nem tessz eleget, kérelemre a bíróság rendeli el a vizsgálatot és jelöli ki a könyvvizsgálót.
- **Igényérvényesítés kezdeményezése**

A szavazati jogok legalább **öt százalékával** rendelkező tagok kérhetik, hogy a társaság érvényesítse igényét egy tag, vezető tisztségviselő, könyvvizsgáló stb. ellen. Ha legfőbb szerv a kérésnek nem tesz eleget, a tagok maguk is érvényesíthatik a követelést a társaság nevében.

(Vagyis, ha például a társaság valamilyen követelését nem hajtja be, mert ezzel akar kedvezni a vezető tisztségviselőnek és ezzel hátrányt okoz a társaságnak.)

Tag kizárása

Egy tag kizárását a bíróságtól lehet kélni, ha a tag a társaság célját, működését veszélyezteti. A keresetet a társaság indíthatja meg a tag ellen. Az eljárás **megindításához** a legfőbb szerv **háromnegyedes szótöbbséggel** meghozott határozata szükséges.

A tag kizárásáról tehát a bíróság dönt, az eljárás kezdeményezéséről pedig a legfőbb szerv dönt megfelelő szótöbbséggel.

A gazdasági társaság szervezete

A legfőbb szerv

A gazdasági társaság tagjainak döntéshozó szerve a legfőbb szerv.

Minden tag jogosult a legfőbb szerv tevékenységében részt venni. (Ők a tulajdonosok)

A gyakorolható **szavazati jog mértéke** a tag vagyoni hozzájárulásához igazodik.

A legfőbb szerv feladata az alapvető üzleti és személyi kérdésekben való döntéshozatal.

A legfőbb szerv ülése nem nyilvános.

Vezető tisztségviselő

A társaság ügyvezetését a vezető tisztségviselő **megbízási jogviszonyban** vagy **munkaviszonyban** láthatja el.

A jogszabályoknak, a létesítő okiratnak és a társaság **legfőbb szerve határozatainak van alávetve**.

A vezető tisztségviselő nem szerezhet társasági részesedést (kivétel: részvényt vehet), és nem lehet vezető tisztségviselő ugyanolyan tevékenységet végző gazdasági társaságban. (**összeférhetetlenség**)

Ha a vezető tisztségviselő a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe, a hitelezők **kártérítési igényt** érvényesíthetnek a vezető tisztségviselővel szemben a társaság megszűnése után.

A vezető tisztségviselőtől eltérő fogalom a cégvezető.

A társaság **legfőbb szerve** a vezető tisztségviselők munkájának segítése érdekében egy vagy több **cégvezetőt nevezhet ki**. A cégvezető feladatait **munkaviszonyban** látja el. A cégvezető a vezető tisztségviselő rendelkezései alapján végzi a tevékenységet.

Képviselet

A gazdasági társaságot **vezető tisztségviselői** és képviseletre feljogosított munkavállalói írásban cégjegyzés útján **képviselik**.

Hogyan lehet más munkavállalót képviseletre feljogosítani? A **létesítő okiratban** vagy a társaság szervezetére és működésére vonatkozó **belső szabályzatban**.

Erre nagyobb szervezetek esetén van szükség, hiszen nem megoldható, hogy minden egyes szerződést a vezető tisztségviselő írjon alá.

Felügyelőbizottság

A felügyelőbizottság célja a tulajdonosi ellenőrzés biztosítása, ahogyan ezt már a jogi személyek esetén láttuk. Felügyelőbizottság létrehozása **fő szabályként nem kötelező**. Vannak azonban olyan esetek, amikor a Ptk. vagy más jogszabály kötelezően előírja a felügyelőbizottság létrehozását. Ilyen esetek például:

- Kötelező felügyelőbizottság létrehozása, ha a társaság teljes munkaidőben foglalkoztatott **munkavállalónak száma** éves átlagban a **kétszáz főt meghaladja**. Cél a **munkavállalók érdekvédelme**.
- **Zártkörűen működő részvénytársaságnál**, ha a szavazati jogok legalább **öt százalékával** együttesen rendelkező részvényesek ezt **kérik**, a felügyelőbizottságot létre kell hozni. Cél a **kisebbségvédelem**.
- Ha a **közhasznú szervezet** éves bevétele meghaladja az **ötmillió** forintot, a vezető szervtől elkülönült felügyelő szerv létrehozása kötelező. Cél a **közérdek fokozott ellenőrzése**.

Ha a gazdasági társaság teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállalónak létszáma éves átlagban a **kétszáz főt meghaladja**, a felügyelőbizottság **egyharmada a munkavállalói küldöttekből** áll.

Legfontosabb jogkörei:

A beszámoló véleményezése.

A beszámolóról a legfőbb szerv csak a felügyelőbizottság írásbeli jelentése alapján dönthet.

Az ügyvezetés ellenőrzése.

Ha az ügyvezetés tevékenysége jogszabályba vagy a létesítő okiratba ütközik, ellentétes a társaság legfőbb szerve határozataival vagy egyébként sérti a gazdasági társaság érdekeit, a felügyelőbizottság **jogosult összehívni a társaság legfőbb szervét**.

Ügydöntő felügyelőbizottság

Akkor nevezzük így a felügyelőbizottságot, ha a létesítő okirat (a legfőbb szerv vagy az ügyvezetés hatáskörébe tartozó) egyes döntések meghozatalát vagy azok jóváhagyását a felügyelőbizottság hatáskörébe utalja.

Állandó könyvvizsgáló

Az állandó könyvvizsgáló feladata, hogy a könyvvizsgálatot elvégezze, és ennek alapján független **könyvvizsgálói jelentésben** foglaljon állást arról, hogy a gazdasági társaság **beszámolója megfelel-e** a jogszabályoknak és megbízható, valós képet ad-e a társaság vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről.

A könyvvizsgáló a munkáját **megbízási szerződés** alapján végzi.

Szerepelnie kell a könyvvizsgálói nyilvántartásban. **Függetlennek** kell lennie a társaságtól.

A könyvvizsgáló megválasztásának **kötelező eseteit** egyéb törvények (elsősorban a számvitel törvény) szabályozza. Kötelező a könyvvizsgáló például a következő esetekben:

A vállalkozás éves nettó árbevétele eléri vagy meghaladja a **300 millió forintot**, vagy

A foglalkoztatottak (átlagos) száma eléri vagy meghaladja az **50 főt**.

Egyes céggformáknál, pl. **takarékszövetkezet, külföldi vállalkozás** magyarországi **fióktelepe, Nyrt.**

Közkereseti társaság

Közkereseti társaság (kkt.) létesítésére irányuló társasági szerződés megkötésével a társaság tagjai arra vállalnak kötelezettséget, hogy a társaság gazdasági tevékenységének céljára a társaság részére vagyoni hozzájárulást teljesítenek, és a társaságnak a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségeiért korlátlanul és egyetemlegesen helytállnak.

A társaságnak **legalább két tagja** kell, hogy legyen.

A társaságnak kötelezően kell, hogy legyen **vagyona**, de ennek **minimális mértéke nincs** előírva.

Mivel a tagok korlátlanul és egyetemlegese kötelesek helytállni, a társaság vagyona nem különül el élesen a tagok vagyonától. (Ha a társaság vagyona nem fedezi a tartozást, a tagok teljes vagyonukkal felelnek.)

A közkereseti társaság **legfőbb szerve** a tagok gyűlése.

A határozathozatal során valamennyi tagnak azonos mértékű szavazata van. Ettől el lehet térti, de egy tagot sem lehet teljesen kizárnai a szavazásból.

A közkereseti társaság **ügyvezetését** a tagok közül kijelölt vagy megválasztott egy vagy több ügyvezető látja el. Nem lehet tehát olyan ügyvezető, aki nem tag.

Betéti társaság

A betéti társaságnak kétféle tagja van: **beltag** és **kültag**.

Legalább egy beltag és legalább egy kültag szükséges.

A beltag a társaságnak a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségeiért a többi beltaggal egyetemlegesen köteles helytállni.

A kültag a társasági kötelezettségekért nem tartozik helytállási kötelezettséggel. Neki csupán a vagyoni hozzájárulás szolgáltatása a kötelezettsége.

A betéti társaságra a közkereseti társaságra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

Korlátolt felelősségű társaság

A korlátolt felelősségű társaság (kft.) olyan gazdasági társaság, amely előre meghatározott összegű törzsbetékből álló törzstőkével alakul.

A társaság kötelezettségeiért – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a tag nem köteles helytállni. Vagyis, ha a társaság vagyona nem elegendő a tartozás kifizetésére, akkor a hitelező a tag vagyonából nem jut a követeléséhez.

Vannak esetek, amikor a tag felelőssége mégis fennáll:

Ha a jogi személy tagja vagy alapítója **korlátolt felelősségével visszaélt**, és emiatt a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor kielégítetlen hitelezői követelések maradtak fenn, e tartozásokért a tag vagy az alapító korlátlanul köteles helytállni

A törzsbetét a tag vagyoni hozzájárulása. A tagok törzsbetétjei különböző mértékűek lehetnek; az egyes törzsbetétek mértéke nem lehet kevesebb **százezer forintnál**.

Egy tagnak **több törzsbetéte is lehet**.

A törzsbetétek összege a **törzstőke**, amely nem lehet kevesebb **hárommillió** forintnál.

Az üzletrész a törzsbetéthez kapcsolódó tagsági jogok és kötelezettségek összessége.

Ha a tagnak több üzletrésze van, akkor is egy tagnak számít.

Az üzletrész a társaság tagjai között szabadon átruházható.

Az üzletrészt kívülálló személyre is át lehet ruházni, de ebben az esetben a **többi tag**, a **társaság** vagy a társaság által **kijelölt személy** – ebben a sorrendben – elővásárlási joggal rendelkezik.

Mit jelent az **elővásárlási jog**?

Azt jelenti, hogy ha egy kívülálló valamilyen feltételekkel megvenné az adott dolgot (üzletrészt), akkor az elővásárlási joggal rendelkező egyoldalú nyilatkozattal beléphet a jogügyletbe, és ő vásárolhatja meg ugyanilyen feltételekkel.

Az elővásárlási jog a tagokat üzletrészeik egymáshoz viszonyított mértéke szerint, arányosan illeti meg.

A Kft. személyegyesülés, ezért nem célszerű lehetővé tenni, hogy idegenek tulajdonossá válhassanak. Ezt akadályozhatja meg az elővásárlási jog.

A korlátolt felelősségű társaság legfőbb szerve a **taggyűlés**.

A társaság ügyvezetését egy vagy több **ügyvezető** látja el.

A társaság jogutód nélküli megszűnése esetén a fennmaradó vagyont a törzsbetétek arányában kell felosztani a társaság tagjai között.

Létrehozható **egyszemélyes** Kft. is.

Az egyszemélyes **társaság** és annak **tagja közötti szerződést közokiratba** vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni.

A részvénytársaság

A részvénytársaság olyan gazdasági társaság, amely előre meghatározott számú és névértékű **részvényből** álló alaptőkével működik, és a részvényes kötelezettsége a részvénytársasággal szemben a részvény névértékének vagy kibocsátási értékének szolgáltatására terjed ki. A részvénytársaság kötelezettségeiért a részvényes – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – nem köteles helytállni.

Az a részvénytársaság, amelynek részvényeit **tőzsdére** bevezették, nyilvánosan működő részvénytársaságnak (**nyrt.**) minősül.

Az a részvénytársaság, amelynek részvényei nincsenek bevezetve tőzsdére, zártkörűen működő részvénytársaságnak (**zrt.**) minősül.

Alapítani csak zrt.-t lehet, később lehet a tőzsdei bevezetésről dönteni.

Az összes részvény névértékének összege a részvénytársaság **alaptőkéje**.

A zártkörűen működő részvénytársaság alaptőkéje nem lehet kevesebb **ötmillió** forintnál. A nyilvánosan működő részvénytársaság alaptőkéje nem lehet kevesebb **húszmillió** forintnál.

A részvény a kibocsátó részvénnytársaságban gyakorolható **tagsági jogokat megtestesítő**, névre szóló, névértékkel rendelkező, forgalomképes **értékpapír**.

A részvény a névértékével arányos mértékű szavazati jogot biztosít.

A részvénnytársaság legfőbb szerve a **közgyűlés**.

A részvénnytársaság ügyvezetését az **igazgatóság** látja el. Az igazgatóság legalább 3 tagból áll. **Zártkörűen** működő részvénnytársaság alapszabálya rendelkezhet úgy, hogy az igazgatóság jogait vezető tisztségviselőként **vezérigazgató** gyakorolja.

Nyilvánosan működő részvénnytársaság alapszabálya rendelkezhet úgy, hogy igazgatóság és felügyelőbizottság helyett egységes irányítási rendszert megvalósító igazgatótanács működhet. Az **igazgatótanács** látja el az igazgatóság és a felügyelőbizottság törvényben meghatározott feladatait. Ez az úgynevezett **egységes irányítási rendszer**, ami az angolszász modellnek megfelel.

Nyilvánosan működő részvénnytársaságnál (**Nyrt.**) **felügyelőbizottság** választása kötelező, ha a társaság nem egységes irányítási rendszerben működik.

Nyrt-nél kötelező **auditbizottság** létrehozása, amely a felügyelőbizottságot, illetve az igazgatótanácsot a pénzügyi beszámoló ellenőrzésében segíti. Legalább egy tagjának számviteli szakképesítéssel kell rendelkeznie.

A részvénnytársaságnál állandó könyvvizsgáló működik; nyilvánosan működő részvénnytársaság alapszabályának ettől eltérő rendelkezése semmis. Ez azt jelenti, hogy **Zrt.** esetén a **könyvvizsgáló** megléte csak fő szabály, ettől az alapszabályban el lehet törni, **Nyrt.** esetén viszont nem lehet eltérni, **kötelező** a könyvvizsgáló.

Létrehozható **egyszemélyes** részvénnytársaság is.

5. Egyéb jogalanyok

További jogalanyok

Az alábbiakban további jogalanyokat tekintünk át, amelyek bár nem gazdasági társaságok, de a gazdasági életben részt vesznek. Ezek egy része cégnél minősül, ami a gazdasági társaságnál egy általánosabb kategória. Ez azt jelenti, hogy minden gazdasági társaság cég, de nem minden cég gazdasági társaság.

Az egyesület

Az egyesület a tagok által gazdálkodásuk eredményességének előmozdítására és gazdasági tevékenységük összehangolására, valamint szakmai érdekeik képviseletére alapított, jogi személyiséggel rendelkező kooperációs társaság. Az egyesület saját nyereségre nem törekzik; vagyonát meghaladó tartozásaiért a tagok egyetemesen kötelesek helytállni.

Az egyesület társasági szerződésében - a létesítő okirat általánosan kötelező tartalmi elemein kívül - meg kell határozni

- a) a tagok gazdálkodásának előmozdítására, illetve összehangolására irányuló, valamint az ezzel kapcsolatos szakmai érdekképviseleti feladatokat;
- b) a működési költség viselésének tagok közötti megoszlását, az egyes tagokra eső befizetések összegét és az elszámolás módját;
- c) a tag kilépése esetén az őt megillető vagyoni hányad kiadásának feltételeit;
- d) az egyesület megszűnését követően fennmaradó vagyon felosztásának rendjét.

A tagok ellenszolgáltatás nélkül jogosultak az egyesület által nyújtott szolgáltatások igénybevételére;

Az egyesület tagjainak döntéshozó szerve a taggyűlés.

A taggyűlés évente legalább egyszer tart ülést.

A taggyűlés akkor határozatképes, ha a szavazatok legalább háromnegyed részét képviselő tagok jelen vannak.

Az összehangoló és az érdekképviseleti tevékenység körében minden tagnak egy szavazata van. A társasági szerződésben ettől el lehet tért, azzal a korlátozással, hogy egyetlen tag sem juthat egyedül ötven százalékot meghaladó szótöbbséghez.

Az egyesület ügyvezetését és képviseletét az igazgató látja el.

A szövetkezet

A szövetkezetek az ipari forradalom idején jöttek létre Nagy-Britanniában. Ez a társulati forma nélkülözte a korabeli gazdasági társaságok profitérdekeltségű elemeit, fő elve a szolidaritás, demokratikus igazgatás megteremtése volt. Az első angliai, a Rochdale-i szövetkezet, angolul co-operative, fogyasztási típusú szervezet volt, segített a tagoknak boltot nyitni, lakáshoz jutni, vásárolni. Nem a tőkenyerés volt a lényeg – mint például a

részvénnytársaságoknál, hanem a közös munka megteremtése, ezáltal a hatékonyság javítása, a tagok biztonságának és társadalmi szükségleteinek kielégítése.

A szövetkezet a tagok vagyoni hozzájárulásából álló tőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, a tagok gazdasági és társadalmi szükségleteinek kielégítésére irányuló tevékenységet végző jogi személy, amelynél a tag kötelezettsége a szövetkezettel szemben vagyoni hozzájárulásának szolgáltatására és az alapszabályban meghatározott személyes közreműködésre terjed ki. A szövetkezet kötelezettségeiért a tag nem köteles helytállni.

A szövetkezet tevékenysége értékesítésre, beszerzésre, termelésre és szolgáltatásra irányulhat.

Mivel a szövetkezet nem kereskedelmi társaság, hanem csoporttulajdon, nem vonatkoznak rá a gazdasági társaságok közös szabályai.

A szövetkezetek tipikus formái:

Mezőgazdasági és ipari termelőszövetkezetek

Fogyasztási és értékesítési szövetkezetek

Szociális szövetkezet, például foglalkoztatási és iskolaszövetkezetek

Lakásszövetkezetek

Pénzügyi (biztosítási hitel- és takarékszövetkezetek)

A szövetkezetre vonatkozó alábbi szabályok biztosítják, hogy a szövetkezet elsősorban természetes személy tagokkal rendelkezzen, a tagok személyesen közreműködjönök, és ne legyenek meghatározó tulajdoni részesedéssel rendelkező tagok.

A szövetkezet nem természetes személy tagjainak száma nem haladhatja meg a taglétszám harmadát.

A szövetkezet személyes közreműködést nem vállaló tagjainak száma nem haladhatja meg a taglétszám harmadát.

A szövetkezet egyes tagjainak vagyoni hozzájárulása nem haladhatja meg a tőke harmincöt százalékát; a nem természetes személy tagok vagyoni hozzájárulásának összege nem haladhatja meg a tőke harmadát.

Szövetkezeti jogvitára az alapszabályban vagy a jogvitában érintett személyek megállapodásában választott-bírósági eljárás köthető ki.

Az alapszabály elfogadásához legalább három személy egybehangzó akaratnyilatkozata szükséges. (Korábban legalább hét személy volt szükséges.)

A tag a tagsági jogviszonyon alapuló jogokból és kötelezettségekből álló szövetkezeti részesedését másik tagra vagy tagként belépni kívánó személyre átruházzatja.

A szövetkezet tagjainak döntéshozó szerve a tagok összességeből álló közgyűlés.

A közgyűlést évente legalább egyszer össze kell hívni.

A közgyűlésen a vagyoni hozzájárulások arányától függetlenül minden tagnak egy szavazata van.

A szövetkezet egyesülésének, szétválásának, gazdasági társassággá történő átalakulásának és jogutód nélküli megszűnésének elhatározásához az összes tag legalább kétharmadának szavazata szükséges.

A szövetkezet ügyvezetését legalább háromtagú igazgatóság látja el. Tizenöt főnél kisebb taglétszámú szövetkezetben az alapszabály igazgatóság helyett igazgató elnöki tisztséget rendszeresíthet.

A szövetkeztnél kötelezően működik legalább 3 főből álló felügyelőbizottság.

A felügyelőbizottság a tevékenységéről legalább évente egyszer beszámol a közgyűlésnek.

Könyvvizsgáló kinevezése nem kötelező. Továbbra is a számvitelről szóló törvény határozza meg, hogy mely szervezetek milyen esetekben kötelesek könyvvizsgálót igénybe venni.

A szövetkezeti tagsági jogviszony a szövetkezet alapításakor vagy kérelem alapján, tagfelvétellel keletkezik. A tagokat az általuk szolgáltatott vagyoni hozzájárulás mértékére tekintet nélkül, azonos jogok illetik meg.

Kisebbségvédelem

Lényegében ugyanazok a szabályok vonatkoznak a szövetkezetre is, mint a gazdasági társaságokra, vagyis a szavazati jogok öt százalékával rendelkező tagok kérhetik a közgyűlés összehívását, egyedi könyvvizsgálatot kezdeményezhetnek, illetve igényérvényesítéssel léphetnek fel a szövetkezet képviseletében.

A jogi személy jogutód nélküli megszűnésének általános esetein túl a szövetkezet megszűnik akkor is, ha tagjainak létszáma 3 fő alá csökken.

Vállalatok közötti együttműködések (Konszern)

A konszern lényege, hogy a vállalatcsoportosulásban résztvevő szereplők piaci különállása csak látszólagos, mert az anyavállalat befolyása alatt álló leányvállalatok gazdasági tevékenysége a közös üzletpolitikához igazodik.

Ezt a területet a gazdasági jog a következő kétféle módon szabályozza:

A befolyásszerzésre vonatkozó szabályok

A vállalatcsoportra vonatkozó szabályok

A befolyásszerzésre vonatkozó szabályok többlet kötelezettségeket állapítanak meg a minősített befolyást szerző – a szavazati jogok több mint 75%-át megszerző tagra vonatkozóan. A legfontosabb ilyen többlet kötelezettségek:

Bejelentési kötelezettség (Cégbíróság felé)

Vételi kötelezettség (bármely tag kérheti, hogy tulajdonrészét vegye meg)

Helytállási kötelezettség (jogutód nélküli megszűnés esetén)

A vállalatcsoport

A vállalatcsoport lényege, hogy bizonyos feltételek esetén a törvény a minősített befolyásszerzésre vonatkozó többlet kötelezettségek alól mentesít. A vállalatcsoportnak nincs önálló jogi személyisége, függetlenül attól, hogy magát a vállalatcsoport tényét a cégbíróság bejegyzi.

Elsmert vállalatcsoporthoz

Elsmert vállalatcsoporthoz az összevonott, konszolidált éves beszámoló készítésére kötelezett, legalább egy uralkodó tag és legalább három, az uralkodó tag által ellenőrzött tag által kötött uralmi szerződésben meghatározott, egységes üzletpolitikán alapuló együttműködés.

A vállalatcsoporthoz tagként részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság, egyesület és szövetkezet vehet részt.

Az uralmi szerződésnek tartalmaznia kell

- a) az uralkodó tag és az ellenőrzött tagok cégnévét, székhelyét;
- b) a vállalatcsoporthoz belüli együttműködés módját és lényegesebb tartalmi elemeit;
- c) azt, hogy a vállalatcsoporthoz határozott vagy határozatlan időre jön-e létre.

Az uralmi szerződés tervezetét a résztvevők legfőbb szervének felhatalmazása alapján az uralkodó tag és az ellenőrzött tagok ügyvezetése készíti el.

Az előkészítésről a munkavállalói érdekképviseleteket megfelelően tájékoztatni kell.

Az uralmi szerződés jóváhagyásáról a vállalatcsoporthoz résztvevő tagok legfőbb szerve legalább háromnegyedes szótöbbséggel dönt.

Az uralkodó tag ügyvezetésének hatvan napon belül a nyilvántartó bíróságnak be kell nyújtani a vállalatcsoporthoz való működés tényének a bejegyzésére vonatkozó kérelmet.

Az uralkodó tag ügyvezetése az uralmi szerződésben meghatározottak szerint az ellenőrzött tag ügyvezetését **utasíthatja**.

Az uralmi szerződésben foglaltak lényeges vagy ismételt megszegése esetén a nyilvántartó bíróság bármely jogilag érdekelt indítványára **feloszlathatja** a vállalatcsoporthoz.

Tényleges vállalatcsoporthoz

Ha az uralmi szerződés megkötésének a feltételei legalább három éven keresztül megszakítás nélkül fennállnak, bármely jogilag érdekelt kérelmére a bíróság kötelezheti a tényleges uralkodó tagot, illetve az ellenőrzött tagokat az uralmi szerződés megkötésére és a vállalatcsoporthoz bírósági nyilvántartásba vételének kezdeményezésére.

Egyéni vállalkozóhoz

Magyarország területén természetes személy üzletszerű gazdasági tevékenységet egyéni vállalkozóként végezhet.

Nem lehet egyéni vállalkozó

- a kiskorú személy,
- aki cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll,
- aki egyéni cég tagja vagy gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja,
- akit bizonyos vagyon elleni bűncselekmények miatt jogerősen végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték.

Az egyéni vállalkozók nyilvántartását 2020. június 30-ig a Belügyminisztérium (BM) vezette, ezután ezt a feladatot a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) veszi át. Tehát nem bíróság és nem cégbíróság.

A tevékenység megkezdésekor a szükséges bejelentést elektronikus úton a Webs ügysegéd alkalmazáson keresztül vagy személyesen a NAV bármelyik ügyintézési irodájában (Hatóság) lehet megtenni. (Korábban, amíg a nyilvántartást a BM vezette, a bejelentést az ország bármelyik járási - fővárosi kerületi - hivatalánál meg lehetett tenni.)

A bejelentésnek tartalmaznia kell a következőket:

Személyes adatok (név, cím, anyja neve, születési hely, idő, állampolgárság)

Tevékenységek ÖVTJ (önálló vállalkozók tevékenységi jegyzéke) kód szerint megadva

Székhely (telephely, fióktelep)

Az egyéni vállalkozói tevékenység megkezdésének bejelentése díj- és illetékmentes.

Egy ablakos eljárás

Ha a bejelentő a bejelentési űrlapot megfelelően töltötte ki, a nyilvántartást vezető szerv elektronikus úton megkeresi az adóhatóságot (NAV) és a Központi Statisztikai Hivatalt (KSH) és beszerzi az egyéni vállalkozó adószámát és az egyéni vállalkozó statisztikai számjelét. Ezután megállapítja a nyilvántartási számot, az egyéni vállalkozót nyilvántartásba veszi majd az azonosító adatokat megküldi a részére.

Korábban az egyéni vállalkozó kérésére a hatóság egyéni vállalkozói igazolványt állított ki a számára, ez azonban 2020.01.01-től megszűnt.

A Hatóság a nyilvántartásba vételt követő 30 napon belül, majd a későbbiekben eseti jelleggel ellenőrzi azt, hogy az egyéni vállalkozó működése megfelel-e a jogszabályi rendelkezéseknek.

Felelősség

Az egyéni vállalkozó egyéni vállalkozói tevékenységből eredő kötelezettségeiért teljes vagyonával felel. Ez esetben tehát a magánvagyon és az üzleti vagyon nem válik el egymástól. Cserébe viszont az egyéni vállalkozás megindítása és folytatása sokkal egyszerűbb és olcsóbb a gazdasági társaság alapításánál.

Az egyéni vállalkozó köteles személyesen közreműködni a tevékenység folytatásában, emellett közreműködőként alkalmazottat is foglalkoztathat.

Egyéni cég

Az egyéni cég működése annyiban tér el az egyéni vállalkozói tevékenységtől, hogy a tulajdonos már nem saját neve alatt, hanem a választott cégnév alatt folytat üzletszerű gazdasági tevékenységet.

Az egyéni cég az egyéni vállalkozói nyilvántartásban szereplő természetes személy által alapított, jogi személyiséggel nem rendelkező jogalany, amely a cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre. Egyéni céget tehát csak olyan személy alapíthat, aki szerepel az egyéni vállalkozók nyilvántartásában.

Az egyéni cég jogképes, cégneve alatt jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat, így különösen tulajdon tulajdonát szerezhet, szerződést köthet, pert indíthat és perelhető.

Az egyéni cégnek kizárolag egy tagja (alapítója) lehet (ez alól van kivétel). Egy természetes személy kizárolag egy egyéni cég tagja (alapítója) lehet.

Az egyéni cég a Cégtörvény hatálya alá tartozik, cégjegyzékszámmal rendelkezik, a Cégbíróság tartja nyilván.

Ha az egyéni vállalkozó egyéni céget alapít, az egyéni vállalkozói tevékenységre való jogosultsága automatikusan megszűnik.

Egyéni cég alapításához közjegyző által készített közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalt alapító okiratra van szükség.

Az alapító okirat szerződés minta megfelelő kitöltésével is elkészíthető.

Az alapító okiratban meg kell határozni a következőket:

Az egyéni cég cégnevét, székhelyét.

Alapítójának személyes adatait (név, cím, anyja neve).

Fő tevékenységét és egyéb tevékenységeit.

Az egyéni cég jegyzett tőkéjét.

Ha az egyéni cég jegyzett tőkéje a kettőszázezer forintot nem haladja meg, a jegyzett tőke csak pénzbeli hozzájárulás lehet. Ha a kettőszázezer forintot meghaladja, akkor a jegyzett tőke pénzbeli és nem pénzbeli hozzájárulásból is állhat.

Az egyéni cég bejegyzésének közzétételi díja 2017 óta nincs (korábban 5.000 Ft volt), eljárási illetéke szintén 2017 óta nincs. Korábban 30.000 Ft volt az eljárási illeték.

Az egyéni cég elnevezést (vagy annak rövidítését) az egyéni cég nevében fel kell tüntetni.

Az egyéni cég kötelezettségeiért elsősorban az egyéni cég felel vagyonával. Ha az egyéni cég vagyona a követelést nem fedzi, a tag saját vagyonával korlátlanul felel.

Egyéni cég és tagja nem lehet gazdasági társaságban korlátlanul felelős tag.

Az egyéni cég szervezete

Az egyéni cég tagja dönt minden kérdésekben, amelyeket jogszabály a legfőbb szerv hatáskörébe utal.

Az egyéni cég ügyvezetését vezető tisztségviselő vagy az egyéni cégben fennálló tagsági jogviszony keretében a tag látja el.

Képesítéshez kötött tevékenységet az egyéni cég csak akkor folytathat, ha tagja vagy az egyéni cég által határozatlan időre foglalkoztatott személy az előírt képesítéssel rendelkezik.

Közjogi jogalanyok

A közjogi jogalanyok közös jellemzője, hogy valamelyen közfeladatot látnak el. A közjogi jogalanyokat általában valamelyen jogszabály hozza létre, vagy jogszabályi felhatalmazás alapján valamelyen állami vagy önkormányzati szervezet alapítja őket. A közjogi jogalanyok egyik tipikus formája a költségvetési szerv. Ezekről a jogi személyekről a Ptk. egyáltalán nem tartalmaz rendelkezéseket, van azonban egy sajátos jogi személy, a köztestület, amelyik

korábban a Ptk.-ban volt szabályozva. Ennek oka, hogy ezek a jogi személyiséggel rendelkező jogalanyok, noha közfeladatot látnak el, mégis működésüket tekintve elég közel állnak a civil szervezetekhez.

A köztestület

A köztestület önkormányzattal és nyilvántartott tagsággal rendelkező szervezet, amelynek létrehozását jogszabály rendeli el. A köztestület a tagságához, illetőleg a tagsága által végzett tevékenységhoz kapcsolódó közfeladatot lát el. A köztestület jogi személy.

Példák köztestületekre:

MTA

A Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) önkormányzati elven alapuló, jogi személyként működő köztestület, amely a tudomány művelésével, támogatásával és képviseletével kapcsolatos országos közfeladatokat lát el.

Szakmai kamarák

Az egészségügy területén működő szakmai kamarák az orvosok és fogorvosok, gyógyszerészek, egészségügyi szakdolgozók önkormányzattal rendelkező szakmai, érdekképviseleti köztestületei.

Az egészségügy területén szakmai kamaraként

- a) Magyar Orvosi Kamara,
- b) Magyar Gyógyszerészi Kamara,
- c) Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara

működik.

Egészségügyi tevékenységet – jogszabályban megállapított egyéb feltételek mellett (meghatározott kivételekkel) csak az végezhet, aki tagja az adott tevékenység végzésének feltételeként előírt szakképesítés szerint illetékes szakmai kamarának.

Az ügyvédi kamara az ügyvédek önkormányzati elven alapuló, szakmai és érdekképviseleti feladatokat ellátó köztestülete. Ügyvédi tevékenységet az végezhet, aki a kamara tagja, és az ügyvédi esküt letette.

Törvényben vagy kormányrendeletben engedélyezéshez kötött, építésüggel összefüggő tevékenységet (mérnöki, illetve építészeti tevékenység) (bizonyos kivételektől eltekintve) csak az folytathat, aki az e törvényben szabályozott kamarai tagsággal rendelkezik.

Ha mérnöki, illetve építészeti tevékenységet cégl vagy egyéni vállalkozó főtevékenységgént folytatja, akkor – a főtevékenységnek cégl esetén a céggjegyzékbe való bejegyzését, az egyéni vállalkozó esetén az egyéni vállalkozók nyilvántartásában történő rögzítését követő öt munkanapon belül köteles a tevékenységét bejelenteni a székhelye szerint illetékes területi kamarának.

Gazdasági kamarák

A gazdasági kamarák köztestületek, amelyeket választással a gazdálkodó szervezetek hoznak létre. Gazdasági kamaraként kereskedelmi és iparkamarákat kell alakítani.

A területi gazdasági kamarák a megyékben, a megyeszékhelyen kívüli megyei jogú városokban és a fővárosban működnek.

A cégbejegyzésre kötelezett **gazdálkodó szervezet** a cégjegyzékbe való bejegyzését követő öt munkanapon belül **köteles** a székhelye szerint illetékes területi gazdasági kamaránál a kamarai nyilvántartásba való bejegyzését kérni.

Közhasznú szervezetek

Megfelelő szervezeti forma

Az a szervezet kérheti – vagy őrizheti meg – közhasznú státuszát, amely Magyarországon lett nyilvántartásba véve, olyan szervezeti formában, amely lehetővé teszi a közhasznú státusz megszerzését (**alapítvány, egyesület, nonprofit gazdasági társaság, speciális szövetkezet, pl. szociális szövetkezet**).

Közfeladat végzése

Létesítő okiratában megjelölt közfeladat teljesítésére irányuló tevékenységet végez.

Hozzájárul a társadalom és az egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez (azaz a célcsoportja túlmutat a szervezet tagjain, munkavállalóin, önkéntesein) Nem szükséges közvetlenül ellátni az adott közfeladatot, közhasznú tevékenységnek minősülnek azok a tevékenységek is, melyek közvetve szolgálják az adott közfeladat megvalósulását.

Megfelelő erőforrásokkal rendelkezik

Megfelelő erőforrás áll a szervezet rendelkezésére, ha az előző két lezárt üzleti év vonatkozásában a következő feltételek közül **legalább egy teljesül**:

- az átlagos éves **bevétele** meghaladja az **egymillió** forintot, vagy
- b) a két év egybeszámított adózott **eredménye** (tárgyévi eredménye) **nem negatív**, vagy
- c) a **személyi** jellegű ráfordításai elérik az összes ráfordítás egynegyedét.

Megfelelő társadalmi támogatottsága kimutatható

Megfelelő a szervezet társadalmi támogatottsága a közhasznúsági státusz elnyeréséhez (megtartásához), ha az előző két lezárt üzleti éve vonatkozásában a következő feltételek közül **legalább egy teljesül**:

- a szervezet által elérte **1%-os felajánlás** eléri az összes bevétel kettő százalékát
- a **közhasznú** tevékenység érdekében felmerült **költségek**, ráfordítások elérik az összes ráfordítás felét a két év átlagában, vagy
- közhasznú tevékenységének ellátását **tartósan** (két év átlagában) legalább **tíz** **közérdekű önkéntes** tevékenységet végző személy segíti.

Közhasznú jogállású szervezet jogosult használni a közhasznú megjelölést.

Fokozott nyilvánosság

A több tagból álló döntéshozó szerv, valamint az ügyvezető szerv **ülései nyilvánosak**.

A közhasznú szervezet **beszámolójába**, közhasznúsági mellékletébe **bárki betekinthet**.

Fokozott ellenőrzés

Ha a közhasznú szervezet éves bevétele meghaladja az **ötvenmillió** forintot, a vezető szervtől elkülönült felügyelő szerv (**felügyelőbizottság**) létrehozása **kötelező**.

A közhasznú szervezetek feletti adóellenőrzést az adóhatóság, az államháztartásból származó költségvetési támogatás felhasználásának ellenőrzését az Állami Számvevőszék, a közhasznú működés feletti törvényességi ellenőrzést pedig az ügyészszégek látja el.

Non-profit tevékenység

A közhasznú szervezet a gazdálkodása során elért eredményét nem oszthatja fel, azt létesítő okiratában meghatározott közhasznú tevékenységére kell fordítania.

A közhasznú szervezet a vezető tisztségviselőt, a támogatót, az önkéntest cél szerinti juttatásban nem részesítheti.

Korábban létezett a Közhasznú Társaság fogalma, ilyen szervezet azonban 2007. július 1. után már nem alapítható. A korábbi ilyen társaságoknak két éven belül, 2009. június 30-ig nonprofit gazdasági társasággá kellett átalakulniuk

A közhasznúsági besorolással rendelkező nonprofit gazdasági társaság kaphat adományt, illetve adománynak minősülő támogatást. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 36. § (2) bekezdése alapján erről az adózásban érvényesíthető kedvezményre jogosító igazolást állíthat ki az adózás rendjéről szóló törvény előírásai szerint.

A személyi jövedelemadó 1%-a nem csak közhasznú szervezet részére ajánlható fel. Felajánlható többek között az alábbi szervezetek részére is:

Alapítvány, egyesület, ha közhasznú tevékenységet végez;

Magyar tudományos Akadémia;

Felsőoktatási intézmény;

6. Cégeljárás

A cégeljárás

Cégeljáráson értjük a cégekkel kapcsolatos mindenféle eljárást, így például az alapítást, megszüntetést, valamint az átalakulás eljárásait.

A cég fogalma

A cég – ha törvény eltérően nem rendelkezik – az a jogalany, amely a cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel, üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása céljából jön létre. A fő szabály szerint tehát a cég gazdasági tevékenységet végez, de ettől lehetnek eltérések. Vannak olyan cégek, pl. a szövetkezet, az egyesülés, amelyek elsődlegesen nem ilyen célból működnek.

A cég általánosabb kategória, mint a gazdasági társaság. minden gazdasági társaság egyben cég, de nem minden cég minősül gazdasági társaságnak.

A cégnyilvántartásba történő bejegyzés során minden cég egyedi azonosítót, úgynevezett cégjegyzékszámot kap.

A cégtájékoztatás

A cégtájékoztatás formája a következő: 01-02-054118

Az első két számjegy annak a megyének a kódja, ahol a céget nyilvántartják (01 -> Főváros). A következő két számjegy a cégtájékoztatás kódja. Az utolsó hat számjegy sorszámként szolgál. A legfontosabb kódok és cégtájékoztatások a következők (a teljes listát lásd a 21/2006. (V. 18.) IM rendeletben):

- 02 Szövetkezet
- 03 Közkereseti társaság
- 06 Betéti társaság
- 07 Egyesülés
- 09 Korlátolt felelősségű társaság
- 10 Részvénytársaság
- 11 Egyéni cég

A cégtájékoztatás

1. Alapítás (társasági szerződés, alapító okirat vagy alapszabály)
2. Társasági szerződés módosítása
3. Formaváltozás, átalakulás (más társasági formába)
4. Egyesülés, szétváltás (beolvadás, összeolvadás, kiválás, különválás)
5. Jogutód nélküli megszűnés

Minden megyében és a Fővárosban működik egy törvényszék (korábban megyei bíróság), és azon belül egy **cégbíróság**. A cégeljárásban a cégbíróság hozza meg a legfontosabb határozatokat.

A **cégbíróság legfontosabb feladatai:**

- A **cégbíróság** (változásbejegyzési) **eljárás** lefolytatása és a kérelemnek helyt adó végzés esetén, a cégre vonatkozó adat, jog, tény cégjegyzékbe történő bejegyzése, illetve törlése.
- Döntés a **közhasznú** minősítésről, és a közhasznú jogállás cégjegyzékbe történő bejegyzése, illetve törlése.
- Törvényességi **felügyeleti eljárás** lefolytatása cégekkel kapcsolatban.

A **céginformációs szolgálat**

A céginformációs szolgálat az Igazságügyi Minisztérium szervezeti egysége, melynek legfontosabb feladatai:

- Segíti a cégjegyzékben szereplő adatok megismerését.
- **Üzemelteti** az elektronikus ügyintézést támogató rendszert.
- Jogi tanácsadó szolgálatot tart fenn a mikro- és kisvállalkozások számára.

Honlapja:

<http://ceginformacirosszolgalat.kormany.hu/>

A **cég neve**

A cégnévnek a választott cégforma megnevezését, valamint legalább a vezérszót kell tartalmaznia. A vezérszó idegen nyelvű kifejezés, rövidítés és mozaik szó is lehet, a cégnévben a vezérszón kívül csak magyar szavak szerepelhetnek.

A cégnévnek más cég elnevezésétől egyértelműen **különböznie kell**, és **nem** kelthet olyan látszatot, ami **megtévesztő**. A cég **nonprofit** jellegét a cégforma megjelölése előtt fel kell tüntetni, a **közhasznú** szervezeti minőség pedig feltüntethető.

A cég **székhelye** a cég levelezési címe, az a hely, ahol a cég üzleti és hivatalos iratainak átvétele, őrzése történik. A cégnak a székhelyét **cégtáblával** kell megjelölnie.

Ha a cég székhelye nem azonos a központi ügyintézés helyével, akkor a központi ügyintézés helyét a létesítő okiratában és a cégjegyzékben fel kell tüntetni.

A cég **telephelye** a tevékenység gyakorlásának tartós helye, amely a cég székhelyétől eltérő helyen található, **fióktelepe** pedig olyan telephely, amely **más településen** van, **mint a cég székhelye**. A létesítő okiratban mindenárra fel kell tüntetni, ha van.

A cég székhelye, telephelye és fióktelepe olyan ingatlan lehet, amely a cég tulajdonát képezi, vagy amelynek használatára a cég jogosult. (pl. bérleti szerződést kötött)

Cégjegyzés

A cégbírósági jog a **cég írásbeli képviseletére**, a cég nevében történő aláírásra való jogosultság. A cégbírósági jog módja lehet önálló vagy együttes. Az együttes cégbírósági jog a cégbírósági jogosult személyek közül legalább kettőnek alá kell írnia a dokumentumot. A cégbírósági jogosultnak csatolni kell a hiteles cégaláírási nyilatkozatot,

ami a közjegyzői aláírás-hitelesítéssel ellátott címpéldány vagy az ügyvéd által ellenjegyzett aláírás-minta. A későbbiekben olyan formában kell aláírni, ahogy az a mintában szerepel.

A cég hivatalos ügyeinek intézése során a partnerek kérni szokták az aláírás-minta bemutatását, így például a bankszámla szerződés megkötésekor, vagy egy hivatalos irat postai átvételekor.

Cégjegyzék

A céget, illetve a cégre vonatkozó adatokat a cégbíróság cégjegyzékben tartja nyilván. A cégjegyzék fennálló, illetve törölt adatai, valamint a cégitratok teljes körűen nyilvánosak. A cégnyilvánosságot a cégbíróság, a céginformációs szolgálat, valamint a Cékgözlönyben történő közzététel biztosítja. A cégjegyzék adatairól cégmásolat, cégkivonat vagy cégbizonyítvány kiadása kérhető.

A cégmásolat a cégjegyzék valamennyi fennálló és törölt adatát, a cégkivonat a cégjegyzék fennálló adatait, a cégbizonyítvány pedig a cégjegyzék egyes fennálló vagy törölt adatait tanúsítja hitelesen.

A cégek a számviteli törvény szerinti beszámolót elektronikus úton, a kormányzati portál útján kell a céginformációs szolgálat részére megküldeni.

A céginformációs szolgálat honlapján a közzététel céljából megküldött beszámolók haladéktalanul és ingyenesen megismerhetővé válnak.

A cégnyilvántartás hitelesen tanúsítja a benne feltüntetett adatok és tények fennállását.

Ellenkező bizonyításig vélemezni kell annak jóhiszeműségét, aki a cégnyilvántartásban szereplő adatban bízva, ellenérték fejében szerez jogot.

Cég alapítása

Alapítás lépései:

1. Létesítő okirat létrehozása (társasági szerződés mintával egyszerűbb, olcsóbb)
2. Ügyvédi ellenjegyzés (valamennyi tagnak alá kell írnia a létesítő okiratot)
3. Kérelem elektronikus benyújtása a cégbírósághoz (jogi képviselő nyújtja be)
4. Bejegyzési eljárás lefolytatása (cégbíróság által)
5. Bejegyzés a cégjegyzékbe

A cégbajegyzési (változásbejegyzési) eljárás elektronikus nem-peres eljárás. Az iratokat tehát már nem lehet papír alapon benyújtani.

A cégbajegyzési (változásbejegyzési) eljárásban a jogi képviselőt kötelező.

A bejegyzés iránti kérelmet a cég képviselője jogi képviselő útján köteles előterjeszteni.

A cég valamennyi bejelentési kötelezettségét elektronikus úton teljesíti a cégbíróság felé.

A létesítő okirat szerződésminta megfelelő kitöltésével is elkészíthető. Ez esetben a minta nem módosítható, kizárálag a kipontozott részeket lehet kitölteni.

A cég főtevékenységét (tevékenységi köreit) a KSH által kiadott mindenkor hatályos TEÁOR nomencláció szerint kell felsorolni. (Például: 6201 '08 Számítógépes programozás)

A kérelemhez csatolandó elektronikus mellékleteket a jogi képviselő alakítja át elektronikus okirattá, valamint minősített elektronikus aláírással és időbéliyegzővel látja el.

A bejegyzési kérelem előterjesztésének határideje a létesítő okirat aláírásától, illetve elfogadásától számított harminc nap.

Aki a bejelentési kötelezettségét késedelmesen teljesíti, azt a cégbíróság 50000 forinttól 900000 forintig terjedő bírsággal sújtja. (Vigyázat! A fenti megfogalmazás azt jelenti, hogy egészen biztosan bírságot fog kiszabni a cégbíróság, legalább 50 ezer forintot.)

A kérelem benyújtása után egyes formai ellenőrzéseket a Céginformációs Szolgálat végez el informatikai eszközökkel.

Megvizsgálja például, hogy minden kötelezően kitöltendő adat ki van-e töltve;

A cím, irányítószám, településnév megfelelő kitöltését;

Egyes azonosítók formai megfelelőségét, pl. TEÁOR szám, adószám (változás esetén).

A céginformációs szolgálat a fenti ellenőrzési szempontokat, valamint az ellenőrzés alapjául szolgáló adatbázisok vagy algoritmusok elérhetőségét honlapján közzéteszi.

A cégbíróság a jogi képviselővel elektronikus úton közli a bejegyzési (változásbejegyzési) eljárás során hozott végzéseket.

Egy ablakos eljárás

A cégbíróság az érintett szervezetektől (NAV, KSH) elektronikus rendszer útján beszerzi a cég adószámát, valamint statisztikai számjelét.

A cégbíróság a cég bejegyzéséről, a cégnyilvántartásban átvezetett változásokról (pl. a cég székhelyének, a tulajdonosok személyének változásáról), valamint az eljárás megszüntetéséről, a bejegyzési kérelem elutasításáról, illetve a cég törléséről értesíti a területileg illetékes gazdasági, illetve szakmai kamarát, adóhatóságot, valamint a Központi Statisztikai Hivatalt, egyéni cég bejegyzése esetén az egyéni vállalkozók nyilvántartását vezető szervet. A cégbíróság a cég bejegyzéséről, székhelyének változásáról, a cég törléséről, az eljárás megszüntetéséről adatot szolgáltat a Magyar Nemzeti Bank, az egészségbiztosítási szerv és a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv részére.

A cégbíróság köteles legkésőbb a cég bejegyzésére irányuló kérelem érkezésétől számított tizenöt munkanapon belül dönten a bejegyzésről vagy a kérelem elutasításáról.

Egyszerűsített cégeljárás esetén (ha a létesítő okirat szerződésminta alapján készült) a cégbíróság egy munkanapon belül határoz. Ezt a határidőt attól kell számítani, amikor az adóhatóság megküldte az adószámot a cégbíróságnak.

Minden cégnek bankszámlával kell rendelkeznie.

A pénzforgalmi számlára vonatkozó adatot a számlát vezető pénzforgalmi szolgáltató elektronikus adattovábbítás útján köteles bejelenteni a cégbíróságon a számla megnyitását követő nyolc napon belül.

A változásbejegyzési eljárásra a cég bejegyzésére vonatkozó eljárás rendelkezései megfelelően irányadók. A létesítő okirat módosítását változásbejegyzési kérelem benyújtásával kell bejelenteni a cégbíróságnak.

Átalakulás, egyesülés, szétválás, jogutód nélküli megszűnés (végelszámolással) esetén is a cégbírósághoz kell benyújtani a megfelelő kérelmet. A végelszámolás lefolytatása után lehet kérni a cégbíróságtól a cég törlését a nyilvántartásból.

Végelszámolás

A cég jogutód nélkül történő megszűnése esetén – ha a cég **nem fizetésképtelen** – végelszámolásnak van helye.

Végelszámolásra a cég **legfőbb szervének elhatározása** alapján kerülhet sor.

A cég legfőbb szerve a határozatában megállapítja a végelszámolás kezdő időpontját és megválasztja a végelszámolót.

A végelszámolás kezdő időpontjában a vezető tisztségviselő megbízatása megszűnik. A végelszámolás kezdő időpontjától a cég önálló képviseleti joggal rendelkező vezető tisztségviselőjének a **végelszámoló** minősül.

A végelszámoló a végelszámolás megindítását **változásbejegyzési kérelemben** köteles **bejelenteni a cégbíróságnak**.

A cégbíróság a végelszámolás megindításáról végést hoz, amelyet a **Cékgözlönyben** közzétesz. Ebben szerepel a **hitelezőknek szóló felhívás**, hogy követeléseiket 40 napon belül a végelszámolónak jelentsék be.

A cékgözlöny elérhetősége: www.cegkonzoly.hu

A végelszámoló a végelszámolás során a cég vagyoni helyzetét felméri, **követeléseit behajtja, tartozásait kiegyenlíti**, jogait érvényesíti és kötelezettségeit teljesíti, vagyoni eszközeit pedig szükség esetén értékesíti. A hitelezők kielégítése után **fennmaradó vagyon** a cég tagjai között pénzben vagy természetben **felosztja** és a cég működését megszünteti.

A végelszámolást a végelszámolás kezdő időpontjától számított legkésőbb **három éven belül** be kell fejezni.

Ha a cég törlésére irányuló kérelem benyújtása három éven belül nem történik meg, a cégbíróság megindítja a **kényszertörlési eljárást**.

Ha a végelszámoló azt állapítja meg, hogy a **cég vagyona** a hitelezők követeléseinek fedezetére **nem elegendő**, és a tagok a hiányzó összeget harminc napon belül nem fizetik meg, haladéktalanul köteles **felszámolási eljárás** lefolytatására irányuló kérelmet benyújtani.

A végelszámoló a végelszámolás befejezésekor elkészíti és a legfőbb szerv elé terjeszti jóváhagyásra az adóbevallásokat, a beszámolót, a vagyonfelosztási javaslatot.

A **közkereseti társaság**, a **betéti társaság** és az **egyéni cég** végelszámolásának cégbejegyzése **egyszerűsített** módon történhet, ha a cég a végelszámolása kezdő időpontjától számított százötven napon belül a végelszámolást befejezi.

Cégeljárások költségei

A cégbejegyzésre irányuló **eljárás illetéke**:

Zártkörűen működő **részvénytársaság** esetében **100.000** forint.

Korlátolt felelősséggű társaság, közkereseti társaság, betéti társaság és egyéni cég esetén **0** forint, vagyis az eljárás illetékményes (2017.03.16. óta).

Az **egyszerűsített eljárással** történő cégbejegyzési kérelem illetéke a normál eljárás illetékének **50%-a** (Zrt. esetén 50.000Ft).

Közzétételi díj:

A közzétételi költségtérítés összege a cég **bejegyzésére** irányuló kérelem esetén, Zrt.-nél **5000** forint, Kft., Bt., Kkt. és Ec. esetén **0 Ft**. A cég adataiban bekövetkezett változás **bejegyzésére** irányuló kérelem esetén **3000** forint.

Ügyvédi munkadíj:

Ez egyéni megállapodás kérdése, egyszerű létesítő okirat készítése és a jogi képviselet díja általában 50.000-100.000 forint közötti.

Csődeljárás és felszámolási eljárás

A **csődeljárás** olyan eljárás, amelynek során az adós – a csődegezség megkötése érdekében – **fizetési haladékot kap**, és csődegezség megkötésére tesz kísérletet.

A **felszámolási eljárás** olyan eljárás, amelynek célja, hogy a **fizetésképtelen adós jogutód nélküli megszüntetése** során a hitelezők e törvényben meghatározott módon kielégítést nyerjenek.

A csődeljárás és a felszámolási eljárás az adós székhelye szerint illetékes **törvényszék** hatáskörébe és illetékességebe tartozó nem-peres eljárás. E két eljárás tehát a rendes bíróságok hatáskörébe tartozik és **nem a cégbíróság hatáskörébe**.

Az adós gazdálkodó szervezet vezetője a **bírósághoz** **csődeljárás** lefolytatása **iránti kérelmet** nyújthat be, az adós részéről a jogi képviselet kötelező.

A csődeljárás kezdő időpontja a csődeljárás elrendeléséről szóló bírósági végzés közzétételének napja. A csődeljárás elrendelésével egyidejűleg a bíróság **vagyonfelügyelőt** rendel ki.

A fizetési haladék célja a csődvagyon megőrzése a hitelezőkkel kötendő egyezség érdekében.

A **fizetési haladék** időtartama alatt:

Az adós számláinak terhére fizetési megbízás nem teljesíthető.

Az adóssal szemben a pénzkövetelések **végrehajtása szünetel**.

Az adós a csődeljárás kezdő időpontjában fennálló követeléseken alapuló **kifizetéseket nem teljesítheti**.

Az adós új kötelezettséget csak akkor vállalhat, ha ahoz a vagyonfelügyelő hozzájárult.

Az adós vagyona terhére **kifizetések csak a vagyonfelügyelő ellenjegyzésével teljesíthetők**.

A fizetési haladék tehát könnyítést jelent az adós részére, ez alatt az időszak alatt nem kell teljesítenie egyes kötelezettségeit.

A fenti haladékok egyes kifizetésekre **nem vonatkoznak**, ilyenek az **adók, munkabér** jellegű kifizetések.

Az adós a **hitelezőit** a csődeljárást elrendelő végzés közzétételétől számított 5 munkanapon belül közvetlenül is **értesíti**, és a hitelezőket országos napilapban, továbbá a honlapján is felhívja követeléseiknek bejelentésére.

Az adós – a csődeljárás kezdő időpontjától számított 60 napon belüli időpontra – összehívja a hitelezőket és **egyezségi tárgyalást** tart. Erre az adósságok rendezését célzó program, és egy előzetes egyezségi javaslat megküldésével a vagyonfelügyelőt és a nyilvántartásba vett hitelezőit közvetlenül is meghívja.

A hitelezőkkel folytatott tárgyaláson az adós kérheti a hitelezők egyetértését a fizetési haladék meghosszabbításához, de a **fizetési haladék teljes időtartama** a meghosszabbítással együtt sem haladhatja meg a csődeljárás kezdő időpontjától számított 365 napot.

Az **egyezség** keretében az adós megállapodik a hitelezőkkel az adósság rendezésének feltételeiről, így különösen megállapodhatnak az adósságra vonatkozó **engedményekről** és a fizetési könnyítésekéről, egyes követelések elengedéséről vagy átvállalásáról, a követelések fejében az adós gazdálkodó szervezetben **részeseidés** szerzéséről.

Egyezség akkor köthető, ha az adós az egyezséghez a szavazati joggal rendelkező hitelezőktől a **szavazatok többségét** megkapta.

A megkötött egyezség azokra az egyezsgökötésre jogosult hitelezőkre is kiterjed, akik az egyezséghez nem járultak hozzá.

Az egyezséget írásba kell foglalni.

Az egyezségi tárgyalás eredményét 5 munkanapon belül köteles az adós gazdálkodó szervezet vezetője a bíróságnak bejelenteni.

Ha az egyezség megfelel a jogszabályokban foglaltaknak, a bíróság végzéssel azt jóváhagyja, és a csődeljárást befejezetté nyilvánítja.

Ha az **egyezség nem jött létre**, vagy a jogszabályokban foglaltaknak nem felel meg, a bíróság a csődeljárást megszünteti, ezt követően az adós fizetésképtelenségét hivatalból állapítja meg és elrendeli az adós **felszámolását**.

Felszámolási eljárás

A felszámolási eljárás megindul a következő esetekben:

- Sikertelen csődeljárás után hivatalból.
- Az **adós, a hitelező vagy a végeszámoló** kérelmére.
- A **cégbíróság** értesítése alapján, ha a felszámolást a cégbíróság kezdeményezte.

Az **adós** a felszámolási eljárás lefolytatását akkor kérheti, ha a csődeljárás lehetőségével nem tud, vagy nem kíván élni.

Ha a felszámolási eljárás megindítását a **hitelező** kéri, a kérelemben meg kell nevezni az adós tartozásának jogcímét, a lejárat időpontját és annak rövid ismertetését, hogy az adóst miért tartja fizetésképtelennek.

A bíróság az adós felszámolását végzéssel elrendeli, ha az adós fizetésképtelenségét állapítja meg. A bíróság **elektronikus, véletlenszerű kiválasztás** segítségével haladéktalanul kirendeli a felszámoló szervezetet (**felszámolót**).

A felszámoló az adós felszámolásának lefolytatására **felszámoló-biztost** jelöl ki.

A felszámolás kezdő időpontjában a gazdálkodó szervezet valamennyi tartozása lejárttá (esedékkessé) válik.

A felszámolást elrendelő végzés közzétételét követő 40 nap eltelté után, a felszámolási zárómérleg benyújtásáig a hitelezők és az adós között bármikor helye van egyezségnek.

A felszámoló a felszámolási eljárás alatt köteles gondoskodni az adós vagyonának megóvásáról, megőrzéséről.

A felszámoló az adós vagyontárgyait nyilvánosan értékesíti a forgalomban elérhető legmagasabb áron.

A felszámoló az adós vagyontárgyainak értékesítésével, továbbá bármely más módon történő hasznosításával összefüggésben keletkezett dokumentumról a hitelezői választmány, a hitelezők képviselője vagy bármely hitelező kérélmére 8 napon belül köteles írásban tájékoztatást adni, illetve azokba betekintést engedni.

A felszámoló a felszámolás befejezésekor felszámolási zárómérleget, a bevételek és költségek alakulásáról kimutatást, záró adóbevallást, zárójelentést és vagyonfelosztási javaslatot készít, és mindenket megküldi a bíróságnak és az adóhatóságnak.

A bíróság a felszámolási zárómérleg és a vagyonfelosztási javaslat alapján végzéssel határoz a költségek viseléséről, a felszámoló díjazásáról, a hitelezők követelésének kielégítéséről, a pénzforgalmi számlák megszüntetéséről.

7. Dologi jog

Dologi jog, tulajdonjog

Egy kis történelmi visszatekintés

A középkorban a legfontosabb vagyonelem a föld tekintetében egy korlátozott hűbéri tulajdoni rend érvényesült. A hűbéri tulajdon egyfajta osztott tulajdomb jelentett. A föld feletti **rendelkezés** joga, ami a hűbérüré (sok esetben a királyé) volt, elvált a föld feletti tényleges uralmat és használatot biztosító **birtok** intézményétől. A föld tekintetében egészen a XIX. századig nem érvényesült a szabad magántulajdon elve, vagyis, hogy a tulajdonos szabadon rendelkezhet a földtulajdona felett (eladhatja, bérbe adhatja, megterhelheti stb.). Ezt akadályozta például a Nagy Lajos által 1351-ben kiadott ősiség törvénye, amely megtiltotta a szabad rendelkezést minden ősi birtok felett és a nemzetseg által örökölni rendelte azt. Ennek a történelmi folyamatnak a következménye, hogy a **tulajdon** és tulajdonjog fogalma mellett kialakult a **birtok**, illetve birtokjog fogalma.

A jelenleg hatályos (új) Ptk. a dogi jog címszó alatt foglalja össze a birtokkal és a tulajdonjoggal kapcsolatos rendelkezéseket.

A birtokos

Birtokos az, aki a dolgot **sajátjaként** vagy a dolog időleges birtokára jogosító **jogviszony** alapján **hatalmában** tartja.

A birtokos az esetek többségében megegyezik a tulajdonossal. Miért kell a tulajdonos és a tulajdonjog mellett külön definiálni a birtokost? Azért, mert a birtokos és a tulajdonos sok esetben elválik egymástól. Más rendelkezik a dolog tulajdonjogával és más birtokolja a dolgot. A birtokost is megilletnek bizonyos jogok, amelyek védelemben részesülnek, akár a tulajdonossal szemben is. Erre legjobb példa a **bérleti szerződés**, amikor a bérlet időtartama alatt a tulajdonos jogai erősen korlátozva vannak, és ezen időszak alatt a bérő használhatja a dolgot. A tulajdonos nem akadályozhatja a bérletet a használatban, azon a jogcímen, hogy ő a tulajdonos.

A Ptk. bevezeti még az **albirtokos** és a **főbirtokos** fogalmát. Az előbbi alatt azt a személyt érti, aki a dolgot ténylegesen hatalmában tartja, és akit a dolog ideiglenes birtoklására külön jogviszony jogosítja fel. Főbirtokosnak pedig azt nevezi, akitől a tényleges hatalmat gyakorló albirtokos a birtokát származtatja.

Birtokos az is, akitől a dolog **jogalap nélküli** időlegesen más személy tényleges hatalmába került.

A **birtoklás lényege** a „**hatalomban tartás**”, tehát az a birtokos, akinél a dolog van, aki hatalmában tartja. A birtoknak, mint jogintézménynek elsősorban **védelmi funkciója** van. Ennek a segítségével oldja meg a jog azokat a helyzeteket, amelyekben a dolgot ténylegesen hatalmában tartó birtokos a hatalom megőrzése érdekében semmi más védelmi eszközt nem vehetne igénybe. A birtokvédelmi eszközök segítségével a dolgot ténylegesen hatalmában tartó személy megőrizheti ezt az állapotot. Mindazon személyek élhetnek a birtokvédelem eszközeivel, akiket a törvény birtokosnak tekint, tehát az albirtokos, a főbirtokos, sőt a jogalap nélküli birtokos is.

A birtok megszerzése.

Hogyan lesz valaki birtokos?

A birtok átruházása a dolog feletti tényleges hatalomnak az erre irányuló megállapodás alapján való átengedésével valósul meg. A megállapodás legtipikusabb példái az adásvételi szerződés, bérleti szerződés, haszonbérleti szerződés stb. Ebben az esetben tehát a birtoklás jogát is megszerzi a birtokos, vagyis a birtokláshoz lesz jogalapja.

A birtokot megszerezheti valaki úgy is, hogy erre nincs jogalapja. A dolog birtokát megszerzi, akinek a dolog tényleges hatalmába jut. A jogalkotónak ezeket az eseteket is szabályoznia kell. Ha valaki jogalap nélkül lesz birtokos, az nem feltétlenül jelenti azt, hogy valamilyen csalárd dolgot követett el (pl. bűncselekményt). Lehetséges, hogy egy olyan szerződés alapján birtokol, amiről utóbb kiderül, hogy érvénytelen vagy már nem hatályos (pl. lejárt a bérleti idő). Ilyenkor a birtokos nem is biztos, hogy tudja, hogy nincs jogalapja a birtokláshoz.

Ha tisztában van (vagy kellő körültekintés mellett tisztában kellene lennie) azzal, hogy nincs jogalapja a birtokláshoz, akkor rosszhiszemű, ellenkező esetben jóhiszemű jogalap nélküli birtokos.

A jogalap nélküli birtokos jogállására, fő szabályként, a megbízás nélküli ügyvitel szabályai irányadók (lásd később). A megbízás nélküli ügyvitel egy kötelmet (kötelezettséget) keletkeztető tényállás. Vagyis a megbízás nélküli ügyvivőnek kötelezettsége keletkezik a vagyontárgy megóvására vonatkozóan, amit a jóhiszeműség és tisztesség követelménye, a tulajdon védelme indokol.

A birtok védelme.

A birtok, mint jogintézmény jelentőségét az adja, hogy a jogrend a személy és a dolog közötti tényleges és szoros kapcsolatot hathatós védelemben részesíti.

A birtokost birtokvédelem illeti meg, ha birtokától jogalap nélkül megfosztják vagy birtoklásában jogalap nélkül háborítják. Ezt a jogalap nélküli magatartást tilos önhatalomnak nevezzük.

A birtokost a birtokvédelem mindenivel szemben megilleti (még a tulajdonossal vagy más birtokossal, pl. főbirtokossal szemben is), annak kivételével, akitől a birtokot tilos önhatalommal szerezte meg.

A tilos önhatalom ellen a birtokos - a birtok megvédéséhez szükséges mértékben - önhatalommal is felléphet.

Ezt a speciális lehetőséget csak akkor engedélyezi a jogalkotó, ha más birtokvédelmi eszköz nem vezetné eredményre. Fő szabály szerint azonban a birtokvédelem eszköze a bírósághoz való fordulás. A bíróságtól az eredeti birtokállapot helyreállítását vagy a zavarás megszüntetését lehet kérni.

Kivételes birtokvédelmi eljárásként a jegyzőhöz is lehet fordulni.

A jegyző az önkormányzat tisztségviselője.

A birtokos egy éven belül a jegyzőtől is kérheti az eredeti birtokállapot helyreállítását vagy a zavarás megszüntetését. A jegyző eljárása sokkal gyorsabb, egyszerűbb. A jegyző határozatát a meghozatalától számított három napon belül végre kell hajtani.

A jegyző határozata ellen közigazgatási úton jogorvoslatnak helye nincs. A határozat kézbesítésétől számított tizenöt napon belül bírósághoz lehet fordulni, és kérni lehet a határozat megváltoztatását. Ennek a keresetnek azonban a végrehajtásra nincs halasztó hatálya, vagyis akkor is végre kell hajtani, ha a fél bírósághoz fordult. A bíróság elrendelheti a

végrehajtás felfüggesztését, ha a rendelkezésre álló adatok alapján úgy ítéli meg, hogy a határozat megváltoztatása várható.

A jogalap nélküli birtokos helyzete

Aki jogalap nélkül van a dolog birtokában, köteles a dolgot a birtoklásra jogosultnak kiadni.

A jogalap nélküli birtokos követelheti a dologra fordított szükséges költségei megtérítését.

Amíg az őt megillető igényeket ki nem elégítik, addig megtagadhatja a dolog kiadását.

Mik azok a szükséges költségek?

Szükséges költségeknek nevezzük a dolog állagának megóvására, károsodástól való megvédésére fordított költségeket. Ezek tehát olyan költségek, amelyek még a rosszhiszemű jogalap nélküli birtokos is követelhet.

A jogalap nélküli birtokos jóhiszeműsége esetén a hasznokkal nem fedezett hasznos költségei megtérítését is követelheti. A rosszhiszemű jogalap nélküli birtokos csak a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint követelhet megtérítést.

Mik azok a hasznos költségek?

Hasznos költségeknek nevezzük azokat a ráfordításokat, amelyek ugyan nem feltétlenül szükségesek az állag megóvásához, de a dolog értékét növelik.

Jogalap nélküli gazdagodás.

Aki másnak rovására jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz, köteles ezt az előnyt visszatéríteni. Ez tipikusan úgy fordulhat elő, hogy valamilyen tévedésben van az a fél, aki vagyoni előnyhöz juttatja a másikat. Például tévedésből fizet valamiért (téves bankszámlaszámra utal át egy összeget), tévedésből költ egy dologra, aminek a birtoklására nincs jogalapja. A tévedés adóhat sok mindenből, például egy olyan megállapodásból, amiről utóbb kiderül, hogy érvénytelen, így nincs joghatása.

Példa

Tegyük fel, hogy valaki jogalap nélkül birtokol egy dolgot, pl. gépet. Szükséges költsékként, állagmegóvás céljából rákölt 10.000 Ft-ot, ezt mindenkorban követelheti a jogos birtokostól vagy tulajdonostól. Hasznos költséggént felújítja és rákölt 5000 Ft-ot (pl. lefesti), de ezzel a gép értéke csak 3000 Ft-tal nő meg. Ha jóhiszemű volt, akkor a hasznos költségét, vagyis 5000 Ft-ot követelhet, de ha rosszhiszemű volt, akkor csak a 3000 Ft-ot, amivel a tulajdonos jogalap nélkül gazdagodott.

A fenti csak egy egyszerű példa volt a jobb megérthetőség kedvéért. A valós helyzetekben jogvita esetén mindenkorban a jogalkalmazó (bíróság) fogja eldönten, hogy mit tekint szükséges és hasznos költségeknek. Ez egy tipikus jogértelmezési feladat lesz, amelyben a valós helyzet elemeit a jogszabály absztrakt fogalmaival kell összefüggölni. (Pl. egy kert felszántása, a fák permetezése, esetleg különlegesen drága anyaggal való növényvédelme szükséges, vagy hasznos?)

Kárviselés szabályai

A jóhiszemű jogalap nélküli birtokos a dologban bekövetkezett károkért nem felelős. A rosszhiszemű jogalap nélküli birtokos köteles megtéríteni a dologban bekövetkezett mindenkorban károkat, amelyek a jogosultnál nem következtek volna be. Azt, hogy a kár a jogosultnál nem következett volna be, a jogosultnak kell bizonyítania. Ez ismét egy nehéz bizonyítási helyzet. Más a helyzet például, ha a rosszhiszemű jogalap nélküli birtokos kertjében belecsap a villám

(ez a jogosultnál nem következett volna be), vagy árvíz esetén az egész utcát előti a víz, és úgy megy tönkre a dolog (ez a jogosultnál is bekövetkezett volna).

A tulajdonjog

A tulajdonost tulajdonjogának tárgyán - **jogszabály és mások jogai által megszabott korlátok között** - teljes és kizárolagos jogi hatalom illeti meg.

A tulajdonost megilleti különösen a birtoklás, a használat, a hasznosítás, a hasznok szedésének és a rendelkezés joga.

A tulajdonosnak joga van minden jogosulatlan behatás kizárássára.

A tulajdonjog abszolút szerkezetű jogviszony. **Alanyai** egyik oldalon a tulajdonos, a másik oldalon pedig mindenki más. A tulajdonjog alanya lehet bármely személy, természetes személy, jogi személy vagy az állam is.

A jogviszony **tartalmát** azok a jogosultságok alkotják, amelyekkel a tulajdonos rendelkezik. A törvény, példálózó felsorolást ad (nyitott tényállás): birtoklás, használat, rendelkezés stb. A jogviszony tartalmát képezik azok a kötelezettségek is, amelyeket mindenki másnak be kell tartania: tartózkodni a tulajdonos zavarásától. Végül a jogviszony harmadik alkotó eleme a tulajdonjog **tárgya**.

Fontos kérdés, hogy mik lehetnek a tulajdonjog tárgyai.

Fő szabály szerint tulajdonjog tárgya lehet a birtokba vehető testi tárgy. Ezen kívül tulajdonjog tárgyai lehetnek még a következők:

Pénz, értékpapír, dolog módjára hasznosítható természeti erők (pl. elektramos áram, atomenergia), **állatok**.

A fentiekből látszik, hogy nem minden lehet tulajdonjog tárgya. Egy szellemi alkotás például nem lehet tulajdonjog tárgya. A szellemi alkotásra vonatkozóan a szerzőt nem tulajdonjog, hanem szerzői jog illeti meg, vagy egy szabadalom esetén szabadalmi jog. Ezek másfajta jogviszonyok, más a tartalmuk, mint a tulajdonjognak.

A tulajdonjog tartalma

A tulajdonost megilleti a birtoklás joga és a birtokvédelem.

Fő szabály szerint tehát a tulajdonos az, aki birtokolhatja a dolgot, de ezt megállapodással átengedheti másnak.

A tulajdonos jogosult a dolgot használni és a dolog hasznait szedni.

A tulajdonost megilleti az a jog, hogy a dolog birtokát, használatát vagy hasznai szedésének jogát másnak átengedje, más módon megterhelje, a tulajdonjogát másra átruházza, vagy azzal felhagyjon.

Ingatlan tulajdonjogával felhagyni nem lehet.

Kárviselés szabálya

A tulajdonos viseli a dologgal járó terheket és a dologban beállott azt a kárt, amelynek megtérítésére senkit sem lehet kötelezni.

Fő szabály szerint tehát a tulajdonost terhelik a fenntartási, **állagmegővási költségek**, ami nagyon fontos lehet egy bérleti szerződés esetén. A bérleti szerződésben ettől eltérően is rendelkezhetnek a felek, de ha ezt elmulasztják, akkor a tulajdonosnak és nem a bérlnéknél ezeket kell állnia.

Szintén nagyon fontos a kárveszély viselésének szabálya. Mit jelent az, hogy a tulajdonos viseli azt a kárt, amelynek megtérítésére senkit nem lehet kötelezni? Ha valaki jogellenesen okoz kárt a tulajdonban, akkor az **általános kártérítési kötelezettség** alapján a károkozó kártérítésre köteles. De ha nem jogellenes károkozás történik (például, ha a bérlnél a rendeltetésszerű használat során történik a kár), akkor a tulajdonosnak kell a kárt viselnie.

A kárveszély viselésének szabálya nagyon fontos kérdés. Emiatt nagyon jelentős például, hogy **mikor száll át a tulajdonjog**, hiszen ettől az időponttól kezdődően már az új tulajdonos fogja viselni a kárveszélyt.

A használat különös esetei

Fő szabály szerint a dolog használatára a tulajdonos (birtokos) jogosult.

A Ptk. egyes esetekben feljogosít más, a tulajdonostól eltérő személyeket is arra, hogy a dolgot használják. Ilyen például a **szükséghelyzet** és a **közérdekű használat**.

Szükséghelyzetben a tulajdonos **köteles tűrni**, hogy dolgát a veszély megszüntetése céljából a **szükséges mértékben** igénybe vegyék, felhasználják, vagy abban kárt okozzanak.

Ebben az esetben a károkozás nem jogellenes, mert maga a törvény teszi lehetővé.

A tulajdonos a szükséghelyzetbe került személytől **kártalanítást** követelhet.

Ilyenkor tehát nem is kártérítést, hanem kártalanítást kell a szükséghelyzetbe került személynek teljesítenie. Fontos annak tisztázása, hogy mi minősül szükséghelyzetnek.

Szükséghelyzet: valakinek az életét, testi épségét vagy vagyonát közvetlenül fenyegető és más módon el nem hárítható veszély. Ismét egy nehezen elbírálható jogértelmezési helyzet. Különösen annak elbírálása nem könnyű, hogy az **okozott kár szükséges mértékű volt-e**. Ha az okozott kár indokolatlanul nagy, az már jogellenes, és ebben a mértékben már kártérítés illeti a jogosultat.

Közérdekű használat

Az ingatlan tulajdonosa **tűri köteles**, hogy az erre **jogsabályban feljogosított személyek** - a feladataik ellátásához szükséges mértékben - az ingatlant időlegesen használják, arra használati jogot szerezzenek, vagy az azon fennálló tulajdonjogot egyébként korlátozzák. Ebben az esetben az ingatlan tulajdonosát a korlátozás mértékének megfelelő **kártalanítás** illeti meg.

A tulajdonjog védelme

A tulajdonos **követelheti** a jogellenes beavatkozás vagy behatás megszüntetését és a jogalap nélküli birtokostól a dolog **kiadását**.

A tulajdonos a birtokvédelem szabályai szerint **önhalálommal** is kizárat vagy elháríthat minden olyan jogellenes beavatkozást vagy behatást, amely tulajdonjogának gyakorlását akadályozza.

A tulajdonost megilletik a birtokvédelem szabályai, de emellett további tulajdonvédelmi eszközöket is igénybe vehet. Ilyen további eszközök a következők:

Tulajdoni per:

A tulajdoni perben a tulajdonjogát állító személynek kell bizonyítania, hogy a dolog az Ő tulajdonába került valamilyen módon. (Bizonyítania kell, hogy kitől és milyen jogcímen szerezte.) Azt kéri a bíróságtól a kérelmező, hogy az **állapítsa meg a tulajdonjogát**.

A tulajdon háborítatlanságát védő per:

Ez annyiban különbözik a birtokvédelemről, hogy ezt csak a tulajdonos veheti igénybe, tehát **itt igazolnia kell a tulajdonjogát** még a per megindítása előtt valamilyen dokumentummal.

Ingatlan-nyilvántartási igény:

Ha a tulajdonos az ingatlan tulajdonjogát ingatlan-nyilvántartáson kívül szerezte (pl. elbirtoklással, lásd később), igényt tarthat arra, hogy tulajdonjogát bejegyezzék. Ez az igény nem érvényesíthető a jóhiszemű és ellenérték fejében jogot szerző féllel szemben, tehát olyan személlyel szemben, aki az ingatlan-nyilvántartásban bízva szerezte jogát.

Végrehajtási igényper:

Ha egy végrehajtási eljárásban lefoglalják a vagyontárgyat (ami valaki másnak a birtokában volt), **a tulajdonos kérheti a foglalás alóli feloldást**.

A tulajdonjog védelmével kapcsolatban nagyon fontos szabály, hogy a **tulajdonjogi igények nem évülnek el**. Mint látni fogjuk később, a kötelmekből (pl. egy szerződésből) fakadó igények az idő műlásával elővülnek, és az ilyen elővült követeléseket már bíróság előtt nem lehet érvényesíteni.

A tulajdonjog megszerzése

Hogyan lesz valaki tulajdonos?

A tulajdonjogot többféle módon meg lehet szerezni, a Ptk. valamennyi szerzési módot felsorolja, ezektől eltérő, más módon tehát nem lehet tulajdonjogot szerezni.

A szerzési módokat két nagyobb kategóriába lehet sorolni, az eredeti illetőleg a származékos tulajdonszerzési módokra.

Eredeti tulajdonszerzésről akkor beszélünk, ha új tulajdonjog keletkezik. A korábbi tulajdonos jogaitól és kötelezettségeitől független, önálló, **új tulajdoni jogviszony jön létre** meghatározott jogi tények hatására. Ebben az esetben a dolgot terhelő **korlátozásoktól mentes** jogszervés valósul meg.

Származékos tulajdonszerzésről akkor beszélünk, ha a megszerzett tulajdonjog a dolgon már korábban fennálló tulajdonjogon alapszik, tehát a már fennálló és **létező tulajdonjog száll át** a másik tulajdonosra.

A származékos jogszervés elvéről fakadó szabály a „**nemo plus iuris**” elve, amely azt mondja ki, hogy senki sem ruházhat át másra több jogot, mint amennyivel saját maga rendelkezik. Ez alapján, ha valamelyen teher állt fenn korábban a dolgon (pl. zálogjog, haszonélvezeti jog, szolgalmi jog), akkor ez származékos tulajdonszerzés esetén is fennmarad.

Átruházás

Az átruházás **származékos** szerzésmód.

Ingó dolog tulajdonjogának átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló **szerződés** vagy más **jogcím** és erre tekintettel a dolog **birtokának átruházása** szükséges. (A szerződés lehet például adásvétel, csere, ajándékozás, a más jogcím pedig kártérítés, kártalanítás, jogalap nélküli gazdagodás kiadása, házassági vagyonközösségi megszűntetése stb.)

Az ingó dolog tulajdonátszállásához tehát két feltétel szükséges, a jogcím és az átadás (birtok átruházás). Az átadás történhet jelképesen is (pl. gépjármű kulcsának átadása), a lényeg a doleg feletti jogi uralom átengedése.

Példa

Az átadásnak nagy jelentősége van a kárveszély viselése tekintetében. Hiába kötöttük meg a szerződést, amíg az átadás nem történt meg, addig nem száll át a tulajdonjog. Tehát ha még előtte **belecsap a villám** a dolegba (vagy bármilyen más, senkinek fel nem róható módon tönkremegy), akkor a régi tulajdonos viseli a kárt. (Ez egy olyan jellegű kár, amelynek megtérítésére senkit nem lehet kötelezni.) Ha valaki jogellenesen tönkreteszi a dolgot, akkor a régi tulajdonos a jogellenes károkozás szabályai szerint kártérítést követelhet ettől a személytől.

Mi történik, ha már kifizette a vevő, de még nem vette át a dolgot?

Ilyen esetben az eladó nem tudja teljesíteni az adásvételi szerződést, és emiatt a vevő a vételárat visszakövetelheti.

Ingatlan tulajdonjogának átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló **szerződés** vagy más jogcím, és erre tekintettel a tulajdonjog átruházásának az **ingatlan-nyilvántartásba** való **bejegyzése** szükséges.

Ingatlan esetén **nem elég** tehát a **szerződés** (és a kulcsátadás), a tulajdonjog az átruházással csak akkor száll át, ha azt az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezték.

A bejegyzés úgy történik, hogy az adásvételi szerződést benyújtja az új tulajdonos az ingatlanügyi hatósághoz (földhivatal), és kéri a tulajdonjogának bejegyzését. Ezt általában az eljáró ügyvéd szokta megtenni, aki ellenjegyezte az adásvételi szerződést.

Hatósági határozat vagy hatósági árverés

A hatósági határozat és hatósági árverés **eredeti** szerzésmód.

Aki a dolgot hatósági határozat vagy hatósági árverés útján **jóhiszeműen** szerzi meg, tulajdonossá válik, tekintet nélkül arra, hogy korábban ki volt a tulajdonos.

A szerző akkor minősül jóhiszeműnek, ha harmadik személynek a dolgon fennálló tulajdonjogáról, vagy a dolgot terhelő jogáról nem tudott, vagy nem is kellett tudnia.

Ebben a fenti két esetben is szükséges ingók esetén a **birtok átruházása**, ingatlan esetén pedig az **ingatlan-nyilvántartásba** való **bejegyzés**. A tulajdonjog tehát az átadással, illetve a bejegyzéssel száll át, a nélkül nem.

Kisajátítás

A kisajátítás az ingatlanon fennálló tulajdonjog megszerzésének **eredeti** módja.

A kisajátításra vonatkozó részletes szabályozást a kisajátításról szóló 2007. évi CXXIII. törvény tartalmazza.

Kisajátítással **ingatlan** tulajdonjoga kivételesen, **közérdekű célra**, **azonnali**, **teljes** és **feltétlen** **kártalanítás** ellenében szerezhető meg.

Kisajátítani csak a törvényben felsorolt esetekben lehet. Ez tehát nem egy példálózó felsorolás, hanem egy úgynevezett zárt tényállás, amelynek célja a tulajdonjog megfelelő védelme. A legfontosabb esetek, amelyek esetén kisajátításnak van helye: **honvédelem**, **környezetvédelem**, **energiaellátás**.

Kisajátítással csak ingatlan tulajdonjoga szerezhető meg. A kártalanításra az köteles, aki a kisajátítás alapján a tulajdon megszerzi.

A tulajdonjog a kisajátítási határozat jogerőre emelkedésével száll át. Az ingatlanon fennálló terhek megszűnnék. A kisajátítási határozatban rendelkezni kell az ingatlanra vonatkozóan más személyt megillető jogokról. Az ingatlanon fennálló jog jogosultját a joga megszűnéséért teljes, azonnali és feltétlen kártalanítás illeti meg.

Eljárásjogi kérdések

A kisajátítási eljárást a kisajátítási hatóság folytatja le. Ez a megyei kormányhivatal.

A kisajátítási eljárás kérelemre indul. Kisajátítást kérő lehet az állam, helyi önkormányzat, vagy olyan harmadik személy, aki a kisajátítás alapjául szolgáló közérdekű célt megvalósító tevékenységet lát el. A kisajátítási hatóság tárgyalást tart.

A kisajátítási hatóság hivatalból keresi meg az ingatlanügyi hatóságot a szükséges feljegyzések és bejegyzések céljából.

A kisajátítási határozattal szemben (jogsabálysértésre történő hivatkozással) bírósági felülvizsgálatnak van helye.

A tulajdonváltozást az ingatlanügyi hatóság a jogerős kisajátítási határozat alapján vezeti át az ingatlan-nyilvántartáson.

A kisajátított ingatlan csak a kérelemben megjelölt célra használható fel.

Ha ez a meghatározott időtartamon belül nem valósul meg, az ingatlan korábbi tulajdonosát visszavásárlási jog illeti meg.

Elbirtoklás

Az elbirtoklás eredeti szerzési mód.

Elbirtoklás útján megszerzi a dolog tulajdonjogát, aki a dolgot ingatlan esetén tizenöt, ingó dolog esetén tíz éven át sajátjaként szakadatlanul birtokolja.

Az ingatlannak elbirtoklás útján történő megszerzéséhez nincs szükség a tulajdonjognak az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzésére, mert a tulajdonjog megszerzése ingatlan-nyilvántartáson kívül, az elbirtoklás ténye alapján következik be. Ha az elbirtoklás bekövetkezett, a tulajdonos kérheti a bíróságtól tulajdonjogának bejegyzését.

A birtokosnak abban a tudatban kell birtokolnia, hogy a birtoklását harmadik személy nem szakíthatja meg. Így nem sajátjaként birtokol az, aki a dolgot a tulajdonostól származó meghatározott jogcímen, pl. bérzőként, szívességi használóként tartja birtokában.

A sajátjaként birtoklás megállapításához jóhiszeműségre nincs szükség, mint ahogy arra sem, hogy a birtokló magának vélje a birtok tárgyát. Elegendő annyi is, hogy vélegesnek tekintse birtoklását és ezt objektív módon ki is fejezze.

Az elbirtoklással olyan jogi helyzeteket akar rendezni a jogalkotó, amelyek esetén a felek a helyzetbe már láthatólag belenyugodtak, ennek megfelelően viselkednek, annak ellenére, hogy a tulajdonosváltozás korábban szabályszerűen nem következett be.

Van egy nagyon fontos kivétel:

Aki bűncselekménnyel vagy egyébként erőszakos vagy alattomos úton jutott a dolog birtokához, elbirtoklás útján nem szerez tulajdonjogot.

Az elbirtoklás mindaddig nem következik be, amíg a tulajdonos menthető okból nincs abban a helyzetben, hogy tulajdonosi jogait gyakorolja.

Tulajdonszerzés találással

A találás eredeti szerzésmód.

Ha valaki feltehetően más tulajdonában álló, elveszett dolgot talál, és azt birtokba veszi, megszerzi annak tulajdonjogát, feltéve, hogy teljesül az alábbi két feltétel:

- Mindent megtett annak érdekében, hogy a dolgot a tulajdonos visszakaphassa.
- A dolog tulajdonosa egy éven belül a dologért nem jelentkezik.

A talált dolgot a jegyzőnek kell átadni, aki megpróbálja visszajuttatni a jogos tulajdonosának, majd, ha ez nem sikerül, kiadja a találónak.

Találás esetén a tulajdonos nem szándékasan hagyta el a dolgot, hanem elveszítette.

A közönség számára nyitva álló helyen (például buszon, villamoson) talált dolgot a találó köteles az üzemeltető alkalmazottjának átadni. Az ilyen dolog tulajdonjogára a találó nem tarthat igényt.

Ha valaki olyan értékes dologot talált, amelyet ismeretlen személyek elrejtettek, vagy amelynek tulajdonjoga egyébként feledésbe ment, köteles azt az államnak felajánlani. A találó a dolog értékéhez mérten megfelelő díjra jogosult.

Tulajdonszerzés gazdátlan javakon

Ez is eredeti szerzésmód.

Gazdátlan javakról csak akkor beszélhetünk, hogy ha az senkinek a tulajdonában korábban nem állt, vagy ha mégis, a korábbi tulajdonosa azt szándékasan elhagya és ezáltal gazdátlan vált. Ha a tulajdonos nem a felhagyás szándékával hagyta el a dolgot, a találásra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

Gazdátlan javakon birtokbavétellel bárki tulajdont szerezhet.

Gazdátlan javakon való tulajdonszerzésről kizárolag csak ingók esetében beszélhetünk, figyelemmel arra, hogy ingatlan tulajdonjogával felhagyni nem lehet, ezért azok gazdátlaná sem válnak.

További, kevésbé fontos tulajdonszerzési módok:

Tulajdonszerzés vadakon és halakon

A vadak, továbbá a folyóvizekben és a természetes tavakban élő halak, az állam tulajdonában vannak. A vad a vadászatra jogosultnak a tulajdonába kerül, a hal tulajdonjogát a halászati jog gyakorlására jogosult szerzi meg.

Tulajdonszerzés terméken, terményen és szaporulaton

A termék, termény és más szaporulat olyan dolog, amely egy más dologból, a természet rendje által válik új dologgá.

Az elválasztott dolog tulajdonjogát az elválasztásra jogosult az elválasztással szerzi meg.

Például egy földterület bérlete megszerzi a termény tulajdonjogát, ha a bérleti szerződésben másként nem rendelkeztek.

Tulajdonszerzés a növedéken

A növedék a föld sajátos alkotórésze.

A növedék tulajdonszerzséénél fő szabály, hogy a növedéket a földtulajdonos szerzi meg.

Feldolgozás és átalakítás

Ha valaki idegen dolog feldolgozásával vagy átalakításával a maga számára új dolgot állít elő.

Attól függően, hogy a munka vagy a dolog volt-e nagyobb értékű, a tulajdonos a feldolgozó vagy a dolog tulajdonosa lesz. A másik felet megtérítési kötelezettség terheli.

Egyesülés és vegyüls

Ha több személy dolgai úgy egyesülnek vagy vegyülnek, hogy nem lehet azokat szétválasztani, fő szabály szerint közös tulajdon keletkezik.

Hozzáépítés

Ha valaki saját anyagával jóhiszeműen a más tulajdonában levő épülethez hozzáépít, és ezzel az ingatlan értékét jelentősen növeli, főszabály szerint közös tulajdon keletkezik.

Ráépítés

Ha valaki anélkül, hogy erre jogosult lenne, jóhiszeműen idegen földre épít, az épület tulajdonjogát a földtulajdonos szerzi meg.

Beépítés

Ha valaki idegen anyagnak a felhasználásával építkezik, a beépítéssel az anyag a telek (épület) tulajdonosáé lesz.

Közös tulajdon

A közös tulajdon azt jelenti, hogy ugyanazon a dolgon meghatározott hányadok szerint több személyt illet a tulajdonjog. Tehát nem a dolog van megosztva a tulajdonostársak között, hanem a dologra vonatkozó tulajdonjog – meghatározott eszmei hányadok szerint.

A dolgon fennálló tulajdonjog meghatározott hányadok szerint több személyt is megilletethet.

A tulajdonostársak mindegyike jogosult a dolog birtoklására és használatára;

A dolog hasznai a tulajdonostársakat tulajdoni hányaduk arányában illetik meg. Ilyen arányban terhelik őket a dologgal kapcsolatos kiadások, a közös tulajdoni viszonyból eredő kötelezettségek, és ugyanilyen arányban viselik a dologban beállott kárt is.

A tulajdonostárs tulajdoni hányadára a többi tulajdonostársat harmadik személlyel szemben elővásárlási jog illeti meg.

Az elővásárlási jog fogalma:

Ha valamelyik tulajdonostárs a tulajdoni hányadát el akarja adni kívülálló harmadik személynek:

- a köteles közölni a vételi ajánlatot mindegyik tulajdonostársával,
- b) ha bármelyik tulajdonostárs a elővásárlási jogával elni kíván és a vételi ajánlatot elfogadja,
- c) közte és az eladó tulajdonostárs között az adásvételi szerződés létrejön az ajánlatnak megfelelő tartalommal.

A többi tulajdonostársat tulajdoni hányaduk arányában illeti meg az elővásárlási jog. Ha nincs megegyezés közöttük, és többen is egyedül szeretnének elni az elővásárlási joggal, akkor közülük a tulajdonos választ.

Ingatlan adásvétele esetén az elővásárlási jog jogosultjának nyilatkozatát (amelyben kijelenti, hogy nem kíván elni az elővásárlási jogával) csatolni kell a bejegyzési kérelemhez.

A közös tulajdon megszüntetésének négy módja van:

- a) természetbeni **megosztás**;
- b) megfelelő ellenértéken egy vagy több tulajdonostárs tulajdonába adás (**magához váltás**);
- c) **értékesítés** és a vételár felosztása a tulajdonostársak között (árverés);
- d) **társasházi** tulajdonná alakítás.

Korlátolt dologi jogok

Korábban láttuk, hogy a tulajdonjogot „teljes” dologi jognak tekintjük, mert a tulajdonjog részjogosítványait kimerítően felsorolni nem lehet, azokat a törvény is csak példálózva adja meg. E „teljességgel” szembe állítva értelmezhetjük az úgynevezett „korlátolt” dologi jogokat, amelyek mindegyikének pontosan körül határolt tartalma van. Ezek az alább következő jogviszonyok a **tulajdonjog önállósult részjogosítványai**.

Aszerint, hogy ezek a részjogosítványok a tulajdonjog tartalmának melyik részére vonatkoznak, megkülönböztetünk használati jogokat és értékjogokat.

A **használati jogok** a jogosult számára a dolog meghatározott mértékű **használatát teszik lehetővé**, az **értékjogok**, amelyek a rendelkezési jogból fakadnak, pedig arra irányulnak, hogy a jogosultjuk bizonyos **értéket követelhet** a maga számára **a dologból**.

Zálogjog

A zálogjog a korlátolt dologi jogok egyik formája, amely az értékjogok közé tartozik.

Zálogjoga alapján a **zálogjogosult** a **zálogtárgyból** más követeléseket megelőző sorrendben **kielégítést kereshet**, ha a biztosított követelés kötelezettsége (**személyes kötelezettség**) nem teljesít.

A zálogjogviszony **alanyai** a zálogjogosult és a zálogkötelezettségi jogosult (dologi kötelezettségi jogosult).

A **zálogjogosult** az a személy, akit a zálogtárgyon fennálló **kielégítési jog megillet**.

A **zálogkötelezettségi jogosult** az a személy, akit a zálogtárgy **megillet**: ha a zálogtárgy dolog, akkor a tulajdonos. (A zálogtárgy jog vagy követelés is lehet, ilyenkor annak jogosultja a zálogkötelezettségi jogosult.)

A zálogkötelezettségi jogosult nem feltétlenül azonos a biztosított követelés kötelezettségi jogosultával. Abban az esetben, ha a zálogkötelezettségi jogosult és a biztosított követelés kötelezettségi jogosult nem ugyanaz a személy, előbbi **dologi kötelezettségi jogosult**, utóbbi személyes kötelezettségi jogosult (a **személyes kötelezettségi jogosult** nem alanya a zálogjogviszonynak).

A megkülönböztetést az indokolja, hogy a **dologi kötelezettségi jogosult** nem teljes személyes vagyonával felel, hanem **csak a zálogtárggyal**, vagyis a dologgal. Ha a zálogtárgy elpusztul, a zálogkötelezettségi jogosult más vagyonával nem felel. Ezzel szemben a **személyes kötelezettségi jogosult** – általános esetben - a **teljes vagyonával felel** a kötelezettségeiért

Példa

A tartozik **B**-nek 1 Millió forinttal. **C**-nek van egy autója. **B** és **C** zálogjogot alapíthat az autóra, **B** követelésének biztosítására. Ebben az esetben **A** személyes kötelezettségi jogosult, **B** zálogjogosult, **C** zálogkötelezettségi jogosult, az autó a zálogtárgy.

A zálogjogosult kielégítési jogára feltételhez kötött jog, amely akkor gyakorolható, ha a biztosított követelés kötelezettségi jogosult nem teljesít.

A zálogjogosult kielégítési jogát a gyakorlatban a zálogtárgy átruházása (**eladása**) révén gyakorolja. A zálogjogosult kielégítési jogára jogosítja fel, hogy a zálogtárgy átruházása esetén befolyó ellenértékből (elsődlegesen) az ő követelését elégítse ki a zálogkötelezettségi jogosult.

Emellett arra is, hogy a zálogtárgy értékesítését a zálogkötelezett hozzájárulása nélkül, vagy akár tiltakozása ellenére is kikényszeríthesse.

A zálogjogosult kielégítési joga elsőbbséget élvez a zálogkötelezettel szembeni más követelésekkel szemben, ha azokat a követeléseket a zálogtárgyból akarják kielégíteni. A zálogjogosult csak a zálogtárgyból kereshet kielégítést.

Óvadék

Az óvadék is a zálog egy fajtája. Óvadék pénzen és értékpapíron (mint zálogtárgyon) alapítható.

Hogyan keletkezik a zálogjog?

Zálogjog megalapításához zálogszerződés és a zálogjog megfelelő nyilvántartásba való bejegyzése (jelzálogjog) vagy a zálogtárgy birtokának a zálogjogosult részére történő átruházása (kézizálogjog) szükséges.

A jelzálogjogot ingatlan esetén az ingatlan-nyilvántartásba, ingó doleg esetén a hitelbiztosítéki nyilvántartásba kell bejegyezni. Mindkét nyilvántartás nyilvános.

Zálogjog – fő szabály szerint - pénzkövetelés biztosítására alapítható.

Zálogjog tárgya bármely vagyontárgy lehet. Kézizálogjog tárgya ingó doleg lehet.

A zálogszerzőést pótolja a jogszabály olyan rendelkezése, amely alapján valamely követelés jogosultját zálogjog illet meg.

Kielégítés

A zálogjogosult kielégítési joga a zálogjoggal biztosított követelés esedékessé válásakor, a teljesítés elmulasztása esetén nyílik meg.

A kielégítés a zálogjogosult választása szerint bírósági végrehajtás útján vagy azon kívül történhet.

Bírósági végrehajtáson kívül: a zálogtárgy zálogjogosult általi értékesítése vagy tulajdonjogának megszerzése által. A megszerzés azt jelenti, hogy írásban felajánlja a zálogkötelezettnek, hogy elfogadja a zálogtárgy tulajdonjogát.

Értékesítés előtt értesíteni kell a zálogkötelezetet.

A zálogjogosult - a zálogtárgy tulajdonosa helyett és nevében eljárva - jogosult a zálogtárgy tulajdonjogának átruházására.

Az értékesítés után köteles elszámolni a zálogkötelezetet.

Földhasználat

A földhasználat a korlátolt dolegi jogok egyik formája, amely a használati jogok közé tartozik.

Ha a föld és a rajta álló épület tulajdonjoga nem ugyanazt a személyt illeti meg, az épület tulajdonosát az épület fennállásáig az épület rendeltetésszerű használatához szükséges mértékben a földre földhasználati jog illeti meg.

Haszonélvezet

Ez is egy korlátolt dolegi jog, amely a használati jogok közé tartozik.

Alanyai a haszonélvezeti jog jogosultja és a tulajdonos.

Tartalma: A jogosult a más személy tulajdonában álló dolgot birtokában tarthatja, használhatja, hasznosíthatja és hasznait szedheti.

Ha a haszonélvezet tárgya elpusztul, a tulajdonos nem köteles helyreállítani.

A haszonélvező a haszonélvezeti jogot **nem ruházhatja át**.

Létrejötte:

- **Szerződés** alapján. Haszonélvezeti jog létrejöttéhez erre irányuló szerződés vagy más **jogcím**, továbbá a doleg **birtokának átruházása**, illetve az ingatlanon alapított haszonélvezeti jog esetén ingatlan-nyilvántartásba való **bejegyzése** szükséges.
- **Jogsabaly** alapján (pl. **özvegyi jog**). Csak ingatlanra vonatkozóan jöhet létre jogszabaly alapján, és ez esetben is be kell jegyezni az ingatlan-nyilvántartásba.

Természetes személy jogosult esetén legfeljebb az illető haláláig állhat fenn.

Jogi személy javára legfeljebb 50 évre engedhető.

A haszonélvezet leggyakrabban jogszabaly alapján, özvegyi jogként jön létre. Az örökhagyó házastársát leszármazó örökö mellett megilleti a **holtig tartó haszonélvezeti jog** az örökhagyóval **közösen lakott lakáson** és a hozzá tartozó berendezési tárgyakon.

Ez biztosítja az elhunyt személy házastársa részére, hogy továbbra is abban az ingatlanban lakhasson, amelyben együtt lakott volt házastársával. Mindezt anélkül, hogy a tulajdonjogot is megszerezné, ami hátrányos volna a leszármazók számára.

Használat

A használat tulajdonképpen korlátozott haszonélvezetet jelent.

A használat jogánál fogva a jogosult a dolgot a saját, valamint vele **együtt élő családtagjai** szükségleteit meg nem haladó mértékben **használhatja és hasznait szedheti**.

A használat jogának gyakorlása **másnak nem engedhető át**.

Példa: A bíróság általában használati jogot biztosít a korábbi lakásra vonatkozóan az elvált szülők közül annak, akinél a gyermeket elhelyezte (aki a szülői felügyeleti jogot gyakorolja). Ezt akkor is megteszi, ha a lakás tulajdonosa a másik volt házastárs, de csak akkor, ha a gondozó szülőnek a tulajdonában nincs másik lakás.

Telki szolgalom

Telki szolgalom alapján az ingatlan mindenkorai birtokosa **átjárás**, **vízellátás**, **vízelvezetés** stb. vagy más hasonló célra más ingatlanát meghatározott terjedelemen használhatja.

Az egyik a **szolgáló telek**, a másik az **uralkodó telek**.

Létrejötte

Telki szolgalom **szerződéssel** vagy **elbirtoklással** jön létre. Előbbi esetben az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyezni.

Közérdekű használati jog

Ingatlanra közérdekből, a jogszabalyban feljogosított személyek javára - **hatóság határozatával** - szolgalmat vagy más használati jogot lehet alapítani. A használati jog alapításáért a korlátozás mértékének megfelelő **kártalanítás** jár.

Összefoglalás

a tulajdonjog egyes részjogosítványairól

A tulajdonost megilleti az a jog, hogy a doleg **birtokát**, **használatát** és **hasznai szedésének jogát** másnak **átengedje**, a dolgot **biztosítékul adja**, vagy más módon **megterhelje**, továbbá, hogy tulajdonjogát másra **átruházza**, vagy azzal **felhagyjon** (kivéve ingatlan esetén).

A tulajdonos a doleg birtokát általában a használat és hasznok szedésének jogával együtt ruházza át. **Kizárolag a birtok átengedéséről van szó** letétbeadás, kézizálog esetén. Ebben az esetben tehát a birtokos a dolgot **nem használhatja**.

A doleg **használati jogát** a tulajdonos bérlet, haszonkölcsön esetében engedi át, illetve az ingatlan egy részének használatát **telki szolgalom** esetében.

A tulajdonos a használatot a **hasznok szedésének jogával** együtt engedi át a **haszonélvezet**, a használat joga, és a **haszonbérlet** esetében. A haszonkölcsön esetében a haszonkölcsönbe vevő a hasznok szedésére nem jogosult **csak a használatra**.

A **földhasználat** is a használati részjogosítvány átengedése **osztott tulajdon** létesítése, fenntartása érdekében. (az **épület tulajdonosa** és a **földtulajdonos** között)

A doleg **megterhelése**, biztosítékul adása **zálogjog** alapításával történhet.

Ingatlan-nyilvántartás

Az ingatlan-nyilvántartás az ingatlanokra vonatkozó **jogok és tények** nyilvános és közhiteles nyilvántartása.

Az ingatlan-nyilvántartási tulajdoni lap, illetve térkép tartalmát bárki megismerheti.

Okirati elv

Jog és tény bejegyzésére csak jogszabályban **meghatározott okirat**, bírósági vagy hatósági **határozat** **alapján** kerülhet sor. (pl. adásvételi szerződés, kisajtítási határozat, hatósági árverésről szóló határozat stb.)

Bejegyzési elv

Egyes **jogok keletkezése**, megszűnése a tulajdoni lapra történő **bejegyzéssel** meg végbe. Így a bejegyzés hozza létre a tulajdonjogot, földhasználati jogot, haszonélvezeti jogot, a használat jogát, a telki szolgalmi jogot és a jelzálogjogot.

Ha egyes jogok, tények bejegyzése elmarad, azok jóhiszemű harmadik jogoszerzővel szemben nem érvényesíthetők.

A bejegyzéssel a jog megszerzése (változása vagy megszűnése) közvetlenül áll be.

A **bejegyzéshez** a jogváltozásra irányuló jogcím és a korábbi bejegyzett jogosult **bejegyzési engedélye** (törlesi engedélye) szükséges. (Egy adásvételi szerződés alapján tehát még nem fogják az új tulajdonos tulajdonjogát bejegyezni, ahhoz szükséges még a korábbi tulajdonos bejegyzési engedélye is.)

A **bejegyzés hatálya** az az időpont lesz, **amikor a kérelmet beadták**. (Ez azt jelenti, hogy az ügyintézési idő nem befolyásolja a jog beálltát. Amikor a bejegyzés megtörténik, a jog visszamenőleges hatállyal áll be.)

Ezért különös jelentősége van a kérelmek beadási idejének. Ez határozza meg a kérelmek rangsorát.

8. Kötelmi jog

Kötelmi jog

A kötelem

A kötelem kötelezettség a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás teljesítésének követelésére.

A kötelem tehát egyik oldalról kötelezettség, a másik oldalról jogosultság. Ami az egyik fél számára kötelezően előírt magatartás, az a másik fél számára olyan jogosultság, amit akár állami kényszer segítségével is érvényesíthet. Az állami kényszer igénybevételének módja szigorúan szabályozott, és az erre vonatkozó szabályok az eljárási jogszabályokban vannak leírva. Ha tehát a másik fél köteles nekem valamilyen szolgáltatást nyújtani (például meghatározott pénzösszeget fizetni), akkor ezt nem önhatalommal kényszeríthetem ki (ami jogellenes volna, sőt akár bűncselekményt is megvalósíthatna), hanem olyan lépések megtételével, amit a jogszabályok pontosan meghatároznak. Fő szabály szerint bírósághoz lehet fordulni, majd, ha a bíróság által előírt kötelezettséget sem teljesíti a kötelezettség, akkor végrehajtási eljárást lehet őt kényszeríteni a teljesítésre. Ezekben az eljárásokban olyan személyek és szervek vesznek részt, akik közhatalmi jogosítványokkal rendelkeznek (pl. közjegyző, bíróság, végrehajtó) és ők már nagyon erős kényszerítő erővel bíró lépésekkel is megtehetnek, mint például bankszámla feletti rendelkezés, vagyon lefoglalása, zárolása stb.

A jogviták jelentős része azért alakul ki, mert a felek eltérő állásponttal rendelkeznek arról, hogy mit is kötelesek teljesíteni a másik fél részére. Ez abból adódhat, hogy nincsenek tisztában azzal, hogy milyen jogi tények keletkeztetik (hozzák létre) a kötelmeket, és mi a pontos tartalma a kötelmeknek. Ezért különösen fontos a kötelmekre vonatkozó jogszabályoknak az ismerete.

A kötelem minden meghatározott személyek között áll fenn. A kötelemre ezért azt mondjuk, hogy relatív szerkezetű jogviszony. Csak a kötelem jogosultja követelheti a szolgáltatás teljesítését, más személy nem. Az abszolút szerkezetű jogviszonyokban (tulajdonjog) csak az egyik fél van konkrétan meghatározva (a tulajdonos), és vele szemben mindenki más kötelezettség.

A Ptk. példálózó felsorolást ad arra vonatkozóan, hogy milyen magatartásra irányulhat a kötelezettség:

A kötelem valamely dolog adására, tevékenységre, tevékenységtől való tartózkodásra vagy más magatartásra irányulhat.

Mindez arra utal, hogy a lehetséges magatartások körét felsorolni nem lehet, tehát másfajta magatartásra vonatkozó kötelmek is létrejöhettek.

Fő szabály szerint a felek egyező akarattal eltérhetnek a kötelmekre vonatkozó szabályuktól. Ez alól kivétel, amikor ezt a törvény kifejezetten megtiltja.

Hogyan keletkeznek a kötelmek?

Kötelem keletkezhet különösen szerződésből, károkozásból, személyiségi, dologi vagy más jog megsértéséből, egyoldalú jognyilatkozatból, értékpapírból, jogalap nélküli gazdagodásból, megbízás nélküli ügyvitelből és utaló magatartásból. Ezen kívül kötelem keletkezhet jogszabályból, bírósági vagy hatósági határozatból.

A felsorolás itt is példálózó jellegű, lásd: **különösen**. Amikor a felsorolás a különösen szóval kezdődik, ez arra utal, hogy a felsoroltakon túl más eset is előfordulhat. A kötelem keletkezésének leggyakoribb módja a **szerződés**. Ezzel majd jóval részletesebben is foglalkozunk. Előtte azonban nézzük át azokat az egyéb kötelem keletkeztető jogi tényeket, amelyek a felsorolásban szerepelnek.

Károkozás

Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni.

A jogellenes károkozás tehát kötelezettséget, vagyis kötelmet keletkeztet. Fő szabály szerint minden károkozás **jogellenes**, kivéve azt a néhány esetet, amelyet a Ptk. kivétek kötelezettségek. Ez nem példálózó felsorolást jelent, hanem az összes lehetséges kivételt. Ezek a következők:

- **A károsult beleegyezése.**

Orvosi beavatkozások esetén ezért kell aláírnia a betegnek egy nyilatkozatot, amelyben beleegyezik a beavatkozásba. Ezután az esetleges károkozás már nem jogellenes.

Márpedig, ha nem jogellenes a károkozás, akkor **nem is keletkezik belőle** kártérítési kötelezettség.

- **Jogtalan támadás elhárítása**

Ebben az esetben csak a **támadónak okozott kár** és csak addig a mértékig **nem jogellenes**, amíg a szükséges mértéket nem lépi túl. Ha túllépi, abban a mértékben már jogellenes. Ezt a mértéket az adott helyzetben nagyon nehéz megítélni. Abban a mértékben, amelyben a károkozás nem jogellenes, **nem keletkezik belőle** kártérítési kötelezettség.

- **Szükséghelyzet**

Szükséghelyzetben a károkozás ugyan **nem jogellenes**, de mégis kötelezettség **keletkezik belőle**, mégpedig **kártalanítási kötelezettség**. Ez a kötelezettség azért keletkezik, mert a Ptk. kifejezetten kimondja, vagyis ebben az esetben a kötelem a jogszabályból keletkezik.

- **Jogsabály által megengedett magatartás**

Ebben az esetben sem jogellenes a károkozás, de itt is **kártalanítási kötelezettség keletkezik belőle**. Ezt minden esetben az a jogszabály mondja ki, amely megengedettnek nyilvánítja a magatartást. Ilyen például a **kisajátítás**.

Az, hogy a károkozásból kötelem keletkezik, nagyon fontos tény, amivel mindenkinél tisztában kellene lennie. Viszonylag csekély súlyú jogszárművel, apró figyelmetlenséggel nagyon nagy károkat lehet okozni. Az átlagember ilyenkor hajlamos arra, hogy a felelősségeknek a mértékét a cselekménye súlya alapján ítélezze meg, és így nem méri fel, hogy milyen következményei lehetnek a tettének. A jogalkotó igyekszik a különösen veszélyes helyzeteket jogszabályi kötelezettséssel megoldani. Ilyennek tekinthető például a **Kötelező Gépjármű Felelősségbiztosítás**. Képzeli el, hogy egy kis figyelmetlenséget követ el valaki, nem adja meg az elsőbbséget, és totálkárosra tör egy 20 millió Ft értékű vétlen gépjárművet. Ekkor a károkozásból egy 20 millió Ft-os kötelezettsége keletkezik, aminek a megfizetéséért a teljes vagyónál felel. Így könnyen elveszíthetné a lakását és mindenét egy pillanat alatt.

Az ehhez hasonló veszélyes helyzetek elkerülésére a **biztosítási szerződés** a megfelelő védelem.

Kártérítési kötelezettség **csak akkor** keletkezik, **ha bekövetkezett** valamelyen **kár**. Tehát önmagában a jogellenes magatartásból nem következik a kártérítési kötelezettség. A károkozónak a bekövetkezett kár kell megtérítenie. A kár és annak mértékét a károsultnak kell bizonyítania.

Személyiségi jog megsértése

Személyiségi jog vagy más jog megsértése is létrehozhat kötelmet.

Akit személyiségi jogában megsértenek, **sérelemdíjat követelhet** az őt ért nem vagyoni sérelemdírt.

A sérelemdíj megítéléséhez **nem szükséges**, hogy **kár érje** a felet, elég a jogsértés tényének megállapítása. Az utóbbi időben számos ilyen bírósági perről hallhattunk a sajtóból, ahol a jogsértés általában valamelyen sértő nyilatkozat megtételével valósult meg.

Megjegyzés.

Egy sértő nyilatkozat esetén előfordulhat, hogy **becsületsértés** miatt is eljárás indul a nyilatkozó ellen. A becsületsértés egy **bűncselekmény**, és az ezen a címen folyó eljárás egy **büntetőeljárás**. A jogsértés megállapítása és a sérelemdíj iránt folyó eljárás ezzel szemben egy polgári peres eljárás. A kettőnek nincs köze egymáshoz, nem előfeltétele egyik a másiknak. A **büntetőeljárásban** alkalmazott szankció ebben az esetben valószínűleg **pénzbüntetés** lesz, ezt azonban **nem a sértett kapja**, hanem az állam.

Egyoldalú nyilatkozat

Egyoldalú jognyilatkozatból keletkezik kötelem például díjkitűzés, vagy közérdekű célra történő kötelezettségvállalás esetén.

Díjkitűzés:

Ha valaki meghatározott teljesítmény vagy eredmény létrehozójának **nyilvánosan díjat ígér**, a díjat köteles kiszolgáltatni annak, aki a teljesítményt vagy eredményt először létrehozza.

Kötelezettségvállalás közérdekű célra

Ha valaki kötelezettséget vállal arra, hogy általa meghatározott **közérdekű célra** ingyenesen vagyoni szolgáltatást teljesít.

Fontos megjegyezni, hogy az **ajándékozás** nem egyoldalú nyilatkozat, hanem **szerződés**, tehát két- vagy többoldalú jognyilatkozat.

Jogalap nélküli gazdagodás

Aki másnak rovására jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz, **köteles** ezt az előnyt **visszatéríteni**. Ez alapján egy tévedésből kifizetett vagy átutalt összeg bírósági úton is visszakövetelhető, hiszen a jogalap nélküli gazdagodónak visszatérítési kötelezettsége keletkezik.

Fontos **megkülönböztetni** ezt az esetet is az **ajándékozástól**, amely egy szerződés (tehát ebben az esetben a gazdagodásnak van jogalapja), és ajándékozás esetén az ajándékozó nem tévedésből, hanem saját elhatározásából juttatja vagyoni előnyhöz a másik felet.

Megbízás nélküli ügyvitel

Megbízás nélküli ügyvitelről akkor beszélhetünk, ha egy ügyben valaki egy más személy helyett eljár anélkül, hogy erre őt ez a személy megbízta volna, vagy erre egyébként jogosult volna. Tehát a megbízás nélküli ügyvitel lényege, hogy a másik személy **nem bízott meg** erre, de mégis ellátjuk e személy ügyét, beavatkozunk az ügyébe.

Ebben az esetben egy kötelem keletkezik, amelynek alapján a **beavatkozó az ügyet úgy köteles ellátni**, ahogyan azt annak érdeke és feltehető akarata megkívánja, akinek a javára beavatkozott.

A más ügyébe jogosultság nélkül való beavatkozást akkor kell **helyéervalónak** tekinteni, ha megfelel a másik feltehető érdekének és akaratának, különösen, ha a beavatkozás őt károsodástól óvja meg.

Ha a megbízás nélküli ügyvivő beavatkozása helyéervaló volt, őt a **megbízott jogai illetik**, függetlenül attól, hogy beavatkozása sikerrel járt-e.

Ebben az esetben tehát egy olyan kötelem keletkezik, amely lényegében megegyezik egy **megbízási szerződés** alapján létrejött kötelemmel.

Példa:

Megbízás nélküli ügyvitel keletkezik, ha egy jogviszony megszűnik a két fél között, de a korábbi jogviszonnyal kapcsolatos dolog annak a félnek a birtokában marad, aki ezt a korábban fennállt jogviszony alapján használta. Például a tulajdonos nem viszi el a bérletől a gépet. Mivel a jogviszony már megszűnt, most már a korábbi bérőnek nincs sem jogosultsága, sem kötelessége arra, hogy a gépet használja, de a megbízás nélküli ügyvitel szabályai szerint köteles az állagmegóvásról gondoskodni. Nem teheti tehát ki az utcára vagy az esőre, ahol az tönkre lehet. Cserébe viszont olyan díjra tarthat igényt, mintha megbízási szerződés alapján látná el a feladatot.

Utaló magatartás

A bíróság a kárnak egészben vagy részben való megtérítésére kötelezheti azt, akinek szándékos magatartása más **jóhiszemű** személyt alapos okkal olyan magatartásra indított, amelyből őt **önhibáján kívül károsodás** érte. Szokás ezt **bíztatási kárnak** is nevezni.

Példák:

Ha a **házassági ígéret** komoly, a házasságkötés előkészítése körében vállalt költségek megtérítését az esküvő elmaradása esetén alappal lehet kérni.

A munkavállalonak **új munkaviszony** létrehozatalát **ígéri**, a munkavállaló korábbi munkaviszonyát megszünteti, de az új munkaviszonyt vele nem hozzák létre.

A megrendelő utasítja a tervezőt, hogy a terv kapcsán egyeztessen a kivitelezővel, mely felhívásra a tervező eljár, költségeket visel, végül azonban a **megrendelő visszavonja** a **megrendelést**.

Értékpapír

Az értékpapírt vagy írásban, **okiratként** (nem elektronikus formában) állítják ki, vagy pedig **elektronikus formában** rögzítik és értékpapírszámlán tartják nyilván.

Az okiratot valamely jogviszony kötelezettsége **egyoldalú nyilatkozataként állítja ki**. Az okirat (illetve az elektronikus úton rögzített nyilatkozat) tartalmazza annak a jognak a leírását, aminek a gyakorlását az értékpapír kiállítója lehetővé teszi, s annak a szolgáltatásnak a meghatározását, aminek teljesítésére az értékpapír kötelezettséget vállal.

Az értékpapírban rögzített jog gyakorlása vagy követelés érvényesítése, továbbá a jog vagy követelés átruházása kizárolag az értékpapír által lehetséges.

Az értékpapír átruházható.

A kötelezettség tehát az értékpapírban rögzül, a jogosultság az értékpapír által érvényesíthető, és így nagyon szoros kapcsolat alakul ki az értékpapír és a benne foglalt jog között. Ezáltal e jog könnyen és gyorsan mobilizálható az értékpapír átruházásával. Akinek a birtokában van az értékpapír, az lesz a jogosult.

Az értékpapírok különféle tartalmú jogokat, illetve kötelezettségeket foglalnak magukban. A dologi jogi papírok tulajdonjogot, zálogjogot testesítenek meg anélkül, hogy az áru átadására volna szükség (pl. közraktári jegy). A kötelmi jogi papírok mögött követelés, rendszerint hitelviszony áll. Ide tartozik mások mellett a váltó, a csekk, a kötvény. A tagsági jogokat megtestesítő papírok legtöbbször pénzösszeg megfizetése ellenében az értékpapír birtokosának vagyoni és más jogokat biztosítanak (pl. részvény). Vannak emellett további, a fenti kategóriák egyikébe sem sorolható értékpapírok, pl. befektetési jegy.

Az eddigiekben áttekintettük azokat a legfontosabb jogi tényeket (a szerződés kivételével), amelyek kötelmet keletkeztetnek. Most felsoroljuk a kötelem megszűnésének eseteit.

A kötelem megszűnésének legfontosabb esetei:

A kötelem megszűnik a szolgáltatás teljesítésével, a kötelezettség vagy a jogosult halálával (jogutód nélküli megszűnésével), a felek megállapodásával.

Fontos megjegyezni, hogy ha a jogalanyok személye megváltozik a kötelemben (pl. engedményezés, tartozásátvállalás), attól a kötelem nem szűnik meg.

A jognyilatkozat

A kötelmek létrehozása és megszüntetése során a felek kifejezik erre irányuló szándékukat, amit jognyilatkozat formájában tesznek meg.

A jognyilatkozat joghatás kiváltására irányuló akaratnyilatkozat.

A jognyilatkozat alakisága

Jognyilatkozat szóban, írásban vagy ráutaló magatartással tehető. A jognyilatkozat akkor minősül írásba foglaltnak, ha jognyilatkozatát a nyilatkozó fél aláírta. Mivel a legfontosabb kötelem keletkeztető jogi tény a szerződés is jognyilatkozat, így szerződést is lehet a fenti formák bármelyikében kötni (szóban, írásban, ráutaló magatartással). Ráutaló magatartás például, ha igénybe veszünk valamilyen szolgáltatást, anélkül, hogy erről előtte szóban vagy írásban megállapodást kötöttünk volna. (Felszállunk a villamosra és utazunk vele.)

A jognyilatkozatok megtételére sok esetben jogszabály meghatározott formát ír elő, pl. írásban, teljes bizonyító erejű magánokiratban, ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban, közokiratban. Ilyen esetekben a jognyilatkozat csak a megadott formában érvényes.

Okiratok fajtái

Az okirat – kiállítója szerint – lehet közokirat vagy magánokirat.

Az okirat bizonyító ereje szerint lehet teljes bizonyító erejű vagy egyszerű.

Közokirat:

Az olyan papír alapú vagy elektronikus okirat, amelyet bíróság, közjegyző vagy más hatóság, illetve közigazgatási szerv ügykörén belül, a megszabott alakban állított ki.

A közokiratba foglalt tényeket a bíróság (vagy más hatóság) hivatalból igaznak fogadja el. Ellenbizonításnak csak nagyon korlátozott módon van helye.

Példák közokiratra: útlevél, vezetői engedély, egyetemi diploma

Teljes bizonyító erejű magánokirat:

A magánokirat teljes bizonyító erejű, ha az alábbiak közül valamelyik teljesül:

(nem teljes a felsorolás)

- A kiállító az okiratot saját kezűleg írta és aláírta;
- Két tanú az okiraton aláírásával igazolja, hogy a kiállító az okiratot előttük írta alá vagy azt a saját aláírásának ismerte el. (Az okiraton a tanúk lakóhelyét is fel kell tüntetni);
- a kiállító aláírása az okiraton bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesítve van;
- Ügyvéd (jogtanácsos) az általa készített okirat szabályszerű ellenjegyzésével bizonyítja, hogy a kiállító az okiratot előtte írta alá.

A teljes bizonyító erejű magánokirat valóságtartalmát vélemezni kell, vagyis az ellenkező bizonyításáig valónak kell elfogadni. A bíróság nem mérlegeli és nem is vizsgálja az ilyen okiratok valóságtartalmát az ellenérdekű fél sikeres bizonyításáig.

Egyszerű magánokirat

Minden egyéb magánokirat egyszerű magánokiratnak minősül. Az ilyen okiratban foglaltak valóságtartalmának elfogadása bírói mérlegelés körébe tartozik.

Példák

Jogsabály által előírt kötelező alakiság néhány esete:

Gazdasági társaság létesítő okiratát közjegyzői okiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni.

Házastársak egymás közötti egyes szerződéseit akkor érvényesek, ha közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalták.

Tulajdonjog bejegyzésének az ingatlan-nyilvántartásba csak közokirat vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokirat alapján van helye.

A képviselet

Képviseletről akkor beszélünk, ha a jognyilatkozatot nem személyesen teszi meg valaki, hanem más személy útján. (Jogi személy jognyilatkozatot csak képviselője útján tud tenni.)

Általános szabály az, hogy képviseletnek bármilyen jognyilatkozat esetében helye van. Vannak olyan kivételes esetek, amikor azonban a törvény kifejezetten kimondja, hogy adott jognyilatkozat csak személyesen tehető. Ilyen például a végrendelet. Képviselő jogi személy is lehet, pl. ügyvédi iroda. Ilyenkor a képviseleti jogkörben a jogi személy szervezeti képviselője járhat el.

A képviselő által megtett jognyilatkozat közvetlenül a képviseltet jogosítja és kötelezi.

Ha valaki a képviseleti jogkörét túllépi (olyan jognyilatkozatot tesz a képviselt nevében, amire nem terjedt ki a jogköre), azt álképviselőnek nevezzük.

Ha a képviselt utólag jóváhagyja az álképviselő által tett nyilatkozatot, akkor az kiváltja a joghatásokat, ha nem hagyja jóvá, akkor úgy kell tekinteni, mintha a jognyilatkozat nem

történt volna meg. A harmadik személyek irányában az ebből eredő kárért az álképviselő felel. Ha rosszhiszemű volt (tudta, vagy tudnia kellett, hogy képviseleti jogkörét túllépi), akkor teljes kártérítéssel tartozik.

A képviseleti jog jogszabályon, bírósági vagy hatósági határozaton, létesítő okiraton vagy meghatalmazáson alapulhat.

Jogszabályon alapul például a cselekvőképtelen kiskorú törvényes képviselőjének (szülő) képviseleti joga. Hatósági **határozaton** alapul a képviseleti jog, ha a gyámhatóság gyámot rendel a kiskorú részére. **Létesítő okiraton** alapul a jogi személyek vezető tisztségviselőjének képviseleti joga.

A meghatalmazás képviseleti jogot létesítő **egyoldalú jognyilatkozat**. A meghatalmazáshoz olyan alakszerűségek szükségesek, amilyeneket jogszabály a meghatalmazás alapján megtehető jognyilatkozatra előír.

A meghatalmazás visszavonásig érvényes.

Példa

Ügyvédi meghatalmazás alapján képviselheti az ügyvéd az ügyfelét egy bírósági eljárásban.

Bírósági úton nem érvényesíthető követelések

Fő szabály szerint a kötelemből eredő követelések állami kényszerrel, bírósági úton is érvényesíthetők. Van két kivétel e szabály alól: az **elévülés** és az úgynévezett **természetes kötelmek** (naturalis obligatio).

Az elévülés

A követelések **öt év** alatt évülnek el. (fő szabály, ha a törvény eltérően nem rendelkezik)

Az elévtült követelést bírósági eljárásban nem lehet érvényesíteni. Az ellenérdekű felnök hivatkoznia kell az elévülésre, azt a bíróság nem hivatalból állapítja meg.

Az elévülés **kezdő időpontja**, amikor a követelés esedékessé válik (fizetési határidő, teljesítési határidő).

Az elévülést **megszakítja**:

- A tartozás elismerése
- Az egyezség,
- A követelés bírósági eljárásban való érvényesítése.

Az elévülés megszakításától az elévülés újból kezdődik.

A **tulajdonjogi igények nem évülnek el**, tehát az ilyen igény érvényesítésére irányuló per határidő nélkül megindítható. Ha azonban az a dolog, amelyre a tulajdoni igényt alapozzák, már nincs meg, a dologi jogi igényt kötelmi jellegű igény váltja fel, amelyre a rendes (ötéves) elévülés szabályai vonatkoznak.

Az elévülés **nyugszik** (nem következik be), ha a jogosult a követelését menthető okból nem tudja érvényesíteni.

A tartozás elismerése

Ha a kötelezet a tartozását elismeri, ez leveszi a bizonyítási terhet a másik félről. Vagyis ezután, már a kötelezetnek kell bizonyítania, hogy a tartozása nem, vagy nem olyan

összegben áll fenn. A másik fél bizonyítását a tartozáselismerő nyilatkozat bemutatása pótolja. A tartozás elismerés jogkövetkezménye tehát, hogy megfordul a bizonyítási teher.

Természetes kötelmek

Bírósági eljárásban nem lehet érvényesíteni a játékból vagy fogadásból eredő követelést (kivéve, ha hatósági engedély alapján bonyolítják).

A bírósági eljárásban nem érvényesíthető követelés (elévült követelés, természetes kötelmek) önkéntes teljesítését nem lehet visszakövetelni. Ez azt jelenti, hogy a teljesített szolgáltatás jogalap nélküli gazdagodás címén nem követelhető vissza.

Többalanyú kötelmek

Egy kötelemben a legtipikusabb pozíciók a kötelezettség és a jogosult. Vannak olyan többoldalú kötelmek, amelyekben több különböző pozíció is előfordul (pl. biztosítási szerződés: szerződő, biztosító, kedvezményezett). Az alanyok ugyanabban a pozícióban, időben egymás után is válthatják egymást (jogutótlás, öröklés, engedményezés, tartozásátvállalás), de előfordulhat, hogy ugyanabban a pozícióban egy időben szerepel több alany (osztott követelés, illetve tartozás, együttes vagy egyetemleges követelés, illetve tartozás).

A kötelmek teljesítése

A teljesítés általános szabálya:

A szolgáltatást a kötelem **tartalmának megfelelően** kell teljesíteni.

A teljesítésre vonatkozó további részletes szabályokat is megadja a Ptk. például a teljesítés idejére (lehet-e idő előtt teljesíteni és mely esetekben), teljesítés helyére (fő szabály a kötelezettség lakóhelye/telephelye) vonatkozó szabályokat, továbbá a pénzteljesítésre, a kamatra vonatkozó szabályokat.

A teljesítés speciális esetei a beszámítás és a bírósági (közjegyzői) letét.

A beszámítás

A kötelezettség a pénztartozását úgy is teljesítheti, hogy a jogosulttal szemben fennálló lejárt pénzkövetelését a jogosulhoz intézett nyilatkozattal a pénztartozásába beszámítja. Vagyis, ha a másik fél is tartozik neki, akkor ennyivel kevesebbet kell fizetnie.

Ehhez nem szükséges a jogosult beleegyezése.

A beszámítás feltételei:

- **ugyanannak a két félnek** kell követelést támasztania egymással szemben
- az ellenkövetelésnek is **lejártnak kell lennie** (vagyis, ha a másik fél tartozása még nem esedékes, akkor nem lehet beszámítani)

Korlátozások: nincs helye beszámításnak tartásdíjjal szemben, szándékos károkozásból adódó kötelezettséggel szemben.

Bírósági letét

Teljesítés céljából pénzt, értékpapírt és okiratot lehet bírósági letétbe helyezni, ha a jogosult személye nem megállapítható, a jogosult nem található vagy a teljesítést nem fogadja el.

A letétet a bíróság a jogosultnak adhatja ki.

Harmadik személy részéről történő teljesítés

A jogosult a teljesítést **harmadik személytől** is **köteles elfogadni**, ha a szolgáltatás nincs személyhez kötve. A zálogkötelezet ilyen módon elkerülheti, hogy a zálogjogosult a zálogtárgy értékesítésével keressen kielégítést, ha a személyes kötelezet nem teljesít.

9. Szerződések

A Szerződés

A szerződés a legfontosabb és leggyakoribb kötelelem keletkeztető jogi tény.

A szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, amelyből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére.

A szerződés tehát egy olyan jognyilatkozat, amelyből kötelelem keletkezik. Két nagyon fontos jellemzője van ennek a jognyilatkozatnak, a kölcsönösségi és az egybehangzóság. A szerződésben részt vevő valamennyi felnök jognyilatkozatot kell tennie (kölcsönösségi) és a szerződéses akaratnak ugyanarra kell irányulnia (egybehangzó). Ha eltérés van a felek akarata között, akkor nem jön létre szerződés.

A szerződési jog legfontosabb alapelvei a szerződési szabadság elve, a visszterhesség vélelme és az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség.

A szerződési szabadság elve

A felek szabadon köthetnek szerződést, és szabadon választhatják meg a másik szerződő felet. A felek szabadon állapíthatják meg a szerződés tartalmát. (Kivéve, ha a törvény ezt tiltja.) A felek tehát szabadon eldönthetik, hogy akarnak-e szerződést kötni, kivel akarnak és milyen tartalommal. Az elv korlátját jelenthetik a szerződéskötési kötelezettség esetei, lásd később.

A visszterhesség vélelme

A szerződésben kikötött szolgáltatásért – ha a szerződésből más nem következik – ellenszolgáltatás jár. A szerződésből nyilvánvalóan más következik, ha az egyik felet az ajándékozás szándéka vezéri. Ennek hiányában a szolgáltatás és ellenszolgáltatás értékének közel azonosnak kell lennie. Ha ez nem teljesül, a szerződés feltűnő értékaránytalanság miatt megtámadhatóvá válik.

Együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

A felek a szerződés teljes tartama alatt (a kezdeti tárgyalásoktól a megszűnésig) kötelesek egymással együttműködni és tájékoztatni egymást a szerződést érintő lényeges körülményekről.

Ez egy nagyon fontos általános, minden szerződésre vonatkozó kötelezettség, amelynek nem teljesítése esetén a szerződésszegést is megállapíthatja a bíróság, annak minden jogkövetkezményével együtt.

A szerződés létrejöttéhez a feleknek a lényeges kérdésekben való megállapodása szükséges. (Bármelyik fél jelezheti, hogy bizonyos kérdéseket ő lényegesnek tekint, és ezekre vonatkozó megállapodás hiányában nem kíván szerződést kötni.)

Ha a felek szerződési nyilatkozatai között lényeges kérdésben eltérés van, a szerződés nem jön létre. Nem kell a feleknek megállapodniuk olyan kérdésben, amelyet jogszabály rendez.

Ajánlat és annak elfogadása

A jognyilatkozatot nem kell azonos időben megtennie a feleknek. Sok esetben a szerződés úgy jön létre, hogy az egyik fél ajánlatot tesz, a másik fél pedig azt elfogadja.

Az ajánlat a szerződés megkötésére irányuló szándékot egyértelműen kifejező és a lényeges kérdésekre kiterjedő jognyilatkozat. Aki ajánlatot tesz, az ajánlatához kötve van. Az ajánlati kötöttség idejét az ajánlattevő meghatározhatja.

Ha a másik fél az ajánlatot az ajánlati kötöttség ideje alatt elfogadja, a szerződés létrejön.

Az ajánlat visszavonható addig, amíg a másik fél elfogadó nyilatkozatot nem tett.

Ha eltérő tartalommal fogadja el, azt új ajánlatnak kell tekinteni.

Ha késve fogadja el, akkor a szerződés nem jön létre.

Szerződéskötési kötelezettség

Előfordulhat, hogy a feleket (vagy egyik felet) szerződéskötési kötelezettség terheli. Ilyen kötelezettség keletkezhet jogszabályból, vagy a felek akaratából.

Jogszabályból keletkezik például egyes közszolgáltatások igénybevételi lehetőségének érdekében, és ez esetben a szerződéskötési kötelezettség a szolgáltatót terheli.

A felek akaratából keletkezik előszerződés esetén.

Előszerződés esetén a felek abban állapodnak meg, hogy későbbi időpontban egymással szerződést kötnek, és megállapítják e szerződés lényeges feltételeit.

Mindkét fenti esetben a bíróság létrehozhatja a szerződést az egyik fél kérelmére.

Egy további eset a szerződéskötési kötelezettségre a versenyeztetési eljárás.

Ha a fél olyan ajánlati felhívást tesz, amelyben több személytől kéri ajánlat benyújtását, azzal, hogy a beérkezett ajánlatok közül a felhívásban foglaltaknak megfelelő, legkedvezőbb ajánlatot benyújtó ajánlattevővel köti meg a szerződést, a felhívást tevő felet szerződéskötési kötelezettség terheli. A szerződés megkötését a felhívást tevő akkor tagadhatja meg, ha a felhívásban ezt a jogot kikötötte.

Általános szerződési feltételek (ÁSZF)

Szerződés létrejöhet úgy is, hogy az egyik fél általános szerződési feltételek formájában állapítja meg a szerződés egyes részeinek tartalmát. Ilyennek minősül az a szerződési feltétel, amelyet az egyik fél egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül előre meghatározott. Ilyen általános szerződési feltételeket szoktak a bankok, biztosítók és egyéb üzleti szereplők alkalmazni, ha nagyszámú ügyféllel kötnek szerződést. Az ilyen feltételek akkor válnak a szerződés részévé, ha a másik fél azt előzetesen megismerhette és elfogadta.

Fogyasztói szerződés

Fogyasztói szerződésnek minősül a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződés. Fogyasztó az üzleti tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy, a vállalkozás pedig az üzleti tevékenysége körén belül eljáró személy. Az ilyen szerződésekben a fogyasztót általában többlet jogok és többlet védelem illeti meg.

Távollévők között kötött szerződés

Ez olyan fogyasztói szerződés, amelynek megkötése során a felek kizárálag távkommunikációt alkalmazznak. Ilyen például a telefon, vagy az internetes felület. Ilyen szerződések esetén a fogyasztót tizennégy napon belül indoklás nélküli elállási jog illeti meg. A fogyasztó csak a termék visszaküldésének költségét viseli. Az elállási jog alól vannak kivételek, pl. romlandó áru, egyedi termék stb.

Szerződéskötés elektronikus úton

Ez azokat az eseteket jelenti, amikor egy honlapon online módon „kattintással” kötjük meg a szerződést. Ilyenkor az elektronikus utat biztosító felet szigorú **tájékoztatási kötelezettségek** terhelik a szerződéskötés technikai lépéseiről, a tévesen bevitt adatok javításának lehetőségéről, az esetleges általános szerződési feltételekről stb. Ha e kötelezettségeknek nem tesz eleget, a szerződés vagy nem jön létre, vagy egyes esetekben megtámadhatóvá válik.

A szerződés érvénytelensége

Az érvénytelenségnek két formájával találkozhatunk a polgári jogban, az egyik a **semmisség**, amely a törvény erejénél fogva érvénytelenséghez vezet. Ez esetben külön eljárásra nincs szükség, a szerződés semmisségét a bíróság hivatalból észleli. A semmisség jogkövetkezményeinek alkalmazását azonban az arra hivatkozó félnek kérnie kell. A másik, a **megtámadhatóság** az érvénytelenség feltételes formája, amely esetén a szerződés a sikeres megtámadás következtében válik érvénytelenné.

Megtámadásra a sérelmet szennedett fél és az jogosult, akinek a megtámadáshoz jogi érdeke fűződik. A megtámadási jog a szerződés megkötésétől számított **egyéves határidőn** belül a másik félhez intézett jognyilatkozattal vagy közvetlenül bíróság előtti érvényesítéssel gyakorolható.

Az érvénytelenséget mindig a szerződésnek valamilyen hibája okozza. A **hiba** lehet a szerződéses **akaratban**, a **jognyilatkozatban**, vagy a szerződéssel elérni kívánt **joghatásban**.

A szerződési akarat hibája

- **Tévedés:** Aki a szerződés megkötésekor valamely lényeges körülmény tekintetében tévedésben volt, a szerződési jognyilatkozatát **megtámadhatja**, ha tévedését a másik fél okozta vagy felismerhette. Fontos, hogy a tévedés:
 - **lényeges** körülményre vonatkozzon
 - **a másik fél okozza** vagy **felismerje**
 - a szerződés **megkötésekor** álljon fenn.
- **Megtévesztés:** Akit a másik fél **szándékos** magatartásával tévedésbe ejt vagy tévedésben tart, a megtévesztés hatására tett szerződési jognyilatkozatát **megtámadhatja**.
Ez esetben a tévedés:
 - **a másik féltől** származik
 - **szándékos** magatartás okozzaErre az eset valósul meg, ha a fél nem tesz eleget **tájékoztatási kötelezettségének** és szándékosa eltitkolja a dolog rejtett hibáját.
- **Jogellenes fenyegetés:** Akit a másik fél jogellenes fenyegetéssel vett rá a szerződés megkötésére, a szerződési jognyilatkozatát **megtámadhatja**.

A jognyilatkozat alaki hibája

Ha jogszabály a szerződés megkötését meghatározott formában írja elő, a szerződés csak abban a formában érvényes. Ettől **eltérő formában** megkötött szerződés **semmis**.

A célzott joghatás hibája

- **Tilos szerződés:** **Semmis** az a szerződés, amely jogszabályba ütközik, vagy amelyet jogszabály megkerülésével kötöttek.

- **Jó erkölcsbe ütköző szerződés:** Semmis az a szerződés, amely nyilvánvalóan a jó erkölcsbe ütközik.
- **Példák:** **piramisjáték** szervezése, **tartási** szerződések, **ajándékozási** szerződések, „**sikerdíj**” egyes szerződésekben, **közvagyon** tulajdonjogának kirívóan alacsony áron történő megszerzése.
- **Uzsorás szerződés:** Ha a szerződő fél a szerződés megkötésekor a másik fél **helyzetének kihasználásával** feltűnően aránytalan előnyt kötött ki, a szerződés semmis.
- **Feltűnő értékaránytalanság:** Ha a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás értéke között a szerződés megkötésének időpontjában feltűnően nagy az aránytalanság, a sérelmet szenvedett fél a szerződést **megtámadhatja**. Ezt csak **visszterhes** szerződéseknél lehet alkalmazni, ajándékozási szerződések esetén nem. Ha bizonytalansági vagy **kockázati tényezők** szerepelnek a szerződésben, akkor sem állapítják meg a feltűnő értékaránytalanságot.
- **Lehetetlen szerződés:** A lehetetlen szolgáltatásra irányuló szerződés **semmis**.

További érvénytelenségi okok, amelyek a „gyengébb” fél érdekeit védi:

Fogyasztói jogot csorbító feltétel: semmis

Fogyasztó joglemondó nyilatkozata: semmis

Tisztességtelen általános szerződési feltétel: megtámadható

Fogyasztói szerződésben a tisztességtelen szerződési feltétel: semmis

Az érvénytelenség jogkövetkezményei

Érvénytelen szerződésre jogosultságot alapítani és a szerződés **teljesítését követelni** nem lehet.

A jogkövetkezményeket kérelemre (és nem hivatalból) alkalmazza a bíróság.

A jogkövetkezmények a következők lehetnek:

- érvényessé válás a felek akaratából
- a bíróság általi érvényessé nyilvánítás visszamenőleges hatállyal
- eredeti állapot helyreállítása
- az alaptalan gazdagodás megtérítése

A szerződés **érvényessé válhat** a **felek akaratából**, ha az érvénytelenségi okot utóbb kiküszöbölik. (A felek megfelelő formában ismét megkötik a szerződést.)

A **bíróság érvényessé nyilváníthatja**, ha az érvénytelenség oka kiküszöbölhető vagy utóbb megszűnt. (Megváltozik egy jogszabály, és most már nem tilos a szerződés.)

Eredeti állapot helyreállítása

Érvénytelen szerződés esetén bármelyik fél kérheti a nyújtott szolgáltatás természetbeni visszatérítését, ha maga is természetben visszatéríti a számára nyújtott szolgáltatást.

Ha az eredeti állapotot helyreállítani nem lehet, a bíróság pénbeli **megtérítést** rendelhet el.

A hatálytalan szerződés

A hatálytalan szerződés **érvényes, ám joghatás kiváltására** még vagy már **nem alkalmas**, illetőleg meghatározott személy vonatkozásában nem fejt ki joghatást. Ez úgy fordulhat elő, hogy például a felek a szerződés hatályának beálltát (vagy éppen megszűnését) bizonytalan

jövőbeli eseménytől tették függővé és az esemény még nem következett be (vagy már bekövetkezett).

Hatálytalan szerződés alapján a teljesítés nem követelhető.

Speciális esetet jelent a **relatív hatálytalanság**, ami azt jelenti, hogy bizonyos személy vonatkozásában hatálytalan a szerződés. Ilyenkor e meghatározott személlyel szemben nem lehet a szerződésre hivatkozni. Ennek legtipikusabb példája az úgynevezett **fedezetelvonó szerződés**. Ilyennek minősül a szerződés, ha azzal harmadik személy kielégítési alapját vonták el és a szerződés alapján **szerző fél rosszhiszemű** volt (vagyis tudott a fedezet elvonási szándékról) vagy a szerződés által **ingyenes előnyhöz** jutott.

Példa: Ha valakit valamelyen kötelezettség terhel egy harmadik fél irányában (dolog kiadása, tulajdonjog átruházása, pénz fizetése stb.), és azért, hogy ezt a kötelezettséget ne kelljen teljesítenie, egy másik szerződéssel gyorsan eladja vagy elajándékozza azt a vagyont, amiből a harmadik fél kielégítést kaphatna.

A relatív hatálytalanság jogkövetkezménye, hogy a harmadik féllel szemben nem lehet erre a szerződésre hivatkozni, vagyis a harmadik fél kérheti a bíróságtól, hogy az kötelezze a (fedezetelvonó szerződés alapján) szerző felet annak tűrésére, hogy a vagyontárgyból a követelését végrehajtás útján kielégítsék.

A szerződésszegés

A szerződésszegés szabályainak ismerete rendkívül fontos, hiszen a legtöbb jogvita a szerződés nem megfelelő teljesítéséből adódik.

A szerződés megszegését jelenti **bármely kötelezettség** szerződésszerű teljesítésének elmaradása.

Mit tehet a sérelmet szenvedett fél?

- Jogsult a szolgáltatás teljesítésének **követelésére**. Ez azt jelenti, hogy akár bírósági úton is lehet követelni, hogy a kötelezett teljesítse a szerződésben vállalt kötelezettségét. (Kivéve, ha ez lehetetlen, vagy a teljesítéssel elért előnyhöz képest aránytalan terhet jelentene a kötelezett számára.)
- Ha a szerződés teljesítéséhez fűződő érdeke megszűnt, **elállhat** a szerződéstől (vagy **felmondhatja** azt). Az érdekműlást a felnök bizonyítania kell. Akkor mondhatja fel, ha az eredeti helyzetet nem lehet visszaállítani, mivel az **elállás visszaható hatályú**, és ez esetben az eredeti helyzetet vissza kellene állítani.
- Saját szolgáltatását **visszatarthatja**. A visszatartásra jogosult fél elállhat (vagy felmondhatja a szerződést), ha a másik fél megfelelő **határidő** kitűzése után sem orvosolta a szerződésszegést.
- Elállása esetén **fedezioni szerződést** köthet, amivel az eredeti szerződésben meghiúsult szolgáltatást biztosítja a maga számára, és követelheti az ebből adódó költségei megtérítését.
- Meghatározott feltételek mellett **kártérítést** követelhet.

Felelősség a szerződésszegéssel okozott károkért

Aki a szerződés megszegésével a másik felnök kárt okoz, köteles azt **megtéríteni**. (ezt hívjuk **kontraktuális kárfelkelősségnak**) **Mentesül** a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést **ellenőrzési körén kívül eső**, a szerződéskötés időpontjában **előre nem látható** körülmény okozta, és **nem volt elvárható**, hogy a körülményt **elkerülje**, vagy a kárt elhárítsa.

Itt tehát szigorúbbak a kimentés feltételei, mint a szerződésen kívül okozott kár esetén, mert nem elegendő a mentesüléshez, hogy a szerződésszegő fél úgy járt el, ahogy az adott helyzetben elvárható. Az általános (úgynevezett **deliktuális**) kárfelelősség esetén a felek között nincs jogviszony, aki tehát elvárható módon jár el, az nem jogellenesen jár el, ez pedig elég a mentesüléshez. Aki viszont szerződésben önként vállal valamilyen kötelezettséget, az nem mentheti ki magát azzal, hogy ő minden megtett (elvárható módon járt el), hiszen a másik fél jogos ügyleti elvárasai meghiúsultak. A kimentéshez tehát a következő **3 feltétel együttes megléte** szükséges, amit a szerződésszegőnek kell bizonyítania:

1. ellenőrzési körén kívül eső
2. szerződéskötéskor előre nem látható körülmény
3. nem volt elvárható, hogy elkerülje

A kártérítés mértéke

- Kártérítés címén meg kell térieni a **szolgáltatás** tárgyában keletkezett kárt.
- A jogosult vagyonában keletkezett **egyéb károk**at és az **elmaradt hasznót** olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben az a szerződés megkötésének időpontjában **előre látható volt**. (ez utóbbit nevezzük **előreláthatósági klauzulának**) Ha a szerződő fél az általa látott, de a másik fél által nem ismert kockázatokról nem ad tájékoztatást, a bekövetkező kárt neki kell viselnie. (Együttműködési és tájékoztatási kötelezettség!!!)
- **Szándékos** szerződésszegés esetén a jogosult **teljes kárát** meg kell térieni.

A felelősség korlátozása vagy kizárása

A felek a megállapodásukban kisebb vagy nagyobb felelősséget is vállalhatnak, mint amennyit a jogszabály előír, sőt **felelősségüket teljesen ki is zárhatják**.

A **szándékosan okozott** szerződésszegésért való felelősség korlátozása azonban **semmis**.

A fenti általános rendelkezéseken túl, a szerződésszegés egyes eseteire további speciális jogkövetkezmények alkalmazhatók.

A szerződésszegés nevesített fő esetei a következők:

Késedelem, **hibás teljesítés**, **lehetetlenülés** (lehetetlenné válás), **a teljesítés megtagadása**.

Általános követelmény, hogy a szerződésszegés jogkövetkezményeinek súlyossága **álljon arányban** az okozott érdeksérelemmel. Ez azt jelenti, hogy a jogosult nem alkalmazhat (nem követelhet) olyan jogkövetkezményt, amely az érdeksérelemnél jóval nagyobb terhet ró a szerződésszegőre.

A szerződésszegés egyes nevesített esetei

Késedelem

A kötelezettség késedelme esetén a jogosult továbbra is **követelheti a teljesítést** vagy **érdekműlás** esetén **elállhat**. Az érdekműlást a jogosultnak kell bizonyítania. Ha nem tudja bizonyítani, akkor nem állhat el, csak a teljesítést követelheti továbbra is.

A **jogosult is késedelembe eshet**, ha a szolgáltatás tárgyát nem veszi át. Ilyen esetben a kárveszély átszáll a jogosultra, vagyis a senki másra nem hárítható kárt neki kell viselnie még akkor is, ha a dolog nincs a birtokában.

Hibás teljesítés

Ez a szerződésszegés nevesített esetei közül a legfontosabb, amellyel kapcsolatban számos jogintézményt (**kellékszavatosság**, **termékszavatosság**, **jótállás**) vezet be a törvény.

A teljesítés hibás, ha a szolgáltatás a **teljesítés időpontjában nem felel meg** a szerződésben vagy jogszabályban megállapított követelményeknek. Ilyen esetben a jogosult **szavatossági** (úgynevezett kellékszavatossági) jogokat érvényesíthat. A szavatossági joga alapján a jogosult választása alapján **kijavítást, kicserélést, árleszállítást** kérhet, vagy **elállhat**. Az elállást csak végső esetben választhatja, ha a megelőzőket a másik fél nem teljesíti. A kellékszavatossági igény csak akkor érvényesíthető, ha a szolgáltatás már a **teljesítéskor hibás**, illetve a hiba oka már a teljesítéskor fennállt. Ezt a **jogosultnak kell bizonyítania**.

Fogyasztói szerződésben vélemezni kell, hogy a **6 hónapon belül** felismert hiba már a teljesítéskor megvolt. A vélelem megdönthető, de a bizonyítás terhét a vállalkozásra helyezi, vagyis neki kell bizonyítania, hogy a hiba a teljesítéskor nem állt még fenn.

A **kellékszavatossági igények 1 év** alatt, **fogyasztói szerződés** esetén **2 év** alatt élévülnek. Ez azt jelenti, hogy az élévülés után bíróság előtt már nem lehet az igényeket érvényesíteni.

Termékszavatosság: A **termékszavatosság** fogyasztói szerződés esetén lehetővé teszi, hogy a **fogyasztó** a termék hibája esetén közvetlenül a **gyártóval** vagy a forgalmazóval **szemben** érvényesítsen egyes jogokat, annak ellenére, hogy ő az eladóval áll szerződéses jogviszonyban. A termékszavatosság vállalkozás által forgalomba hozott termékekre terjed ki. Termékszavatossági joga alapján a fogyasztó elsősorban **kijavítást**, másodsorban **kicserélést** kérhet a gyártótól (vagy forgalmazótól). Termékszavatosság esetén **fogalmilag kizárt az elállás**, mivel a fogyasztó és a gyártó között nincs semmilyen szerződés, amit az elállás megszüntethetne. A termékszavatossági és kellékszavatossági igények egyszerre nem érvényesíthetők, a fogyasztó választhat, hogy melyik igényt érvényesíti.

Jótállás: A jótállás keletkezhet a **felek megállapodása** alapján (önként vállalt jótállás), **vagy jogszabály** előírása alapján (kötelező jótállás). A köznyelvben elterjedt „**garancia**” szóhasználatot valójában jótállásként kell értelmezni. A jótállás időtartama alatt a jótállásra kötelezettség helytállni a hibás teljesítésért. Mentesül, ha bizonyítja, hogy a hiba oka a teljesítés után keletkezett. A jótállás alapján érvényesíthető jogokat a vállalt jótállási nyilatkozat vagy a jogszabály határozza meg. Ezek hiányában az érvényesíthető jogok megegyeznek a szavatossági jogokkal.

A **kötelező jótállás** legfontosabb esetei:

Egyes tartós fogyasztási cikkek esetén a kötelező jótállás időtartama 1 év.

Újonnan épített lakásra és egyes berendezéseire a jótállás időtartama 3 év.

Egyes javító- karbantartó szolgáltatásokra (bruttó 20.000 Ft felett) 6 hónap.

Az esetek nagy részében a gyártó vagy a forgalmazó a kötelező jótállásnál jóval hosszabb jótállási időt vállal reklám célból.

A teljesítés lehetetlenne válása

Ha a teljesítés lehetetlenne vált, a **szerződés megszűnik**. Erre csak a szerződés megkötése után bekövetkezett okból kerülhet sor. Ha már a szerződés megkötésekor is fennállt az ok, akkor az egy lehetetlen szerződés volt, ami semmis. A lehetetlenülés oka lehet **fizikai ok** (a dolog megsemmisül), **jogi ok** (a teljesítést jogszabály tiltja) vagy **érdekbeli ok** (változás a gazdasági környezetben). Ha valamelyik fél felelős a lehetetlenülésért (pl. az ő birtokában levő dolog semmisül meg), a másik fél szabadul a teljesítési kötelezettsége alól, és a szerződésből eredő kárának megtérítését követelheti. Ha a lehetetlenülésért egyik fél sem felelős, elszámolási kötelezettségük keletkezik a megelőzően nyújtott szolgáltatásokért. Ha mindenki fél felelős, kárukat a közrehatás arányában követelhetik egymástól.

A teljesítés megtagadása

Ha valamelyik fél a teljesítést jogos ok nélkül megtagadja a másik fél választhat, hogy a késedelem vagy a lehetetlenülés jogkövetkezményeit alkalmazza.

A szerződés megerősítése

A szerződés megerősítésének eszközei valamilyen, a kötelezet által önként vállalt többlet szankciót biztosítanak a jogosult számára. Ez a kilátásba helyezett joghátrány ösztönzi a kötelezetet a szerződésszerű teljesítésre.

A foglaló

A másik félnek fizetett pénzt akkor lehet foglalonak tekinteni, ha annak fizetésére a kötelezettségvállalás megerősítéseként kerül sor, és ez a rendeltetés a szerződésből egyértelműen kitűnik.

Ha a szerződést teljesítik, a tartozás a foglaló összegével csökken.

A teljesítés meghiúsulásáért felelős fél az adott foglalót elveszti, illetve a kapott foglalót kétszeresen köteles visszatéríteni. Ha egyik fél sem felelős, a foglaló visszajár.

A foglaló elvesztése vagy kétszeres visszatérítése a szerződésszegés következményei alól nem mentesít. Tehát a foglalon kívül még a szerződésszegésből eredő kárát is követelheti a fél.

A kötbér

A kötelezet pénz fizetésére kötelezheti magát arra az esetre, ha olyan okból, amelyért felelős, megszegi a szerződést. Kötbér csak írásban köthető ki.

Kötbért ki lehet kötni bármilyen szerződésszegés esetére, a tipikus esetek a következők:

Késedelmi kötbér

Hibás teljesítésért vállalt kötbér

Teljesítés elmaradásáért vállalt kötbér

Jogvesztés kikötése

A felek írásban köthetik ki, hogy a szerződésszegésért felelős fél elveszít valamely jogot, amely őt a szerződés alapján egyébként megilletné (pl. részletfizetési kedvezmény elvesztése).

Alanyváltozás a szerződésben

Engedményezés: A jogosult a kötelezettel szembeni követelését másra ruházhatja át. Az engedményezés az engedményező és az engedményes szerződése, amellyel az engedményes az engedményező helyébe lép. Nem szükséges a kötelezet hozzájárulása.

Jogátruházás: A jogosult jogát másra átruházhatja. A jogátruházás az átruházó és az új jogosult szerződése, amellyel az új jogosult az átruházó helyébe lép. Nem szükséges a kötelezet hozzájárulása.

Tartozásátvállalás: Ha a kötelezet és a jogosult megállapodik egy harmadik személlyel (átvállaló). Az átvállaló lesz az új kötelezet. Ebben az esetben a jogosult is részese az új szerződésnek, tehát az ő akarata (hozzájárulása) nélkül a tartozásátvállalás nem következhet be.

Szerződés-átruházás

A szerződésből kilépő, a szerződésben maradó és a szerződésbe belépő fél megállapodhatnak. Ebben az esetben is részese az új megállapodásnak az eredeti szerződés jogosultja és kötelezettsége is.

A szerződés megszüntetése

A felek közös megegyezéssel a szerződést:

A jövőre nézve megszüntethetik vagy

A szerződés megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal felbonthatják.

A szerződéses szabadság elvéről következik, hogy a felek közös akarattal bármikor megszüntethetik a szerződést a jövőre nézve, vagy felbonthatják a szerződést a megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal. Ilyenkor kötelesek egymással a megszűnés előtt már teljesített szolgáltatásokkal elszámolni. A szerződés felbontása esetén a már teljesített szolgáltatások visszajárnak. Ha az eredeti állapot természetben nem állítható helyre, akkor a szerződés felbontásának már nincs helye (ez visszaható hatályú), ilyenkor a szerződés a jövőre nézve szüntethető meg.

Egyoldalú jognyilatkozattal:

A jövőre nézve felmondás.

A szerződés megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal: elállás.

Fő szabály szerint a szerződést az egyik fél egyoldalú jognyilatkozata nem szünteti meg, erre csak akkor van lehetőség, ha ezt a szerződésben kikötötték, vagy jogszabály kifejezetten lehetővé teszi. A Ptk. többek között az alábbi esetekben teszi lehetővé az elállást:

- szerződésszegés esetén a jogosult elállhat, ha érdeke megszűnt
- a kötelezet késedelme esetén a jogosult elállhat
- kellékszavatosság esetén
- vállalkozási szerződés esetén a megrendelő elállhat
- fuvarozási szerződés esetén a megrendelő elállhat

10. Egyes szerződések

Típusszerződések

A Ptk. először a legáltalánosabb fogalom, a kötelelem kapcsán leírja a kötelmekre vonatkozó szabályokat, majd ezután a legfontosabb kötelelem keletkeztető jogügyletnek, a szerződésnek a szabályairól rendelkezik. A szerződésben a felek szabadon állapíthatják meg annak tartalmát, vagyis azokat a kötelezettségeket és jogosultságokat, amelyek őket terhelik, illetve illetik.

Az üzleti életben előforduló gazdasági helyzetek azonban elég jól tipizálhatók, ezért a Ptk. is a főszolgáltatás jellege szerint csoportosítja, tipizálja a szerződéseket. Ilyen típusos, vagy másnéven nevesített szerződések például az adásvételi szerződés, a vállalkozási szerződés vagy a bérleti szerződés. Amikor a felek szerződést kötnek, választhatnak a típusszerződések közül, alkalmazhatnak többféle szerződéstípus elemeit kombináló vegyes szerződéseket, vagy akár köthetnek úgynevezett atipikus szerződést is.

A típusszerződések előírásaitól a felek eltérhetnek, amennyiben a törvény ezt nem tiltja (ez a szerződési szabadság elvéről következik). Fontos azonban tudni, hogy amennyiben nem rendelkeznek eltérően, akkor a Ptk. adott típusszerződésre vonatkozó rendelkezései a szerződésüknek részét fogják képezni.

A szerződés létrejöttéhez a feleknek csupán a lényeges kérdésekben való megállapodása szükséges. Nem kell a feleknek megállapodniuk olyan kérdésben, amelyet jogszabály rendez. Ezért ha például egy vállalkozási szerződést kötünk, és csak a legfontosabb kérdéseket rögzítjük a szerződésben, akkor szükséges, hogy ismerjük a Ptk-nak a vállalkozási szerződésre vonatkozó részletszabályait, mert ezek a szerződésünk részét fogják képezni még akkor is, ha nem gondolunk rá és nem ismerjük ezeket a rendelkezéseket. Utólag nem hivatkozhatunk majd arra, hogy az nem szerepelt a szerződéses akaratunkban.

Nagyon fontos jogelv, hogy a szerződést nem az elnevezése, hanem a tartalma alapján kell minősíteni.

A tulajdon átruházására irányuló szerződések

Adásvételi szerződés

Adásvételi szerződés alapján az eladó dolog tulajdonjogának átruházására, a vevő a vételár megfizetésére és a dolog átvételére köteles.

A dolog adásvételére vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni a jog vagy követelés átruházására irányuló szerződésekre.

Ingatlan esetén eladó a dolog birtokának átruházására is köteles, vagyis az ingatlant birtokba kell adni. Ingók esetén az átadás már a tulajdon átruházásnak is előfeltétele. Tehát ingók esetén a birtokátruházás elmaradása esetén a tulajdonjog nem száll át a vevőre, ingatlan esetén viszont a tulajdonjog bejegyzéssel átszáll, a birtokátruházás elmulasztása pusztán szerződésszegést eredményez. (A szerződésszegések közül ez a teljesítés megtagadásának esetét jelenti. Ennek lehetséges jogkövetkezményei: a teljesítés követelése, vagy elállás.)

A birtokátruházásnak az a jelentősége, hogy a kárveszély viselése is ekkortól száll át a vevőre.

Tulajdonjog fenntartás

Az eladó a tulajdonjogát a vételár kiegyenlítéséig fenntarthatja. Ezt a megállapodást írásba kell foglalni, továbbá a megfelelő nyilvántartásba be kell jegyezni. (Ingatlan esetén az ingatlan-nyilvántartásba, ingók esetén a hitelbiztosítéki nyilvántartásba.) A tulajdonjog fenntartás biztosítékot nyújt az eladónak arra vonatkozóan, hogy a vételárat meg fogja kapni, ellenkező esetben nem száll át a tulajdonjog a vevőre. A nyilvántartásba való bejegyzés azért szükséges, hogy erről a nyilvánosság is tudomást szerezhessen, és ne fordulhasson elő, hogy egy harmadik fél átruházással megszerzi a tulajdonjogot a vevőtől, aki a vételár kiegyenlítéséig még nem is tulajdonos.

Elővásárlási jog

A tulajdonos meghatározott dologra nézve szerződéssel bármikor elővásárlási jogot alapíthat. Ilyen esetben az elővásárlási jog jogosultja harmadik személyt megelőzve jogosult a dolog megvételere azonos feltételekkel. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az eladó a harmadik személytől származó vételi ajánlatot (amennyiben azt el kívánja fogadni) köteles az elővásárlási jog jogosultjával közölni, aki ezt elfogadhatja. Ez esetben közte és az eladó között jön létre a szerződés. Az elővásárlási jog jogosultja tehát csak egy harmadik féltől érkező ajánlat elfogadásával veheti meg a dolgot. Ha nincs ilyen ajánlat, egyoldalú nyilatkozattal nem veheti meg.

Visszavásárlási jog

Az adásvételi szerződés megkötésével egyidejűleg megállapodhatnak a felek, hogy a vevő visszavásárlási jogot enged az eladónak. A visszavásárlási jog jogosultja egyoldalú nyilatkozattal megveheti a dolgot.

Vételi jog (opció)

Ha a tulajdonos a dologra szerződéssel vételi jogot alapít, a jogosult egyoldalú nyilatkozattal megvásárolhatja azt. Az opció fogalma általában a tőzsdével kapcsolatban lehet számunkra ismerős. Valójában ott is erről az ügyletfajtáról van szó, vagy az alább következőről. Az opció tehát vételi opció vagy eladási opció egyaránt lehet.

Eladási jog

Ha a tulajdonos a dologra szerződéssel eladási jogot szerez, egyoldalú nyilatkozattal eladhatja azt az eladási jog kötelezettséjének.

A fenti négyféle jogot az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyezni.

Megtekintésre vétel

A felek megállapodhatnak abban, hogy a vevő a dolog megtekintése után nyilatkozhat a szerződés hatálybalépéséről. A vevő a nyilatkozatát nem köteles indokolni. Ilyenkor tehát a vevő az adásvételi szerződést a dolog megtekintése nélkül köti meg. A szerződés hatálya a vevő nyilatkozatától függ. Ez tehát egy érvényes szerződés lesz, amely egy ideig még nem lesz hatályos.

Próbára vétel

A felek megállapodhatnak abban, hogy a vevő a doleg kipróbálása alapján meghatározott időn belül nyilatkozhat a szerződés hatályáról. A vevő a nyilatkozatát **nem köteles indokolni**.

Csereszerződés

Ebben az esetben mindegyik fél eladó a saját szolgáltatása és vevő a másik fél szolgáltatása tekintetében.

Ajándékozási szerződés

Ajándékozási szerződés alapján az **ajándékozó** doleg tulajdonjogának **ingyenes** átruházására, a **megajándékozott** a doleg átvételére köteles.

Ingatlan esetén az ajándékozó a doleg birtokának átruházására is köteles.

Az ajándék **egyes** speciális **esetekben** visszakövetelhető:

- Ha utóbb bekövetkezett változások miatt **létfenntartása** érdekében szüksége van rá.
- Ha a megajándékozott súlyos **jogsértést** követ el vele (vagy közeli hozzátartozójával) szemben
- Ha utóbb **meghiúsult** az a feltevés, amire tekintettel az ajándékot adta.

Tevékenységre irányuló szerződések

Vállalkozási szerződés

Vállalkozási szerződés alapján a **vállalkozó** tevékenységgel elérhető **eredmény** megvalósítására, a **megrendelő** annak **átvételére** és a **vállalkozói díj** megfizetésére köteles.

A vállalkozási típusú szerződések minden valamilyen eredmény elérésére vállalnak kötelezettséget, ezért az ebből eredő kötelmet **eredménykötelemeknek** is szokták nevezni. Nagyon fontos ezt elhatárolni a később említendő gondossági kötelmektől, ahogy nem elvárás az eredmény elérése, csupán egy adott ügy gondos ellátása.

A vállalkozót a vállalkozói díj és a költségek biztosítására **zálogjog** illeti meg a megrendelőnek azokon a vagyontárgyain, amelyek a vállalkozási szerződés következtében birtokába kerültek. (Ezt a zálogjogot nem szerződés alapítja, hanem maga a törvény. **Törvényes zálogjog!**)

A **megrendelő** a szerződéstől a szerződés teljesítésének megkezdése előtt **bármikor elállhat**, ezt követően a teljesítésig a szerződést **felmondhatja**. (A teljesítés megkezdését követően az elállás, és ezzel együtt az eredeti állapot helyreállítása már nem lehetséges.)

Ez azt jelenti, hogy a megrendelő egyoldalúan megszüntetheti a szerződést. Ebben az esetben a **díj arányos részét** köteles **megfizetni** és a szerződés megszüntetésével **okozott kárt megtéríteni**. Ez az elállási jog a vállalkozót nem illeti meg. Ez éppen azt fejezi ki, hogy a megrendelő az „ügy ura”, részére kell valamilyen eredményt megvalósítani. Ha időközben kiderül, hogy még sincs szüksége az eredményre, lehetősége van arra, hogy ezt jelezze, és ne kelljen a további, számára most már felesleges tevékenységek költségeit is viselnie. A **megrendelő elállása** tehát **nem** jelent **szerződésszegést**. Ez esetben is terhelik őt fizetési kötelezettségek, de lényegesen kedvezőbbek, mint, ami szerződésszegés esetén terhelné. A vállalkozó nem állhat el egyoldalúan, mivel a megrendelő elsősorban az eredményre számít, amit ha a vállalkozó nem teljesít, szerződésszegést követ el.

A vállalkozási szerződés altípusai

Tervezési szerződés: tervezési munka elvégzése, tervdokumentáció átadása

A tervnek alkalmasnak kell lennie. Hibás terv szerződésszegést jelent. -> **eredmény**

Kivitelezési szerződés: építési, szerelési munka elvégzése

Kutatási szerződés:

Utazási szerződés: utazás megszervezése

Mezőgazdasági vállalkozási szerződés: a megrendelő tulajdonában levő állat nevelése, termény megtermelése a megrendelő tulajdonában levő területen

Közszolgáltatási szerződés: szolgáltatás nyújtása

Ebben az esetben a szolgáltatót szerződéskötési kötelezettség terheli.

Fuvarozási szerződés: küldemény továbbítása, címzettnek átadása

A szerződés alanya a **feladó** és a **fuvarozó**. A címzett nem alanya a szerződésnek.

A fuvarozási szerződés alapján támasztható igények **1 év** alatt évülnek el.

Megbízási szerződés

Megbízási szerződés alapján a **megbízott** a **megbízó** által rábízott **feladat ellátására**, a megbízó a **megbízási díj** megfizetésére köteles.

A megbízott megbízási díjra akkor is **jogosult**, ha eljárása nem vezetett eredményre, **kivéve**, ha az eredmény azért maradt el, mert a megbízott **felróhatóan** járt el.

A megbízási szerződés a **gondossági kötelmek** alaptípusa. Ezekben a kötelmekben nem kell a megbízottnak eredményt elérnie, a megbízási díj anélkül is jár.

A megbízottat a vállalkozóhoz hasonlóan **törvényes zálogjog** illeti meg megbízási díj és a költségek biztosítására a megbízónak olyan vagyontárgyain, amelyek a megbízás kapcsán kerültek a birtokába.

Ha a megbízás teljesítéséhez szerződés kötése vagy más jognyilatkozat tétele szükséges, a megbízás a **meghatalmazást is** magában foglalja. Vagyis nem kell külön meghatalmazás, a megbízott a szerződés alapján képviseleti joggal is rendelkezik.

A szerződést **bármelyik fél felmondhatja**. Elállásról azért nem lehet szó, mert a megbízott általában folyamatos tevékenységet végez, így az eredeti állapot helyreállítása nem lehetséges. A felmondás jogának korlátozása vagy kizárasa semmis. **Tartós** megbízási **jogviszony** esetén a felek megállapodhatnak a **felmondás** jogának **korlátozásában**.

A megbízási szerződés altípusai

Bizományi szerződés: a **bizományos** a megbízó javára a saját nevében **ingó dogra** **adásvételi** szerződés köt. A bizományosnak díj akkor jár, ha az adásvételi szerződést megkötötték.

A bizományi jogviszony **kettős jellegű**, amely a **jogviszony közvetítői** jellegéből fakad. A bizományos két irányban szerződik: megbízójával megköti a bizományosi szerződést, és annak teljesítéseként egy harmadik személlyel az adásvételi szerződést.

A bizományi jogviszony esetén, speciális módon történik a tulajdonos személyének a megváltozása. A teljes ügylet lebonyolítása után a tulajdonosváltozás a megbízó és a harmadik személy között megy végbe, de a bizományos közvetítésével. A megbízó és a harmadik személy között nincs semmilyen jogviszony.

Vételi bizomány esetén a bizományos a szerződés teljesítése során megszerzett **ingó dog** tulajdonjogát az elszámolás során ruházza át a megbízóra. Ebben az esetben a **bizományos** közben **tulajdonossá is válik**.

Eladási bizomány esetén a bizományos jogosult a megbízó tulajdonjogában álló ingó dolog tulajdonjogának az átruházására. Ez esetben tehát a **bizományos nem válik tulajdonossá**, e nélkül ruházza át a megbízó tulajdonjogát a harmadik személyre.

Közvetítői szerződés: a **közvetítő** megbízója és harmadik személy között szerződés megkötésének **elősegítésére** irányuló tevékenységet folytat. A közvetítő a megbízója nevében az általa közvetített szerződés **megkötésére nem** jogosult (fő szabály szerint).

Szállítmányozási szerződés: a **szállítmányozó a saját nevében** a megbízó javára küldemény továbbításával összefüggő **szerződéseket köt**.

A szállítmányozási szerződésből fakadó igények **1 év alatt** évülnek el.

Megbízási szerződés, vállalkozási szerződés vagy munkaszerződés?

A megbízási szerződés alapján a megbízott kötelezettsége a rábízott **feladat gondos ellátása**, míg a vállalkozási szerződés lényege meghatározott **eredmény elérésére** irányul. (eredménykötelem) A szerződő felek által alkalmazott elnevezéstől függetlenül munkaszerződésről beszélünk, ha a felek között **hierarchikus viszony** áll fenn, a fél meghatározott munkaidőben dolgozik, a tevékenységéért rögzített munkabért kap, a feladatát **a munkaadó utasításainak megfelelően**, a munkavégzés részleteire is kiterjedően végzi. (hely, idő, eszköz)

A Használatra irányuló szerződések

Bérleti szerződés

Bérleti szerződés alapján a **bérbeadó** meghatározott dolog időleges **használatának átengedésére**, a **béről** a **dolog átvételére** és **bérleti díj** fizetésére köteles.

A bérbeadó szavatol azért, hogy a bérlet dolog a bérlet egész tartama alatt szerződésszerű használatra alkalmas.

A bérlet dolgot a béről a bérbeadó hozzájárulásával jogosult **albérletbe** adni.

Ingatlan bérbeadóját **zálogjog** illeti a bérleti díj és a költségek erejéig a bérőnek a bérlemény területén levő vagyontárgyain.

A **bérő köteles tűrni**, hogy a bérbeadó a **lakás állagának megovásához** szükséges munkálatokat elvégezze. A lakás **korszerűsítéséhez** szükséges munkálatok elvégzésének tűrésére a **bérő nem köteles**.

A határozatlan időre kötött szerződést bármelyik fél a hónap tizenötödik napjáig a **következő hónap végére** mondhatja fel. (**Rendes felmondás**)

Haszonbérleti szerződés: a haszonbérő hasznott hajtó dolog időleges használatára és **hasznainak szedésére** jogosult, és köteles ennek fejében haszonbért fizetni.

Haszonbérleti szerződés tárgya tipikusan a **termőföld**.

Haszonkölcsön szerződés: a kölcsönadó a dolog időleges használatának **ingyenes átengedésére**, a kölcsönvevő a dolog átvételére köteles. A kölcsönvevő a dolgot rendeltetésének megfelelően használhatja. A dolog **haszna a kölcsönadót** illeti.

Letéti szerződés: a **letéteményes** ingó dolog **megőrzésére** és annak a szerződés megszűnésekor történő **visszaadására**, a **letevő díj fizetésére** köteles.

A letéteményes a letett dolgot **nem használhatja**, köteles a letett doлог **hasznait beszedni**, és **azokkal elszámolni**.

A letéteményest díja és költségei biztosítására **zálogjog** illeti meg a letevő vagyontárgyain (amik a letéttel kapcsolatban kerültek a birtokába).

Jobbérleti (franchise) szerződés

Jobbérleti szerződés alapján a **jobbérletbe adó** szerzői és iparjogvédelmi jogok által védett oltalmi tárgyakhoz, illetve **védett ismerethető kapcsolódó** felhasználási, hasznosítási vagy használati **jogok engedélyezésére**, a **jobbérletbe vevő** termékeknek, illetve szolgáltatásoknak a szerzői és iparjogvédelmi jogok által védett oltalmi tárgyaknak, illetve védett ismeretnek a felhasználásával, hasznosításával vagy használatával történő előállítására, illetve **értékesítésére** és díj fizetésére köteles.

Hitelszerződés alapján a **hitelező** hitelkeret **rendelkezésre tartására**, és a rendelkezésre tartott összeg erejéig kölcsönszerződés, kezességi szerződés, garanciaszerződés vagy egyéb hitelművelet végzésére vonatkozó más szerződés megkötésére, az **adós** díj fizetésére köteles. Az **adós** a hitelszerződést **bármikor felmondhatja**. A hitelszerződés alapján tehát nem biztos, hogy tényleges kölcsön nyújtása is történik, a hitelező elsősorban a hitelkeret rendelkezésre tartását vállalja, tehát azt, hogy készen áll a kölcsön nyújtására. Ennek a készenlétnek a díja, amit az adós megfizet. Ha tényleges kölcsönnyújtás is történik, annak további „díja” is lesz kamat formájában.

Kölcsönszerződés alapján a **hitelező** meghatározott **pénzösszeg fizetésére**, az **adós** a pénzösszeg szerződés szerinti későbbi időpontban a hitelezőnek történő **visszafizetésére** és **kamat fizetésére** köteles.

A kölcsönszerződés szabályait kell megfelelően alkalmazni akkor is, ha a hitelező nem pénzt fizet, hanem más **helyettesíthető dolgot** ad az adós tulajdonába, úgy, hogy későbbi meghatározott időpontban ugyanolyan fajtájú és mennyiségű dolgot kell annak visszasolgáltatnia.

Betétszerződés alapján a **betétes** jogosult a bank számára meghatározott pénzösszeget fizetni, a **bank** köteles a betétes által felajánlott pénzösszeget elfogadni, ugyanakkora pénzösszeget későbbi időpontban visszafizetni, valamint **kamatot fizetni**.

Folyószámla-szerződés alapján a felek meghatározott jogviszonyból származó, beszámítható követeléseiuknak egységes számlán való nyilvántartására és elszámolására kötelesek. Ez tehát egy **szimmetrikus viszony** a felek között, minden félnek vannak követelései, amelyeket egymással szemben elszámolnak.

Fizetésiszámla-szerződés alapján a **számlavezető** a **számlatulajdonos** számára, pénzforgalmának lebonyolítása érdekében folyószámla (a továbbiakban: fizetési számla) nyitására és vezetésére, a számlatulajdonos díj fizetésére köteles. Ez **nem szimmetrikus** viszony, az egyik fél vezeti a folyószámlát, kezeli a beérkező jóváírásokat és fizetési megbízásokat, a másik fél ezért díjat fizet.

Fizetési megbízási szerződés alapján a megbízott meghatározott pénzösszegnek a megbízó utasítása szerint, a kedvezményezett részére történő fizetésére, a megbízó díj fizetésére köteles.

Kezességi szerződéssel a kezes kötelezettséget vállal a jogosulttal szemben, hogyha a kötelezettség nem teljesít, maga fog helyette a jogosultnak teljesíteni.

A **garanciaszerződés**, illetve a garanciavállaló nyilatkozat a garantőr olyan kötelezettségvállalása, amely alapján a nyilatkozatban **meghatározott feltételek esetén** köteles a jogosultnak fizetést teljesíteni.

Biztosítási szerződés alapján a **biztosító** köteles a szerződésben meghatározott kockázatra **fedezetet nyújtani**, és a kockázatviselés kezdetét követően bekövetkező biztosítási esemény bekövetkezése esetén a szerződésben meghatározott szolgáltatást teljesíteni; a biztosítóval **szerződő fél** díj fizetésére köteles.

A biztosítási szerződés **típusai**:

Kárbiztosítási szerződés

Felelősségbiztosítási szerződés

Életbiztosítási szerződés

Balesetbiztosítási szerződés

Egészségbiztosítási szerződés

Tartási szerződés alapján a tartásra kötelezett a tartásra jogosult körülményeinek és szükségleteinek megfelelő ellátására, illetve gondozására, a tartásra jogosult ellenérték teljesítésére köteles.

11. Személyiségi jogok

Személyiségi jogok

Személyiségi joga **valamennyi személynek**, a természetes személyeknek, a jogi személyeknek és az egyéb jogalanyoknak is van.

A **jogi személy** személyhez fűződő jogaira a személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, kivéve, ha a védelem jellegénél fogva csupán az embert illetheti meg.

A személyiségi jogok teljes körét **nem lehet felsorolni**. Folyamatosan jelennek meg új jogok, pl. az **információs önrendelkezéshez** való jog. Mivel valamennyi jogot nem lehet felsorolni, ezért a Ptk.-ban biztosított védelem általános jellegű, vagyis bármilyen személyiségi jog megsértése esetén bírósághoz lehet fordulni.

A személyiségi jogok esetén **abszolút** jellegű **védelemről** van szó, mindenki köteles tiszteletben tartani más személy személyiségi jogait.

Személyiségi jogai megsértése esetén csak maga a sérelmet szenvedett fél léphet fel jogai védelmében. (**személyes jogérvényesítés**) Ezt azért érdemes külön kiemelni, mert az egyéb jogok érvényesítése esetén nem ez a fő szabály. Általában mindenki jogos érdeke fűződik egy ügyhöz, pert indíthatnak. Más esetekben pedig az eljárásjogi szabályok pontosan megadják, hogy mely személyek jogosultak a pert megindítani. A **képviseletnek** természetesen **akkor is helye van**, ha a jogosult csak személyesen járhat el.

Nem sért személyiségi jogot az a magatartás, amelyhez az **érintett** **hozzájárult**. (például képmás vagy hangfelvétel készítéséhez)

Az egyes személyiségi jogok

A törvény, példálózó jellegű felsorolást ad a személyiségi jogokról. A felsorolás előtt azonban a legfontosabb, általános jogot külön kiemeli, hiszen ebből a jogból az összes többi személyiségi jog levezethető. ez a legfontosabb jog az emberi méltósághoz való jog.

Az **emberi méltóságot** és az **abból fakadó személyiségi jogokat** mindenki köteles tiszteletben tartani.

Sok esetben, amikor a nevesített személyiségi jogok egyikének megsértését sem lehet megállapítani, a bíróság az emberi méltóság megsértését állapítja meg.

Nevesített személyiségi jogok

A személyiségi jogok sérelmét jelenti különösen:

- a) az élet, a testi épség és az egészség megsértése;
- b) a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése;
- c) a személy hátrányos megkülönböztetése;
- d) a becsület és a jó hírnév megsértése;
- e) a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése;

- f) a névviseléshez való jog megsértése;
- g) a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértése.

Élet, testi épség, egészség

Sok esetben bűncselekményt is megvalósít más testi épségének, egészségének megsértése. Ilyenkor a büntetőeljárás mellett, attól függetlenül, polgári jogi eljárást is lehet indítani, és kártérítést vagy sérelemdíjat lehet követelni. Előfordulhat, hogy a bűncselekmény elkövetését nem állapítja meg a bíróság, de a polgári jogi igényt ettől függetlenül megítélik. (pl. baleset esetén, amikor nem állapítható meg szándékosság, ha műszaki hiba történt)

Személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás

Személyiségi jogot sért az egyén magánautonómijába való **önkényes beavatkozás**. A magánlakás fogalmát a bírói gyakorlat általában **kiterjesztően** értelmezi, és ide sorolja például a gépjárműveket is.

Hátrányos megkülönböztetés

Csak a hátrányos megkülönböztetés jelenti a személyiségi jogok sérelmét, nem pedig mindenféle megkülönböztetés. Leggyakrabban a **nem, faj, nemzetiség, felekezet** alapján történő megkülönböztetés esetén állapítják meg a bíróságok a személyiségi jogok sérelmét.

Becsület, jó hírnév

A becsület megsértése csak természetes személyek esetén valósulhat meg, jogi személyek esetén a jó hírnév sérelméről beszélhetünk. A jó hírnév sérelmét leggyakrabban más személyre vonatkozó **sértő, valótlan tényállítás** valósítja meg.

A jó hírnév megsértése gyakran ütközik a **véleménynyilvánítás** szabadságával. A vélemény, a bírálat, az értékítélet akkor jogsértő, ha indokolatlanul bántó vagy valótlan tényállítást tartalmaz.

Éppen a véleménynyilvánítás szabadsága miatt a **közsereplők** személyiségi jogainak védelme valamivel gyengébb (szükséges és arányos mértékben korlátozható).

Magántitok, személyes adatok védelme

A **személyes adatok** védelmének, az adatkezelésnek a szabályairól egy **külön törvény** részletesen rendelkezik.

A magántitok védelme kiterjed különösen a levéltitok, a hivatásbeli (orvosi, ügyvédi) titok és az üzleti titok oltalmára.

Üzleti titoknak és a védett ismeretnek (**know-how**) a védelméről szintén egy **külön törvény** rendelkezik részletesen.

Névviselés

Művészeti tevékenységet **felvett névvel** is lehet folytatni, ha az nem jár mások jogi érdekének sérelmével. A névviselési jog sérelmét jelenti, ha valaki jogtalannal más nevét használja.

Képmás, hangfelvétel

Képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy **huzzájárulása** szükséges. Nincs szükség a huzzájárulásra **tömegfelvétel** és nyilvános **közéleti szereplésről** készült felvétel esetén.

A személyiségi jogok megsértésének szankciói

Akit személyiségi jogában megsértenek, a **jogsértés ténye alapján** a következőket követelheti: (Az, hogy a sérelmet szenvedett fél a jogsértés ténye alapján követelheti az alábbiakat, azt jelenti, hogy a jogsértőnek nem kell felerőhatóan eljárnia, vagyis, ha elvárható módon jár el, akkor is követlehetők az alábbiak. Ezt nevezi a jog objektív felelősségenek, az ilyen alapon meghozott szankciókat pedig **objektív szankcióknak**.)

- a jogsértés bírósági megállapítását
- a jogsértés **abba**hagyását és a jogsértő eltiltását
- a jogsértő adjon **elégtételt** (erkölcsi jóvátételt) és biztosítson ennek nyilvánosságot
- a jogsértéssel elért **vagyoni előnyt** engedje át javára (jogalap nélküli gazdagodás)

A fentieken túl a sérelmet szenvedett fél **sérelemdíjat** is követelhet. Ez már nem objektív, hanem **szubjektív szankció**, ami azt jelenti, hogy ilyen szankció megállapításához az szükséges, hogy a jogsértő felerőhatóan járjon el. Ha tehát úgy járt el, ahogy az adott helyzetben elvárható, akkor ilyen szankciót nem állapít meg a bíróság. A szankció megállapításához elég a jogsértés ténye, kár bekövetkezését nem kell bizonyítania a sérelmet szenvedett félnek.

Végül az általános kártérítési szabályok alapján a sérelmet szenvedett fél **kártérítést** is követelhet. Ez szintén szubjektív szankció, tehát megállapításához felerőható magatartás szükséges. A szankció megállapításához kár bekövetkezése is szükséges, amit a kárt szenvedett félnek kell bizonyítania.

12. Adatvédelem

Adatvédelem, közérdekű adatok nyilvánossága

Az emberi jogok történeti fejlődése

Az elmúlt kétezer év történelmében a személyhez fűződő jogok **fokozatos fejlődése** figyelhető meg. Kezdetben a személyes biztonsághoz a **testi épséghez** való jog kapott hangsúlyt, majd kis idő múlva megjelent a dolgokhoz kapcsolódó, pl. ingó és ingatlan **tulajdonhoz** való jog, valamint a tulajdonnal való szabad rendelkezés joga. A későbbiekben olyan elvi kérdések is fontossá váltak, mint a **vallásszabadság**, a szabad **véleménynyilvánítás** joga, a **magánlakás** biztonsága és sérhetetlensége, továbbá a kommunikáció és a társas kapcsolatok szabadsága, és legvégül érkezünk el a személyiség absztrakt lenyomatát jelentő **személyes adatokhoz**, azaz azokkal való rendelkezés szabadságához.

A mai legújabb jogi terminológia már nem is a személyes adatokhoz való jogot, hanem **információs önrendelkezési jogot** említi.

A személyes adatok védelme szoros kapcsolatban áll a **közérdekű adatok** nyilvánosságával, azaz, hogy az állampolgárok hozzá tudjanak jutni a sorsukat befolyásoló adatokhoz.

A nem tárgyakhoz kötődő személyi, személyiségi jogokat a magyar jogelmélet az **emberi méltósághoz** való jogból vezeti le.

Korábban általános alapelve volt, hogy mivel emberi méltósága is csak élő embernek lehet, így személyhez fűződő jogai is csak élő személynek lehetnek. Ma már komoly etikai kérdéseket vet fel a **magzat** adataival való rendelkezés problémája, illetve az **elhunytak** személyes adatainak jogi védelme.

Alaptörvény VI. cikk

(2) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

A kérdés részletesebb jogi szabályozása az alábbi törvényben található.

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról

További Európai Uniós jogszabály: **GDPR** (lásd a Jogszabályok.txt-ben)

A törvénynek két célja van:

- Hogy a természetes **személyek magánszféráját** az adatkezelők tiszteletben tartásá.
- Hogy a **közügyek átláthatósága** a közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok megismerésével megvalósuljon.

A törvény rendelkezéseit a teljesen vagy részben automatizált eszközzel, valamint a manuális módon végzett adatkezelésre is alkalmazni kell.

Személyes adat: az érintetre vonatkozó bármely **információ** – különösen az érintett neve, azonosító jele, valamint egy vagy több fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző ismeret –, valamint az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés;

Példák:

Az emberi DNS-t tartalmazó biológiai minta (pl. vér, nyál, szövetek) is személyes adatnak tekinthető, mert személyes azonosítást tesz lehetővé.

Tulajdonképpen a fodrásznál lehullott hajszál is személyes adatnak tekinthető!?

A fenti példákból látható, hogy a személyes adatnak minősülő adatok köre egyre bővül.

Különleges adat: a faji vagy etnikai származásra, a politikai véleményre, a vallási vagy világnézeti meggyőződésre, a szakszervezeti tagságra, a szexuális életre vagy irányultságra vonatkozó személyes adatok, az egészségi adatok, a genetikai adatok, a biometrikus adatok.

Közérdekű adat: **közfeladatot ellátó szerv** vagy személy kezelésében lévő és **tevékenységére vonatkozó**, a **személyes adat fogalma alá nem eső**, bármilyen módon, vagy formában rögzített információ, így különösen a hatáskorre, illetékességre, szervezeti felépítésre, szakmai tevékenységre, valamint a gazdálkodásra, a megkötött szerződésekre vonatkozó adat;

Közérdekből nyilvános adat: a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát, megismerhetőségét vagy hozzáférhetővé tételeit **törvény közérdekből elrendeli**;

Adatkezelés: az **adaton végzett bármely művelet**, így különösen gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, lekérdezése, **fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése**.

Adatfeldolgozás: az **adatkezelő** megbízásából vagy **rendelkezése alapján** eljáró adatfeldolgozó által végzett adatkezelési műveletek.

Az **adatfeldolgozó** az adatkezelést érintő érdemi döntést nem hozhat, a tudomására jutott személyes adatokat kizárolag az **adatkezelő rendelkezései szerint** dolgozhatja fel. Az adatfeldolgozásra vonatkozó **szerződést írásba** kell foglalni.

Aki az adatkezelő tevékenységi körében kezelt személyes adatokhoz **adatfeldolgozóként** vagy az adatkezelő irányítása alatt más módon jogosről hozzáférhet a személyes adatokkal **kizárolag az adatkezelő utasításában meghatározott műveletek végzésére** jogosult.

Az adatkezelő által az adatfeldolgozónak adott **utasítások jogosrússégéért** az adatkezelő felel.

Az adatkezelő és az adatfeldolgozó felelőssége tehát jelentősen **eltérő**. Az adatkezelő azért felel, hogy megfelelő utasításokat adjon, az adatfeldolgozó pedig azért, hogy az adatkezelő utasításait betartsa.

Személyes adatok védelme

Személyes adat kizárolag meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében kezelhető. (**célhoz kötöttség**)

Az adatkezelés jogalapja

Személyes adat akkor kezelhető, ha

- ahhoz az érintett kifejezett **huzzájárult**, vagy
- azt **törvény** (helyi önkormányzat rendelete) közérdeken alapuló célból elrendeli (**kötelező adatkezelés**)

Különleges adat akkor kezelhető, ha

- az érintett kifejezetten **nyilvánosságra** hozta és az adatkezelés céljának megvalósulásához szükséges és azzal arányos. (vagy a kötelező adatkezelés esete)

Kizárálag **állami** vagy **önkormányzati szerv** kezelheti a **bűnügyi** személyes adatokat.

Adatbiztonság

Az **adatkezelő** köteles az adatkezelési műveleteket úgy megtervezni és végrehajtani, hogy **biztosítsa** az érintettek magánszférájának **védelmét**.

Nagyon vigyázzunk, hogy mit teszünk fel egy internetes szerverre vagy a Facebook-ra, mert akár bűncselekményt is megvalósíthat a tevékenység.

Az adatkezelőnek és az adatfeldolgozónak az adatok biztonságát szolgáló intézkedések meghatározásakor tekintettel kell lenni a **technika** mindenkorai **fejlettségré**.

Ez azt jelenti, hogy a technikai fejlődés előrehaladásával egyre fejlettebb védelmi eszközöket kell alkalmaznia az adatkezelőnek. ami tegnap még megfelelő védelem volt, az ma már nem biztos, hogy annak számít.

Az érintett jogai

előzetes **tájékozódáshoz** való jog

hozzáféréshez való jog (a személyes adatainak kezelésével összefüggő információkhoz)

helyesbítéshez való jog

adatkezelés **korlátozásához** való jog

törléshez való jog

Az érintett kérelmére az **adatkezelő tájékoztatást** ad az érintett általa kezelt, illetve az általa megbízott adatfeldolgozó által feldolgozott adatairól, azok forrásáról, az adatkezelés **céljáról**, **jogalapjáról**, **időtartamáról**, az adatfeldolgozó nevéről, címéről.

Az érintettel az adatkezelés megkezdése előtt **közölni** kell, hogy az adatkezelés **hozzájáruláson** alapul **vagy kötelező**.

Az érintettet az **adatkezelés** megkezdése előtt egyértelműen és részletesen **tájékoztatni** kell az adatai kezelésével kapcsolatos **minden tényről**, így különösen az adatkezelés céljáról és jogalapjáról, az adatkezelésre és az adatfeldolgozásra jogosult személyéről, az adatkezelés időtartamáról, illetve arról, hogy kik ismerhetik meg az adatokat.

Ha az adatkezelő az érintett adatainak jogellenes kezelésével vagy az adatbiztonság követelményeinek megszegésével másnak **kárt okoz**, köteles azt **megtéríteni**.

Ha az adatkezelő az érintett adatainak jogellenes kezelésével vagy az adatbiztonság követelményeinek megszegésével az érintett **személyiségi jogát megséríti**, az érintett az adatkezelőtől **sérelemdíjat** követelhet.

Adatvédelmi tisztviselőt kell alkalmazni az érintettek jogérvényesítésének elősegítésére:

- ha az adatkezelő **állami feladatot** vagy **közfeladatot** lát el (**kivéve bíróságok** esetén)
- ha törvény ezt előírja

Napjaink időszerű adatvédelmi kérdései

Távközlési szolgáltatók adatmegőrzési kötelezettsége

Megfigyelő kamerák telepítése közterületen

Munkavállalók adatvédelemhez fűződő jogainak kérdése

Pénzügyi tranzakciók biztonsága

Iskolai tanulók, egyetemi hallgatók személyes adatainak kezelése

Közösségi oldalakkal kapcsolatos adatvédelem ([Facebook](#))

Egészségügyi adatok kezelése

Biometrikus azonosítás, genetikus adatbázisok kezelése

A személyes adatok büntetőjogi védelme

Személyes adattal visszaélés (Btk. 219. §)

Aki haszonszerzési célból vagy jelentős érdeksérelmet okozva

a) jogosulatlanul vagy a céltól eltérően személyes adatot kezel,

b) vagy az adatok biztonságát szolgáló intézkedést elmulasztja,
vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Különleges adatra -> két évig terjedő szabadságvesztés

Hivatalos személyként -> három évig terjedő szabadságvesztés

Közérdekű adatok megismerése

A közzeladatot ellátó szervnek lehetővé kell tennie, hogy a kezelésében lévő közérdekű adatot és közérdekből nyilvános adatot – az e törvényben meghatározott kivételekkel - erre irányuló igény alapján bárki megismerhesse.

Közérdekből nyilvános adat a közzeladatot ellátó szerv feladat- és hatáskörében eljáró személy neve, feladatköre, munkaköre, vezetői megbízása, a közzeladat ellátásával összefüggő egyéb személyes adata.

Közérdekből nyilvános adat a jogszabály alapján kötelezően igénybe veendő szolgáltatást nyújtó szervek vagy személyek kezelésében lévő, e tevékenységekre vonatkozó, személyes adatnak nem minősülő adat.

A közérdekű vagy közérdekből nyilvános adat nem ismerhető meg, ha az minősített adat.

Közérdekből nyilvános adatként nem minősül üzleti titoknak a központi és a helyi önkormányzati költségvetés, illetve az európai uniós támogatás felhasználásával kapcsolatos adat. A nyilvánosságra hozatal azonban nem eredményezhet aránytalan sérelmet.

Az a személy (szervezet), aki az államháztartás alrendszerébe tartozó valamely személlyel pénzügyi vagy üzleti kapcsolatot létesít, köteles e jogviszonnyal összefüggő közérdekből nyilvános adatra vonatkozóan – erre irányuló igény esetén – bárki számára tájékoztatást adni.

A közzeladatot ellátó szerv által készített vagy rögzített, a döntés megalapozását szolgáló adat a keletkezésétől számított tíz évig nem nyilvános.

A közérdekű adat megismerése iránt szóban, írásban vagy elektronikus úton bárki igényt nyújthat be. Az igénynek az adatot kezelő közzeladatot ellátó szerv legfeljebb 15 napon belül tesz eleget.

Az adatokat tartalmazó dokumentumról az igénylő másolatot kaphat. Az adatigénylés teljesítéséért az adatkezelő költségtérítést állapíthat meg, amelynek összegéről az igénylőt az igény teljesítését megelőzően tájékoztatni kell.

Az igénylő a tájékoztatás kézhezvételét követő 30 napon belül nyilatkozik arról, hogy az igénylését fenntartja-e.

A költségtérítés mértéke a következőket tartalmazhatja:

- adathordozó költsége
- kézbesítés költsége
- munkaerő-ráfordítás költsége

A közfeladatot ellátó szervnek a közérdekű adatok megismerésére irányuló igények teljesítésének rendjét rögzítő szabályzatot kell készítenie.

Az igénylő a közérdekű adat megismerésére vonatkozó igény elutasítása esetén bírósághoz fordulhat. A pert az igény elutasításának közlésétől számított harminc napon belül kell megindítani. A bíróság az adatigénylés teljesítéséért megállapított költségtérítés összegét megváltoztathatja.

Egyeséges közadat-kereső rendszer.

www.kozadat.hu

Egyes közfeladatot ellátó szervek számára kötelező a honlapjukon közzétenni a tevékenységükkel kapcsolatos legfontosabb adatokat. Ezek egy egységes közadat-kereső rendszerből is kereshetők.

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH)

A személyes adatok védelméhez, valamint a közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való jog érvényesülésének ellenőrzése és elősegítése érdekében egy külön hatóság működik, amely autonóm államigazgatási szerv.

A Hatóság elnökét a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki 9 évre.

13. Szellemi Alkotások

A szellemi alkotások jogi kérdései

Jogi alapok (egy kis ismétlés)

A jog funkciója: magatartás szabályokat állapít meg (**tilos**, **szabad**, **kötelező**)

Szükséges-e a **jog ismerete**?

A jog nem tudása nem mentesít a következmények alól. (... aktuális példák)

A jog megjelenési formája: **jogsabályok**

(és egyéb nem kötelező formák, pl. ajánlások, állásfoglalások, bírósági gyakorlat)

Jogsabályok **hierarchiája**:

törvény, rendelet (kormány, miniszter, MNB, stb.), önkormányzati rendelet

A jogszabályok **érvényességi** kellékei:

- Megfelelő szerv (pl. törvényt csak a parlament)
- Megfelelő eljárás (előterjesztés, megalkotás, szavazati arány stb.)
- Ne ütközzön a jogszabályi hierarchiába
- Kihirdetés (mindenki megismerhesse)

Jogalkotás – jogalkalmazás (bíróság, közjegyző, közigazgatási hatóságok stb.)

Közjog (az egyik oldalon közhatalom, alá-fölé rendeltség) – **magánjog** (egyenjogú felek)

Anyagi jog (a jogok és kötelezettségek tartalma) – **alaki jog** (eljárásjogok)

Jogviszonyok szerkezete

- Alanya (pl. bérző, bérbeadó)
- Tárgya (bérlemény -> doleg, ingó vagy ingatlan)
- Tartalma (jogok és kötelezettségek)

A jogviszonyok tartalmának pontos ismerete fontos!

Néhány példa a tulajdonjog területéről:

tulajdon, bérlet, haszonbérlet, haszonélvezet, letét, zálogjog, haszonkölcsön

Tartalmi elemek:

birtoklás, használat, hasznosítás, hasznok szedése, rendelkezés (pl. átruházás)

Szellemi alkotásokkal kapcsolatos jog

Két külön jogterület

1. Szerzői jog
2. Iparjogvédelem

1. Területre vonatkozó legfontosabb jogszabály:

1999. Évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (Sztv.)

Hol érhető el? -> Nemzeti jogszabálytár: <http://njt.hu>

Minden hatállyos jogszabály elérhető itt.

Milyen alkotások állnak védelem alatt?

Irodalmi, tudományos és művészeti alkotások

Nem kimerítő jellegű felsorolás (-> különösen):

- irodalmi mű, beszéd, **szoftver**,
- színmű, zenemű, rádió- és televíziójáték
- rajz, festés, szobrászat
- térkép, fotó
- **gyűjteményes mű, adatbázis** (maga az összeválogatás egyéni, eredeti)

A védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységből fakadó **egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg.**

Műfordítás -> igen,

Nyersfordítás nem (hiányzik az egyéni, eredeti jelleg)

A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől, értékítélettől.

Techno zene ???

Óvodai csoport rajza ???

Chopin zenéjéből készített könnyűzenei átdolgozás ???

Ki dönti el? -> Bíróság

Szerzői Jogi Szakértői Testület (SzJSzT) szakvéleményt ad kérésre

(Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala mellett működik)

Nem tartoznak a törvény védelme alá:

Jogsabályok, határozatok, hivatalos közlemények, szabványok

Ötlet, eljárás

Napi hírek

A Szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző).

Speciális esetek is vannak (amikor többeket illet):

Közös mű (ha annak részei nem használhatók fel önállóan)

Együttes mű (pl. egy csoportos szoftverfejlesztés -> Microsoft)

Átdolgozás, feldolgozás, fordítás (védelem alatt állhat, ha egyéni, eredeti)

Szomszédos jogok (pl. előadóművészek, filmelőállítók esetén)

Munkavállaló – munkáltató

(Ha munkaviszonyban hozzuk létre a művet, a vagyoni jogok a munkáltatót illetik.)

A szerző jogai

Személyhez fűződő jogok (nem ruházhatók át, nem szállhatnak át másra)

- Nyilvánosságra hozatal (vagy további felhasználás megtiltása)
- Név feltüntetése
- Mű egységének védelme (nem lehet módosítani, torzítani)

Vagyoni jogok (átruházhatók, átszállhatnak)

A szerző kizárolagos joga a mű bármilyen felhasználása és a felhasználás engedélyezése.

Engedélyezés felhasználási szerződéssel történik.

Védelmi idő: a szerző életében és halála után 70 éven át

Mi minősül felhasználásnak?

Nem kimerítő felsorolás:

- Többszörözés (pl. digitális rögzítés, másolatkészítés)
- Terjesztés (forgalomba hozatal)
- Nyilvános előadás
- Nyilvánossághoz közvetítés, sugárzás, tovább közvetítés (feltöltés is)
- Átdolgozás, kiállítás
- ... stb.

A szabad felhasználás

- Csak a törvényben felsorolt esetek tartoznak ide.
- Csak már nyilvánosságra hozott művekre vonatkozhat.
- Ekkor díjtalan és nem kell a szerző engedélye.

Esetei:

- **Idézés** (szerző feltüntetésével)
- Oktatási, kutatási célú **átvétel** (átvevő mű nem használható fel üzletszerűen)
- **Magáncélú másolás** (ha jövedelemszerzés célját közvetve sem szolgálja)
(néhány dologra, pl. szoftverre nem vonatkozik)
(könyvrészlet fénymásolható -> reprográfiai díj a fénymásoló árában)
- Művek **előadhatók iskolai** rendezvényeken, zártkörű összejövetelen

A felhasználási szerződés

A szerző engedélyt ad művének felhasználására, a felhasználó pedig díjat fizet.

A szerződés tartalmát a felek szabadon állapítják meg.

Az engedély korlátozható valamely **területre, időtartamra, felhasználási módra**.

Csak írásban érvényes (vannak kivételek, pl. szoftver).

Engedélyezhető kizárolagos felhasználási jog is.

Jövőben megalkotandó műre is köthető. (kiadói szerződés)

Szoftver letöltéskor rákattintással (ráutaló magatartással) kötjük meg a szerződést (fogadjuk el az Általános Szerződési Feltételeket).

Adatbázis egy részének felhasználására is lehet szerződést kötni.

A szomszédos jogok védelme

Előadóművész hozzájárulása szükséges:

- rögzíték, többszörözék, terjessék (díjazás illeti)

Hangfelvétel előállító hozzájárulása szükséges:

- többszörözés, terjesztés, elérhetővé tételel (díjazás illeti)

Rádió- és televízió-szervezet hozzájárulása szükséges, hogy műsorát:

- rögzíték, sugározzák (díjazás illeti)

Film előállítók ... hasonló

A szomszédos jogok védelme nem befolyásolja a szerzői jogok védelmét.

Közös jogkezelés

2016. évi XCIII. Törvény a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről

Egyedileg nem gyakorolható jogok érvényesítése a jogosultak által erre létrehozott szervezet útján. (pl. MAHASZ, ARTISJUS)

A **jogosult szabadon választhatja meg**, hogy mely közös jogkezelő szervezetnek ad megbízást szerzői jogai kezelésére.

A szervezet ad felhasználási engedélyt, megállapítja, beszedi és felosztja a jogdíjakat.

Nagyon szigorú szabályok vannak a jogkezelő szervezetekre vonatkozóan.

(nyilvántartásba vételek, felügyelet, működési szabályok, átláthatóság stb.)

Közös jogkezelő szervezet csak **egyesületi formában** jöhet létre és működhet.

Engedélyeket kiadja: **Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH)**

Közös jogkezelő szervezetek

ARTISJUS: Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület

MAHASZ: Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Közös Jogkezelő Egyesület

FILMJUS: Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete

MASZRE: Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete

HUNGART: Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület

EJI: Előadóművészeti Jogvédő Iroda Egyesület

RSZ: Magyar Reprográfiai Szövetség

A szerzői jog megsértésének jogkövetkezményei

Polgári jogi jogkövetkezmények

- bíróságtól lehet kérni az alábbiakat:

Jogsértés bírósági megállapítását

Jogsértő eltiltását a további jogsértéstől

Szolgáltasson adatot üzleti kapcsolatairól

Gazdagodás visszatérítését

Jogsértéshez használt eszközök lefoglalását, megsemmisítését

Kártérítést (ez akár nagyon sok pénz is lehet !!!)

Büntetőjogi következmény -> Bitorlás (Btk. 384. §)

Aki más szellemi alkotását sajátjuként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak vagyoni hátrányt okoz ... bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő

Iparjogvédelem

1995. Évi XXXIII. tv. A **találmányok** szabadalmi oltalmáról (Ttv.)

A **szabadalom** a találmány jogi védelmét biztosítja

Bonyolult eljárással szerezhető szabadalom – szerzői jog a mű létrehozásától automatikus

Szabadalmaztatható a találmány ha

- **Új** (nem vált korábban bárki számára hozzáférhetővé)
- **Feltalálói lépésen alapul** (szakember számára nem nyilvánvaló)
- **Iparilag alkalmazható** (nem minősül találmánynak a számítógépi program)

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala kérelemre lajstromba veszi

(hosszú, nem olcsó vizsgálat és eljárás után)

A védelem tartalma

A szabadalmi oltalom alapján a szabadalom jogosultjának (szabadalmas) kizárolagos joga van a találmány hasznosítására.

Védelmi idő: 20 év, évenként fenntartási díjat kell fizetni

Az oltalom terjedelmét az úgynevezett igénypontok határozzák meg

(A kérelemben kell felsorolni, műszaki rajzokkal alátámasztani.)

A szabadalmi kérelem egy nagyon bonyolult műszaki leírás.

Hasznosítási szerződés (szabadalmi licenciaszerződés):

A szabadalmas engedélyt ad a találmány hasznosítására, díj fizetése ellenében.

Védjegy

1997. Évi XI. tv. A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról

Védjegyoltalomban részesülhet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, amely alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen.

Lajstromozással keletkezik, **10 évig** tart, többször megújítható.

Használati szerződés:

A védjegy jogosultja engedélyt ad a védjegy használatára

Védelem tárgya lehet még:

Földrajzi árujelzés, Használati minta, Formatervezési minta.

Szoftver licencek

A **szoftver** szerzői jogvédelem alatt álló mű, és mindenféle felhasználás, illetve annak engedélyezése a szerző joga. Van néhány szervezet (**alapítvány**), amelyik közösségi alapon fejlesztett szoftvereket terjeszt, és a szoftverek szerzőitől (a hozzájárulóktól) egy olyan felhasználási engedély aláírását várja el, ami alapján a hozzájárulók a legteljesebb mértékű, vissza nem vonható, korlátozásoktól mentes, tovább engedélyezhető felhasználási jogot biztosítanak a szervezet számára.

Vagyis a jogszabályok által megengedett legteljesebb mértékben az egyéni hozzájárulók, a **szerzők** átruházzák a szerzői jogaikat a **szervezetre**.

Ezek után e **szervezetek** különböző tartalmú **felhasználási engedélyekkel** adnak további felhasználási engedélyt a nagy publikum számára.

Néhány példa ilyen szervezetekre, illetve az általuk használt felhasználási engedélyekre (licence-ekre):

Apache Software Foundation (ASF)

- **Apache** License

Free Software Foundation (FSF)

- **GNU** General Public License

- GNU Lesser General Public License

- GNU Free Documentation License

- GNU Afferro General Public License

Eclipse Foundation

- **Eclipse** Public License

MIT

- **MIT** licence

Creative Commons (különböző licence-ek, de ezeket szoftverekre nem ajánlják)

Vigyázzunk a következőkre, ha az előbbi licence-ek valamelyikével rendelkező szoftvert használunk fel egy saját program elkészítéséhez.

Ezek a licence-ek gyakran **nem kompatibilisek** egymással !!!

Van olyan, amelyik kifejezetten **előírja**, hogy a származtatott szoftvereket milyen licence-el kell tovább engedélyezni (**Copyleft család**), és van, amelyik kifejezetten **megtiltja**, hogy bármilyen korlátozást lehessen a tovább engedélyezésben megfogalmazni.

Így előfordulhat, hogy egy programunkban két másik komponenst használunk fel, amelyek azonban eltérő előírásokat fogalmaznak meg a tovább engedélyezésre, a felhasználásukkal készült szoftverekre vonatkozónan.

14. HKR Részletek

AZ EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

SZERVEZETI ÉS MŰKÖDÉSI SZABÁLYZATA

II. KÖTET

HALLGATÓI KÖVETELMÉNYRENDSZER

A HALLGATÓI JOGVISZONY

31. §

169 Az Egyetemen négyféle jogi kapcsolat – hallgatói jogviszony, vendéghallgatói jogviszony, felnőttképzési jogviszony, egyéb képzési jogviszony – keretében lehet tanulmányokat folytatni.

32. §

(1) A hallgatói jogviszony az Egyetem és a valamely szakon (itt és a továbbiakban ideértve a felsőoktatási szakképzést és a részismereti képzést is) tanulmányokat folytató hallgató között létrejövő jogi kapcsolat, melyben az Egyetemet és a hallgatót kölcsönösen jogok illetik meg, és kötelezettségek terhelik a jogszabályokban és az Egyetem szabályzataiban meghatározottak szerint.

Nftv. 39. § (3) A hallgatói jogviszony a felvételről vagy az átvételről szóló döntés alapján, a beiratkozással jön létre.

A BEJELENTÉS

Nftv. 42. § (5) A hallgatói jogviszony fennállása alatt újabb beiratkozásra nincs szükség. A hallgatónak az intézményi szabályozásban meghatározottak szerint - a képzési időszak megkezdése előtt - be kell jelentkeznie az adott képzési időszakra. Nem jelentkezhet be az a hallgató, aki a lejárt fizetési kötelezettségeinek nem tett eleget.

Vhr1. 51. § Az Nftv. 45. § (2) bekezdésében foglaltak kivételével a hallgató - a felsőoktatási intézmény szabályzatában meghatározottak alapján - az Nftv. 42. § (5) bekezdése szerinti bejelentkezését a félév megkezdését követő egy hónapon belül, de legkésőbb október 14-ig, illetve március 14-ig visszavonhatja, vagy a beiratkozást követően ugyanezen időpontig kérheti a tanulmányai szüneteltetését. Ha a beiratkozást vagy a bejelentkezést követően a hallgató ezen időpontig nem kéri tanulmányainak szünetelését, illetve nem szünteti meg a jogviszonyát, az adott félév aktív félévnek minősül és a magyar állami (rész)össztöndíjjal támogatott képzés feltételeinek vállalásából következő vagy a képzési szerződésben foglalt kötelezettségeket keletkeztet a tanulmányi kötelezettségei teljesítésére tekintet nélkül. Ha a hallgató tanulmányait

szünetelteti vagy nem jelentkezik be és ez nem eredményezi a hallgatói jogviszony megszűnését, az adott félévet passzív félévként kell nyilvántartani.

36. §

(1) A hallgató minden regisztrációs időszakban bejelenti, hogy az adott félévben megkezdi, vagy folytatja tanulmányait (**regisztráció**), vagy hallgatói jogviszonyával együtt szünetelteti azt. A hallgatói jogviszony szüneteltetésére a jogviszony létrejöttét (beiratkozást) követően, már az első félévben sor kerülhet. A bejelentését a hallgató a regisztrációs időszakban végezheti el. Ezt követően az adott félévre bejelentést tenni kizárálag a 35. § (3) a) és b) pontban foglalt esetekben lehetséges.

37. §

(1) A hallgató **alapkarának** az a kar minősül, amelyik azon szakot (ideértve a felsőoktatási szakképzést is) gondozza, **amelyre a hallgató először felvételt** vagy átvételt **nyert**. Ha a hallgató felvételekor vagy átvételekor már valamilyen, a tanulmányok folytatására szolgáló jogviszonnyal rendelkezik az Egyetemen, akkor – a jelen szakaszban foglalt kivételekkel – az alapkara nem változik.

Nftv. 45. § (1) Ha a hallgató bejelenti, hogy a következő képzési időszakban hallgatói kötelezettségének nem kíván eleget tenni, illetve, ha a hallgató a soron következő képzési időszakra nem jelentkezik be, a hallgatói jogviszonya szünetel. A hallgatói jogviszony **egybefüggő** szüneteltetésének ideje nem lehet hosszabb, mint két félév. A hallgató, a tanulmányi és vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint **több alkalommal is élhet** a hallgatói jogviszonyának szüneteltetésével.

Nftv. 59. § (3) A felsőoktatási intézmény egyoldalú nyilatkozattal is megszünteti annak a hallgatónak a hallgatói jogviszonyát, aki a) a tanulmányi és vizsgaszabályzatban, illetve a tantervben rögzített, a tanulmányokban való előrehaladással kapcsolatos kötelezettségeit nem teljesíti,

52. §

(1) Az Nftv. 59. § (3) bekezdés b), c) pontjában és (4) bekezdésében foglalt feltételek teljesülésén túl – az Nftv. 59. § (3) bekezdés a) pontjában adott felhatalmazás alapján – **el kell bocsátani a hallgatót** a szakról (ideértve a felsőoktatási szakképzést is), ha
a) egy, a szak képzési tervében szereplő **tanegységet háromszori**, nyelvi alapvizsga esetében négyszeri **felvétel után sem teljesített**;
b) egy, a szak képzési tervében szereplő tanegységet **hat érdemjegyszerzési kísérlettel** – nem beleértve a gyenge előfeltétel nem teljesülése miatt érvénytelen kísérletet és az eredménytelen vizsgát – **sem teljesített**;

Nftv. 43. § (1) A hallgató joga, hogy a jogszabályokban és az intézményi szabályozásban meghatározottak szerint (...) kialakítsa tanulmányi rendjét, igénybe vegye a felsőoktatási intézményben elérhető képzési lehetőségeket, kapacitásokat (...).

Nftv. 49. § (2) A hallgató részére biztosítani kell, hogy tanulmányai során az oklevél megszerzéséhez előírt összes kredit legalább öt százalékáig, az intézmény

szervezeti és működési szabályzata alapján szabadon választható tárgyat vehessen fel - vagy e tárgyak helyett teljesíthető önkéntes tevékenységen vehessen részt -, továbbá az összes kreditet legalább húsz százalékkal meghaladó kreditértékű tantárgy közül választhasson.

(2a) Biztosítani kell, hogy a hallgató egyéni tanulmányi rendjében - külön önköltség, illetve téritési díj fizetése nélkül -

a) az összes előírt kreditet tíz százalékkal meghaladó kreditértékű tárgyat, továbbá azt, hogy

b) az összes előírt kredit tíz százalékáig terjedően nem magyar nyelven oktatott tárgyat vehessen fel.

60. §

(1) Amennyiben a karon az Elektronikus Tanulmányi Rendszerben kurzusra jelentkező hallgatók között rangsorolás történik, a rangsorolás során a hallgatók az alábbi szempontrendszer szerint kapnak pontszámokat:

a) amennyiben a karon volt az adott félévben előzetes kurzusfelvétel, a szakos (ideértve a felsőoktatási szakképzést is) tanulmányaikat megkezdő hallgatók, valamint azok, akik a kurzust az előzetes kurzusfelvétel során fölvették, 100

...

63. §

(1) Az előadáson a részvétel csak akkor kötelező, ha ezt a képzési terv előírja. Ha az előadáson a részvétel kötelező, azt az oktatónak ellenőriznie és dokumentálnia kell (jelenléri ív), és azt a következő félév végéig meg kell őriznie.

(2) A gyakorlaton és a szemináriumon a részvétel és a gyakorlati követelmények teljesítése kötelező. A gyakorlaton való jelenlétet az oktatónak egyértelmű módon ellenőriznie kell, és nyilván kell tartania

...

(4) A gyakorlati követelményeket a képzési terv rögzíti, azok teljesítésének feltételeit, az ismeretek ellenőrzésének rendjét, a tematikát, a kötelező és az ajánlott szakirodalmat, valamint a félévközi teljesítések pótlásának lehetőségét az első órán ismertetni kell, vagy közzé kell tenni.

...

(6) A foglalkozásokon hang- vagy képfelvétel készítése kizárolag az oktató és - szeminárium és gyakorlat esetén - a többi jelen lévő hallgató előzetes engedélyével lehetséges. A speciális szükségletű hallgatók engedély nélkül is rögzíthetik a foglalkozások anyagát oly módon, amelyet fogyatékosságuk indokoltá tesz.

66. §

(1) Ha a hallgató nem kapott a jelen Szabályzat 63. § (5) bekezdésben leírt felmentést, valamint az oktató ellenőri a jelenlétet, akkor a jelenlét hiánya miatt

a) az oktató a gyakorlati jegyet nem tagadhatja meg, ha a hallgató a meghirdetett foglalkozások legfeljebb negyedéről hiányzott;

b) egynegyed és egyharmad közötti távollét esetén az oktató jogosult többletfeladatot előírni vagy a gyakorlati jegyet megtagadni, az erre vonatkozó elvi döntését azonban a félév első óráján előre közölnie kell;

c) egyharmadot meghaladó távollét esetén a gyakorlati jegyet meg kell tagadni

...

(4) A gyakorlati jegyet a vizsgaidőszak első hetének végéig kell megadni. Ezen rendelkezés alól a terepgyakorlat, a szakmai gyakorlat, az iskolai és a köznevelési gyakorlat kivételt képez.

(6) Elégtelen gyakorlati jegy kijavítására – ha a szak (ideértve a felsőoktatási szakképzést is) képzési tervének rendelkezése, illetve annak hiányában a kurzuskínálat ezt lehetővé teszi – a vizsgaidőszak első két hetében kell egy alkalommal lehetőséget biztosítani.

74/A. §

(1) Hallgatói mű a hallgatónak a tanulmányi követelmények teljesítése során végzett munkája, így különösen a házidolgozat, évfolyam-dolgozat és a szakdolgozat. A hallgató felelős azért, hogy hallgatói műve saját szellemi tevékenységén alapuló – új (a jelen szabályzat eltérő rendelkezése hiányában az adott tanulmányi követelmény teljesítésére készített) – alkotása legyen, és annak során a szerzői művek, az egyéb szellemi alkotások, a személyes adatok, az üzleti és egyéb titkok felhasználására vonatkozó szabályokat megtartsa, a felhasználásához szükséges engedélyeket, hozzájárulásokat a jogosulttaktól beszerezze.

(2) A jelen Szabályzat 74/A-74/C. §-ok alkalmazásában idegen szerzői műnek minősül minden, nem a hallgató által készített irodalmi, tudományos, művészeti vagy egyéb szöveges, képi vagy más tartalom,

74/C. §

(1) Amennyiben a hallgatói műben (az írásbeli vagy szóbeli vizsga, a laboratóriumi jegyzőkönyv, valamint a zárthelyi dolgozat kivételével) a hallgató a felhasználásra vonatkozó szabályoknak [jelen Szabályzat 74/A-74/B. §] egészben vagy részben nem tesz eleget, a hallgatói művet értékelhetetlennek kell minősíteni, és az adott kurzus/szakdolgozat érdemjeggyel való minősítését meg kell tagadni.

(2) Fegyelmi vétségnak minősül különösen, amennyiben a hallgató szövegszerűen vagy alapvető tartalmi elemei tekintetében saját hallgatói műveként teljes egészében vagy jelentős részben idegen szerzői művet vagy idegen szerzői művek egybeszerkesztett változatát nyújtja be vagy adja elő, vagy az idegen szerzői mű felhasználásának szabályait egyébként megséríti.

131. §

(1) A költségtérítés/önköltség összegét a hallgató október 15-ig (illetve március 15-ig) köteles befizetni. ... A költségtérítések/önköltségek befizetésének ütemezését a Különös rész tartalmazza.

...

(8) A költségtérítés/önköltség befizetése az Elektronikus Tanulmányi Rendszeren keresztül elérhető gyűjtőszámláról, bankkártyával vagy – amennyiben a hallgató elektronikusan archivált számla kiállítását kéri – banki átutalással történhet.

Nftv. 47. § (1) Egy személy – felsőoktatási szakképzésben, alapképzésben és mesterképzésben összesen – tizenkét féléven át folytathat a felsőoktatásban tanulmányokat magyar állami (rész)ösztöndíjas képzésben (a továbbiakban: támogatási idő). A támogatási idő legfeljebb tizennégy félév, ha a hallgató

osztatlan képzésben vesz részt és a képzési követelmények szerint a képzési idő meghaladja a tíz félévet.

(3) Egy adott fokozat (oklevél) megszerzéséhez igénybe vehető támogatási idő legfeljebb két félével lehet hosszabb, mint az adott tanulmányok képzési ideje.

Az adott szak támogatási idejébe az azonos szakon korábban igénybe vett támogatási időt be kell számítani.

(5) A hallgató által igénybe vett támogatási időnek minősül minden olyan félév, amelyre a hallgató bejelentkezett.

Nftv. 48. § (1) A hallgatót magyar állami (rész)ösztöndíjas vagy önköltséges képzési formára kell besorolni.

(2) A felsőoktatási intézmény tanévenként köteles önköltséges képzésre átsorolni azt a magyar állami (rész)ösztöndíjjal támogatott képzésben részt vevő hallgatót, aki az utolsó két olyan félév átlagában, amelyben hallgatói jogviszonya nem szünetelt, illetve nem a 81. § (3) és (4) bekezdésében meghatározott külföldi képzésben vett részt, nem szerzett vagy nem érte el legalább - a felsőoktatási intézmény szervezeti és működési szabályzatában a tanévet megelőző legalább 15 nappal meghatározott - kreditet vagy tanulmányi átlagot, továbbá azzal, aki a 48/D. § (2) bekezdése szerinti nyilatkozatát visszavonja. § (2) bekezdése szerinti nyilatkozatát visszavonja.

48/D. (2) Az állami (rész)ösztöndíjjal támogatott képzésre besorolt jelentkező a beiratkozáskor nyilatkozik a képzés feltételeinek vállalásáról.

Vhr1. 61. § (8) Az Nftv. 48. § (2) bekezdése szerinti átsorolási döntést minden év július 31. napjáig, tanévenként egyszer kell meghozni.

41/B. §

(3)

b) ... azt kell átsorolni, aki utolsó két aktív félévében kurzus vagy vizsgakurzus teljesítésével nem szerezte meg az alábbiakban képzési területenként meghatározott (ba) minimális kreditszámot:

képzési terület	minimálisan megszerzendő kredit
informatika	30

vagy

bb) súlyozott tanulmányi átlagot:

képzési terület	súlyozott tanulmányi átlag
informatika	2,75

139. §

(1) Az Egyetemen hallgatói ügyekben első fokon a dékán és a dékánhelyettes, a TH vezetője, továbbá a jelen Szabályzatban meghatározott személyek, testületek és szervezeti egységek járnak el, így különösen:

- a) a TH,
- b) a tanulmányi bizottság,
- c) az Egyetemi Szociális és Ösztöndíj Bizottság albizottságai,
- d) az Egyetemi Kreditáviteli Bizottság albizottságai

161. §

- (1) A másodfokú eljárás teljes körben, az egyéni érdeksérelemre hivatkozással benyújtott kérelemre is kiterjedően a Hallgatói Jogorvoslati Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) kizárlagos hatáskörébe tartozik.
- (2) A Bizottság méltányosságot nem gyakorol.

Nftv. 55. § (1) Ha a hallgató a kötelességeit vétkesen és súlyosan megszegi, fegyelmi eljárás alapján, írásbeli határozattal fegyelmi büntetésben részesíthető.

169. §

- (1) Fegyelmi felelősséggel tartozik a hallgató
 - a) az Egyetemen belüli olyan magatartásért, amellyel az Egyetem, illetve az általa működtetett létesítmények (kollégiumok, gyakorlóiskolák, sportpályák stb.) rendje ellen szándékosan vagy súlyosan gondatlanul vét, vagy amely cselekedet jogszabályt, egyetemi szabályzatot, házirendet sért, továbbá
 - b) az Egyetemen kívüli olyan magatartásért is, amely az egyetemi hallgatói jogállásával összeegyeztethetetlen, az Egyetem jó hírnevét súlyosan sérti, vagy veszélyezteti, illetve amely szabályértést vagy bűncselekményt valósított meg.
- (2) Nem vonható felelősségre a hallgató – a jelen Szabályzat 74/A–74/C. §- okban foglaltak kivételével – olyan magatartásért, cselekményért vagy mulasztásért, melyhez a jelen Szabályzat I–IX. és XII–XXIII. fejezeteinek valamelyike fűz – tanulmányi jellegű – jogkövetkezményt.

172. §

- (1) A fegyelmi eljárást a rektor minden esetben, karral összefüggő cselekmény alapján a kar vezetője – egyetemi kollégiumi eljárás esetén a Kollégiumi Szolgáltató Központ vezetője, szakkollégium esetében a szakkollégiumi igazgató –, e személyek tartós akadályoztatása esetén kijelölt helyettesük jogosult elrendelni.

Nftv. 55. § (2) A fegyelmi büntetés lehet

- a) megrovás,
- b) szigorú megrovás,
- c) a téritísi és juttatási szabályzatban meghatározott kedvezmények és juttatások – legfeljebb hat hónap időtartamra szóló – csökkentése, illetve megvonása,
- d) határozott időre – legfeljebb két félévre – szóló eltiltás a tanulmányok folytatásától,
- e) kizárás a felsőoktatási intézményből.

(3) A fegyelmi büntetés megállapításánál a cselekmény összes körülményeire – így különösen a sérelmet szenvedettek körére, a következményekre, a jogszártó magatartás ismétlésére, az elkövetett cselekmény súlyára kell figyelemmel lenni.

A Hallgatói Követelményrendszer két részre osztható, az első az úgynevezett Általános rész, amely minden karra vonatkozik, a második, úgynevezett Különös rész pedig karonként eltérő további szabályokat állapít meg. Az alábbiak az Informatikai Karra vonatkozó különös rendelkezések.

377. §

(2) ... A hallgató ugyanabban a félévben egy kurzusból a vizsgahalasztás esetének kivételével

- a) legfeljebb két alkalommal jelentkezhet vizsgára, ha vizsgaalkalom a tárgyból minden félévben biztosítva van,
- b) legfeljebb három alkalommal jelentkezhet vizsgára egyéb esetekben.

(4) A hallgató egy tárgyból az adott vizsgaidőszakban legfeljebb egyszer halaszthatja el vizsgáját. E rendelkezés vonatkozásában halasztásnak az az eset minősül, amikor a hallgató a vizsgára bejelentkezett, de kéri a vizsgáztatótól a halasztást. Ez esetben az oktató a "nem jelent meg" státuszt állítja be a "Beszámít" rovat üresen hagyásával.

377/A. §

(1) Az a hallgató, aki olyan tanulmányi teljesítménymérés (vizsga, zárthelyi, beadandó feladat) során, amelynek keretében számítógépes program vagy programmodul elkészítése a feladat, az oktató által meghatározottakon kívül más segédeszközöt vesz igénybe, illetve más hallgatónak meg nem engedett segítséget nyújt, tanulmányi szabálytalanságot követ el, ezért az adott félévben a tantárgyat nem teljesítheti és a tantárgy kreditjét nem szerezheti meg.

(2) Az (1) bekezdésben leírt cselekményről jegyzőkönyvet kell felvenni, amely tartalmazza a cselekmény helyét, idejét, rövid leírását, valamint az érintett hallgató nyilatkozatát arról, hogy a terhére rótt cselekményt elismeri vagy vitatja. Ha a hallgató vitatja a terhére rótt cselekményt, a dékán a tényállás tisztázása érdekében eljárást folytat le.